

TRETI

METAL.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDORIUS

ant metu

1886

turincziu 365 dienas,

visai Lietuvai ir Žemaitijai pritinkas.

Pagal senosios ir naujosios gadynės metu
skaitlių iszleido

Lietuvos mylėtojai

broliams Lietuviams ir Žemaičiams ant naudos
ir pamokslu.

TILŽEJE 1885.

Kaszta ir spauda Mikszo Jurgio.

Szventės 1886 metu.

Vardai keliamuju szvencziu.	Pagal metu skaitliu	
	senąjį:	naująjį:
Pelėnė (papėlczius)	26. vasar.	10. kovo
Pusiaugavis	20. kovo.	1. baland.
Verbu nedėlė	6. baland.	18. baland.
Velykos	13. baland.	25. baland.
Pravadai	20. baland.	2. geguž.
Kryžiaunos dienos	19., 20. ir 21. geguž.	31. geguž., 1., 2. birž.
Szesztinės	22. geguž.	3. birželio
Vainikai arba Dievo kunas	1., 2. sėjos	13. birželio
Sekminės	12. sėjos	24. birželio
Pirmi rarotai arba pradžia adventu	30. lapkr.	28. lapkr.
Rožancava	3. spalin.	3. spalin.

Vardai nekeliamuju szvencziu.	Pagal senąjį ir naująjį metu skaitliu.	
Nauji metai	1. sausio.	
Trys karalei	6. sausio.	
Grabnyczios arba irėdybos panos szv.	2. vasario (su vilija).	
Szv. Kazimėras, Lietuvos patronas	4. kovo.	
Blovėszczzius	25. kovo (su vilija).	
Szv. Jonas krikstytojas, Žemaičių vyskupystės patronas	24. sėjos (su vilija).	
SS. Petras ir Povilas apaszt	29. birželio (su vilija).	
Žolinė arba dangunėmimas szvencz. Marijos p.	15. rugp. (su vilija).	
Szilinė arba Motkibožė, užgimimas szv. Marijos	8. rugsėjo (su vilija).	
Visu szventu d.	1. lapkr. (su vilija).	
Nekaltas prasidėjimas szv. Marijos p.	8. grūdžio (su vilija).	
Kalėdos (su vilija arba kucziomis)	25. grūdžio.	
Szv. Steponas, pirmasis muczelninkas	26. grūdžio.	

Nedėlės litera e senojo, c naujojo metskaitlio.

Metu czvertys

pagal senąjį metu skaitliu.	pagal naująjį metu skaitliu.
5, 7 ir 8 kovo	17, 19 ir 20 kovo
4, 6 ir 7 birželio	16, 18 ir 19 birželio
17, 19 ir 20 rugsėjo	15, 17 ir 18 rugsėjo
17, 19 ir 20 grūdžio	15, 17 ir 18 grūdžio.

Vyriausieji metai garsesniuju atsitikimu.

Metas 1884tasis yra:

nū Kristaus gimimo pagal Dijonyziju	1885tasis.
nū Kristaus mirimo	1853 "
nū Jeruzalės iszpustyjimo	1816 "
nū įvedimo julijoniszkojo (senojo) ka- lendoriaus	1931 "
nū užsmaugimo didžiojo Lietuvos ku- nigaikszczio Keistuczio	503 "
nū mirimo didž. Lietuvos kunigaikszczio Vytauto	455 "
nū įvedimo gregorijoniszkojo (naujojo) kalendoriaus	304 "
nū įvedimo pagerintojo kalendoriaus	186 "
nū iszradimo parako	506 "
nū iszradimo spaustuvystės	406 "
nū atradimo Amėrikos	394 "
nū iszradimo žiuronu	277 "
nū iszradimo adynininku	229 "
nū iszradimo gariniu maszynu	188 "
nū pradžios prisitūrėjimo arėlkos neb- gerti pas Lietuvius	18 "

Dvylika dangaus ženklų,

žvaigždžiu abrozai, per kuriūs saulė, mėnū ir planėtos savo laikų, kaip mums rodosi, pereina:

 tekys,	 svarstyklė,
 jautis,	 kurklys,
 dvynuczei,	 strėlczius,
 vėžys,	 ožys,
 liutas,	 vandens vyras,
 pana,	 žuvys.

Mėnesio bertainei:

 Jaunatis.	 Prieszpilnis.
 Pilnatis.	 Delczia.

Sausis,

januvarijus tur 31 dieną.

1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus ženklai.	Szvencziu, atminties ir vardu dienos		Mėnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventės:	
			senosios gadynės:	nauj. gadynės:		
1	S		Nauji metai	13 Veronikas p.	 1. saus. 1 ad. po pietu priesz- pilnis.	
2	K		Makarijaus opato	14 Ilariaus		
3	P		Gordijaus mucz.	15 Povilo pirm. p.		
4	S		Tyto vyskupo	16 Marceliaus		
1. ned. Apie grizimą isz Egipto į Naz. Mat. 2. Jėzus 12 metu mokina bašn. Luk. 2.						
5	N		N. po nauju m.	17 2. n. po 3 kar.	 8. saus. 9 ad. pirm piet. pilnatis.	
6	P		Trys karalei	18 Paszv. baž. s. P.		
7	U		Klėto m.	19 Pernando kar.	 15. saus. 2 ad. ryte delczia.	
8	S		Sėveryno mucz.	20 Pabij. ir Seb. m.		
9	K		Marcijonės	21 Agnėszkos p. m.		
10	P		Agatono pop.	22 Vincento a.	 23. saus. 4 ad. ryte jaunatis.	
11	S		Ygyno pop.	23 Vencz. szv. p. m.		
2. ned. Jėzus 12 metu mokina bašn. Luk. 2. Apie svodbą Kanoje. Jono 2.						
12	N		1. n. po triju kar.	24 3. n. po 3 kar.	 31. saus. 4 ad. ryte prieszpilnis.	
13	P		Ilariaus	25 Povilo atsiv.		
14	U		Pelikso kun.	26 Polykarpo v.		
15	S		Povilo, pirm. pust.	27 Jono Krizost.		
16	K		Marceliaus pop.	28 Cyriliaus vysk.		
17	P		Antano opato	29 Pranciszk. s.		
18	S		Katedr. szv. Petro R.	30 Martynos pan.		
3. ned. Apie svodbą Kanoje. Jono 2. Jėzus gydo raupsotus. Mat. 8.						
19	N		2. n. po triju kar.	31 4. n. po 3 kar.		<i>Szimmtinis kalendorius.</i> Sausis pra- sideda su szal- cziu; 16. szalta, szaląkelias die- nas; nū 20. iki 27. sniego; po tam dergia ir sninga iki galo.
20	P		Pabij. ir Sebastij.	1 Vasaris. Ign.		
21	U		Agnėszkos p. mucz.	2 Apeczyst. s. M. p.		
22	S		Vincento ir Atan.	3 Blazijaus v.		
23	K		Vencz. szv. p. Mar.	4 Ansgaro v.		
24	P		Tymotėjaus [su J.	5 Agatės p. m.		
25	S		Atsivertimo szv. P.	6 Dorutės		
4. ned. Jėzus gydo raupsotus. Mat. 8. Kristus nutildo mares. Mat. 8.						
26	N		3. n. po triju kar.	7 5. n. po 3 kar.	1. saus.—žydu 6. szėbat'05646m. 25. saus.—žydu 1. adar'o.	
27	P		Jono auksaburnio	8 Jono isz Mat.		
28	U		Cirilias ir Ildep.	9 Apolonijos p.		
29	S		Pranciszko s.	10 Skolastikos s.		
30	K		Martynos o. m.	11 Eiprosynės p.		
31	P		Petro Noliaskieczio	12 Eifalijos p.		

Vasaris,

pēbruvarijus, ragutis, pusczius
tur 28 dienas.

1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvenčziu, atminties ir vardu dienos	senosios gadynēs:	nauj. gadynēs:
1 S	☾		Igniaus ir Povilo	13	Julijono m.
5. ned.			Jēzus apskāto savo kentējumus. Luk. 18. Jēzus velnio gundomas. Mat. 4.		
2 N	☀		4. po tr. kar. Grabn.	14	6. n. po tr. kar.
3 P	☀		Blāžējaus	15	Paustyno m.
4 U	☀		Andrējaus Korsin.	16	Julijonēs m.
5 S	☀		Agatēs p. m.	17	Kliaudijaus
6 K	☀		Dorutēs p. m.	18	Kanstantynēs
7 P	☀		Romvaldo opato	19	Bonipaco v.
8 S	☀		Jono isz Matēs	20	Levono v.
6. ned.			Jēzus velnio gundomas. Mat. 4. Jēzus ant kalno persiszviečia. Mat. 17.		
9 N	☀		N. senuju užgavēn.	21	Septuagēsima
10 P	☀		Skolastikos	22	Katedr. szv. P.
11 U	☀		Liucijaus vysk.	23	Mikaloj. iszpaž.
12 S	☀		Gaudent. vysk.	24	Motējaus ap.
13 K	☀		Jurdano kun.	25	Viktoriaus m.
14 P	☀		Valentyno	26	Viktor. iszp.
15 S	☀		Paustyno ir Jov. mm.	27	Anastazijos p.
7. ned.			Jēzus ant kalno persiszviečia. Mat. 17. Jēzus iszvaro velniā. Luk. 11.		
16 N	☀		Mēsēdinē	28	Seksagēsima
17 P	☀		Palykarpo	1	Kovas. Albino
18 U	☀		Simono v. m.	2	Elenos cēc.
19 S	☀		Publ., Jul. ir Marc.	3	Kunjgundēs
20 K	☀		Levono ir Eiker. vv.	4	Kazimēro. Liet.
21 P	☀		Elējōn. p. ir Petro	5	Eizēbij. [patr.
22 S	☀		Katedr. s. Petr. Ant.	6	Rozēs Vit. p.
8. ned.			Jēzus iszvaro velniā. Luk. 11. Jēzus valgydina 5000 žmoniū. Jono 6.		
23 N	☀		Užgavēnēs	7	Estomiji
24 P	☀		Motējaus	8	Jono Dievozok.
25 U	☀		Viktoro ir Plav.	9	Pranciszk. R. n.
26 S	☀		Pelenu diena	10	Pel. dienu 40m.
27 K	☀		Portunato ir Antig.	11	Katryn. p. [kar.
28 P	☀		Romano iszpaž.	12	Grēgoriaus p.

Mēnesio bertainei, oro
atmainai, žydu
szventēs:

☾ 6. vas.
☾ 7 ad. vak.
pilnatis.

☾ 13. vas.
☾ 6 ad. vak.
delczia.

☾ 21. vas.
☾ 11 ad. vak.
jaunatis.

Nematomas
saulēs užte-
mimas.

*Szjmtmetinis
kalendorius.*

Vasaris:
prasideda su
ukanomis ir
darganomis; nū
9. iki 12. labai
gražūs oras; nū
13. iki 15. sninga
irszala; 16. lyja,
paledina ir
sninga; tada
labai szalta iki
20.; po tam
lytūta.

1. vas. = žydu
8. adar'o 5646m.
7. vas. = žydu
mažasis purim.
24. vas. = žydu
1. veadar'o.

Kovas,

mercas tur 31 diena.

1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvenčziu, atminties ir vardu dienos	senosios gadynēs:	nauj. gadynēs:
1 S	☾		Albino v.	13	Kristynēs p.
9. ned.			Apie daugeriopā dirvā. Luk. 8. Jēzus apskāto savo kentēj. Luk. 18.		
2 N	☀		1. n. gavēnēs	14	1. Invokavit
3 P	☀		Marcijono m.	15	Yzabelēs
4 U	☀		Kazimēro, Liet. pat.	16	Eriberto
5 S	☀		Perkēlimo szv. Vacl.	17	Jūzapo isz Arim.
6 K	☀		Koletos ir Rozēs	18	Eduvardo
7 P	☀		Metu czvertis	19	Jūzapo Abliub.
8 S	☀		Metu czvertis	20	Jojakymo
10. ned.			Jēzus apskāto savo kentēj. Luk. 18. Apie kananiszkajā moteriszķē. Mat. 15.		
9 N	☀		2. n. gav., sausoji	21	2. Reminiscere
10 P	☀		40 mucz. kareiviu	22	Pauliaus vysk.
11 U	☀		Pelagijos	23	Katrynēs p.
12 S	☀		Grigaliaus didž.	24	Gabrēliaus ark.
13 K	☀		Niceporo	25	Blovēzczius
14 P	☀		Zakarijosziaus	26	Aleksandro
15 S	☀		Longyno	27	Ruperto v.
11. ned.			Apie kananiszkajā moteriszķē. Mat. 15. Jēzus iszvaro velniā. Luk. 11.		
16 N	☀		3. n. gavēnēs, kurcz.	28	3. Okuli
17 P	☀		Patricijaus	29	Mektildos p.
18 U	☀		Eduvardo	30	Kviryno mucz.
19 S	☀		Jūzapo, apžadētino [szv. Mar. p.]	31	Balbrynēs p.
20 K	☀		Jojak., tēvo szv. M. p.	1	Balandis
21 P	☀		Benedikto op.	2	Pranciszkaus
22 S	☀		Povilo V. ir Oktav.	3	Marijos isz Eg.
12. ned.			Jēzus iszvaro velniā. Luk. 11. Jēzus valgydina 5000 žmoniū. Jono 6.		
23 N	☀		4. n. gav., pusiaug.	4	4. Lētare
24 P	☀		Vigilija	5	Vincento P.
25 U	☀		Blovēzczius	6	Viliaus iszp.
26 S	☀		Tejodoz. ir Maur.	7	Epiponij. vysk.
27 K	☀		Jono pustel.	8	Dijonjoz vysk.
28 P	☀		Siksto III. pop.	9	Boguslav. vysk.
29 S	☀		Eistakijaus op.	10	Ezekēliaus pr.
13. ned.			Jēzus valgydina 5000 žmoniū. Jono 6. Kaip Kristū akmenimis užmuszti nor. Jono 8.		
30 N	☀		5. n. gav., baltoji	11	5. Judika
31 P	☀		Balbino p.	12	Julijaus po p.

Mēnesio bertainei, oro
atmainai, žydu
szventēs:

☾ 1. kovo
☾ 2 ad. po
pietu priesz-
pilnis.

☾ 8. kovo
☾ 6 ad. ryte
pilnatis.

☾ 14. kovo
☾ 12 ad. per
piet. delczia.

☾ 23. kovo
☾ 3 ad. po p.
jaunatis.

☾ 30. kovo
☾ 10 ad. vak.
prieszpilnis.

*Szjmtmetinis
kalendorius.*

Kovas pra-
sideda su szaltu
oru; 11. paszal-
noja ir taip iki
galo, dienos yra
daugiausei gra-
žios ir linksn.

1. kovo = žydu
6. veadar'o 5646m.
6. kovo = žydu
Estrēs pastin.
9. kovo = žydu
purimas.
10. kovo = žydu
szuszano puri-
mas. 25. kovo
= žydu 1. ni-
san'o.

Balandis,

aprilis, karvelis, sultekis
tur 30 dienu.

1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus ženklai.	Svenczių, atminties ir vardu dienos		Mėnesio bertainei, oro atmainai, žydu šventės:	
			senosios gadyinės:	nauj. gadyinės:		
1	U		Gaulių diena	13 Germengildo		6. bal.
2	S		Pranciszko isz P.	14 Tiburcijaus		4 ad. po piet. pilnatis.
3	K		Rikardo v.	15 Liudvikos		
4	P		Izidoriaus v. iszp.	16 Kaliksto pop.		
5	S		Vincento Ferariecz.	17 Aniceto pop.		14. bal.
14. ned. Apie Kristaus įtraukimą į Jeruzalę. Mat. 21.						
6	N		Verbos	18 Verbos		22. bal.
7	P		Donato ir Rup. mm.	19 Teodorius m.		5 ad. pr. p. jaunatis.
8	U		Dijonyzo v.	20 Agnėszkos p.		
9	S		Marijos Egiptietės	21 Anselmo		29. bal.
10	K		Ezėkėliaus pran.	22 Sotėro ir Kaj.		3 ad. ryte prieszpilnis.
11	P		Levono d. pop.	23 Jurgio mucz.		
12	S		Julijaus pop.	24 Vaitėko arciv.		
15. ned. Apie Kristaus prisikėlimą. Markosz. 16.						
13	N		Velykos	25 Velykos	<i>Szintmetinis kalendorius.</i>	
14	P		2. d. velyku	26 Klėto	Balandis: iki 16. szala;	
15	U		Krescentos m.	27 Anastasio p.	po tamadrėkis iki 23.; tada vėl szalna ir kraupus oras iki 29.;	
16	S		Kaliksto pop.	28 Vytalio m.	30. graži ir linksma.	
17	K		Aniceto pop.	29 Petro mucz.		
18	P		Eleitero v. m.	30 Katrynės		
19	S		Timono dij. m.	1 Gegužis. Pil.		
16. ned. Apie netikintįjį Tamoszių. Jono 20.						
20	N		Pravad. Atvelykės	2 1. Kvasimodog.		
21	P		Anselmo	3 Atrad. kryž.		
22	U		Sotėro ir Kajaus pp.	4 Plorijono m.		
23	S		Jurgio	5 Pyjuso pop.		
24	K		Vaitėko arciv.	6 Jono isz lot. v.		
25	P		Morkaus ap.	7 Domicelės		
26	S		Klėto ir Marcel.	8 Stanislovo v.		
17. ned. Apie gerąjį piemenį. Jono 20.						
27	N		2. n. po velyku	9 2. Miserikrd.d.		
28	P		Vytalio	10 Izidoriaus pop.		
29	U		Petro m.	11 Mamerto vysk.		
30	S		Katrės p.	12 Nerono m.		

Gegužis,

majus, žiedis, mylytis tur 31 dieną. 1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus ženklai.	Svenczių, atminties ir vardu dienos		Mėnesio bertainei, oro atmainai, žydu šventės:	
			senosios gadyinės:	nauj. gadyinės:		
1	K		Pilipo ir Jok. ap.	13 Aleksandro m.		6. geg.
2	P		Atanasiaus v.	14 Bonipaco m.		3 ad. ryte pilnatis.
3	S		Atradim. szv. kr.	15 Zopijos su 3 d.		
18. ned. Po mažam busę kentėjimai. Jono 16.						
4	N		3. n. po velyku	16 Jubilate		14. geg. 1 ad. ryte delczia.
5	P		Pyjuso V. pop.	17 Paskalio iszp.		
6	U		Jono ap. alėj.	18 Eriko karal.		21. geg. 3 ad. po p. jaunatis.
7	S		Domicelės p. m.	19 Petro Cėlest. p.		
8	K		Stanislovo v. m.	20 Bernardyno s.		28. geg. 8 ad. pirm. pietu prieszpilnis.
9	P		Grigaliaus Naz.	21 Elenos kar.		
10	S		Antonyno	22 Kanstant. cėc.		
19. ned. Apie Kristaus nuėjimą pas tėvą. Jono 16.						
11	N		4. n. po velyku	23 Kantate	<i>Szintmetinis kalendorius.</i>	
12	P		Pankracijaus	24 Jovanės naszl.	Gegužis prasideda 3. su perkunija, tada iki 8. vėl veikia kraupi, v. uknota ir szalta; 11. ledas paszala naktyje; nu 12. iki 20. szalta, po tam gražei szilta; 30. ledas ir szalna.	
13	U		Servaco v.	25 Magdalėnės p.		
14	S		Bonipaco v. m.	26 Pilipo N. iszp.		
15	K		Zopijos su 3 dukt.	27 Jono pop.		
16	P		Jono Nepomuc.	28 Germano v.		
17	S		Torpėto	29 Teodoz. p. m.		
20. ned. Apie tikrąją maldą. Jono 16.						
18	N		5. n. po velyku	30 Rogate		
19	P		Kryžiaus diena	31 Petronelės p.		
20	U		Kryžiaus diena	1 Birželis. Pam.		
21	S		Kryžiaus diena	2 Erasmo v.		
22	K		Szesztinės	3 Szesztinės		
23	P		Dezidėrijaus v. m.	4 Saturnynos		
24	S		Jono Regiso	5 Bonipaco		
21. ned. Apie pažadėjamą szv. dvasės. Jono 15/16.						
25	N		6. n. po velyku	6 Eksaudi		
26	P		Pilipo Nerieczio	7 Roberto iszp.		
27	U		Jono I. pop.	8 Viktoryno p.		
28	S		Germano ir Justo	9 Pelicijono m.		
29	K		Maksimo v.	10 Margarėtės		
30	P		Pelikso pop.	11 Barnabo a.		
31	S		Petronėlės	12 Onupro p.		

Jaunis, birželis, sējos m., junijus tur 30 dienu. 1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvēncziū, atminties ir vardu dienos	Mēnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventēs:
			senosios gadynēs: nauj. gadynēs:	
22. ned. Apie siuntimā szventosios dvasēs, Jono 14.				
1	N	☾	Sekminēs	13 Sekminēs
2	P	☾	2. d. sekminiū	14 2. d. sekminiū
3	U	☾	Laurentyno iszp.	15 Vyto ir Mod. m.
4	S	☾	Aleksandro ir Kvir.	16 Benono arciv.
5	K	☾	Bonipaco v. m.	17 Adulpo ir Liud.
6	P	☾	Norberto v.	18 Marko ir Marc.
7	S	☾	Roberto opato	19 Gerv. ir Protazo
23. ned. Man visa galybē dūta. Mat. 28.				
8	N	☾	SSS. Traicē	20 SSS. Traicē
9	P	☾	Prymo m.	21 Aloyzo iszp.
10	U	☾	Dievamylos iszp.	22 10 kencz. mucz.
11	S	☾	Barnabo ap.	23 Agripynēs p. m.
12	K	☾	Vainikai, szv. D. k.	24 Devintin., užg.
13	P	☾	Antono isz Pad.	25 Pebr. p. [J. kr.
14	S	☾	Bazyliaus v. mok. b.	26 Jono ir Pov. m.
24. ned. Apie didziājē vecziarē. Mark. 14.				
15	N	☾	2. n. po sekminiū	27 2. n. po sekm.
16	P	☾	Benono v.	28 Levono pop.
17	U	☾	Adulpo v.	29 Petro ir Pov.
18	S	☾	Morkaus ir Marcel.	30 Liucynēs p.
19	K	☾	Gervazo ir Protazo	1 Liepos m.
20	P	☾	Silvērijaus p. m.	2 Tevoder. iszp.
21	S	☾	Aloyzo	3 Emylijon. p. m.
25. ned. Apie prāpūlusiājē avj ir graszj. Luk. 15.				
22	N	☾	3. n. po sekminiū	4 3. n. po sekm.
23	P	☾	Zenono ir Agrip.	5 Marcynij. m.
24	U	☾	Jono kriksztyt. užg.	6 Liucijos p. m.
25	S	☾	Prospero v.	7 Kliaudij. ir dr.
26	K	☾	Jono ir Pov. m.	8 Elzbētos karal.
27	P	☾	Vladislovo, L. kar.	9 Anatalijos p.
28	S	☾	Levono II. pop.	10 7 broliu miegt.
26. ned. Apie Petro bagotājē žvejiņ. Luk. 5.				
29	N	☾	12. posekm. Petr. ir	11 4. n. po sekm.
30	P	☾	Atmin. s. Pov. [Pov.]	12 Jono Gvalberto

☾ 4. jaun. 3 ad. po p. pilnatis.

☾ 12. jaun. 5 ad. po p. delczia.

☾ 19. jaun. 11 ad. vak. jaunatis.

☾ 26. jaun. 2 ad. po p. prieszpilnis.

Szjmtmetinis kalendorius.
Jaunis prasideda su szalnomis ir ukanomis; 9. szarma; 16. gražei szilta, o taip iki galo pasiliehta.

1. jaunio = žydu 10. sivan'o 5646 m.
22. jaunio = žydu 1. tamus'o.

Liepos m., julijus, szienpiuvis tur 31 dienā. 1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zēnkļai.	Szvēncziū, atminties ir vardu dienos	Mēnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventēs:
			senosios gadynēs: nauj. gadynēs:	
27. ned. Apie Parizējzusu teisybę. Mat. 5.				
1	U	☾	Julijaus m.	13 Margarētēs p.
2	S	☾	Aplank. szv. Mar. p.	14 Bonaventur. v.
3	K	☾	Avyto kun.	15 Endriķio cēc.
4	P	☾	Jūzapo Kalas.	16 Szkaplēr. p. M.
5	S	☾	Agatono mucz.	17 Aleksio
27. ned. Apie Parizējzusu teisybę. Mat. 5.				
6	N	☾	5. n. po sekminiū	18 5. n. po sekm.
7	P	☾	Klaudijaus m.	19 Vincento ir P. p.
8	U	☾	Elzbētos kar. Port.	20 Jeronim. Emyl.
9	S	☾	Zenono m.	21 Praksēdēs p.
10	K	☾	7 broliu mm.	22 Marijos Magd.
11	P	☾	Cyprijono	23 Apolinaro v.
12	S	☾	Jono Gvalb. op.	24 Kristynēs p.
28. ned. Jēzus valgydina 4000 žmoniu. Mark. 8.				
13	N	☾	6. n. po sekminiū	25 6. n. po sekm.
14	P	☾	Bonaventuros b. m.	26 Onos mot. p. m.
15	U	☾	Izsiskirst. szv. ap.	27 Pantalijono m.
16	S	☾	Szkaplēr. szv. M. p.	28 Kunigundēs p.
17	K	☾	Aleksio iszpaž.	29 Martos p.
18	P	☾	Simono Lipn. iszp.	30 Abdono Sen. m.
19	S	☾	Vincento isz Paulēs	31 Igniaus Lojolos
29. ned. Apie netikrajj praraka. Mat. 7.				
20	N	☾	7. n. po sekminiū	1 Rugp. 7. posek.
21	P	☾	Danēliaus pran.	2 Porcijunk. p. b.
22	U	☾	Marijos Magdal.	3 Atrad. szv. Step.
23	S	☾	Apolinaro v. m.	4 Domyņko zok.
24	K	☾	Kristynēs p. m.	5 Szv. Mar. p. Sn.
25	P	☾	Jokubo apasz.	6 Persimain. Kr.
26	S	☾	Onos mot. szv. M. p.	7 Kajetono iszp.
30. ned. Apie neteisujj gaspadoriņ. Luk. 16.				
27	N	☾	8. n. po sekminiū	8 8. n. po sekm.
28	P	☾	Inciento pop.	9 Romano m.
29	U	☾	Martos p.	10 Lauryno m.
30	S	☾	Abdono ir Sen.	11 Zuzanēs p.
31	K	☾	Igniaus Lojolos	12 Klaros p.

☾ 4. liep. 4 ad. pirm. piet. pilnatis.
☾ 12. liep. 8 ad. pirm. pietu delczia.
☾ 19. liep. 6 ad. pirm. p. jaunatis.
☾ 25. liep. 10 ad. vak. prieszpilnis.

Szjmtmetinis kalendorius.
Liepos m. prasideda su didziū karszcziū, taip dienomis kaip ir naktimis, kas dienā perku-nija, tankei itrenkia, pasiliehta graži iki 12.; tada randasi ukana ir mažumā vēsi iki 29.; po tam lytus iki galo.

1. liep. = žydu 10. tamus'o 5646 m. 8. liep. = žydu pastininkas, bažnyczios iēmimas. 21. liep. = žydu 2. ab'o. 29. liep. = žydu pastininkas, bažnyczios sudegin.

Spaliu m.,

oktoberis tur 31 dienā.

1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zenklai.	Szvecziū, atminties ir vardu dienos	senosios gadynēs:	nauj. gadynēs:
1 S			Remygijaus v.	13	Eduvardo kar.
2 K			Aniolu sargu	14	Kaliksto pop.
3 P			Kandidato m.	15	Terēzēs p.
4 S			Pranciszko	16	Jadvigos kar.
40. ned. Apie kaullige sergantijj. Mat. 19.					
5 N			18. n. po sekm. Rož.	17	18. n. po sekm.
6 P			Brunono op.	18	Lukosziaus ēv.
7 U			Morkaus pop.	19	Petro Alkant.
8 S			Brigidos naszl.	20	Maksimo
9 K			Dijonyzo v. m.	21	Urszul. p. su dr.
10 P			Pranciszko Borg.	22	Jono gerojo
11 S			Placidos p.	23	Jono Kapistr.
41. ned. Apie svodbinj rubā. Mat. 22.					
12 N			19. n. po sekminiū	24	19. n. po sekm.
13 P			Eduvardo kar.	25	Krispyno m.
14 U			Kaliksto pop. m.	26	Evaristo pop.
15 S			Terēzēs p.	27	Ivono sir. patr.
16 K			Jadvig. Lenku kar.	28	Simono ir Judo
17 P			Andrējaus izsipaž.	29	Narciso v.
18 S			Lukosziaus ēvang.	30	Marceliaus m.
42. ned. Apie karaliskajj sunj. Jono 4.					
19 N			20. n. po sekminiū	31	20. n. po sekm.
20 P			Vendelyno op.	1	Lapkr. Visu s.
21 U			Ursulēs p. ir 10000m.	2	Vēliu, dusziū d.
22 S			Jono gerojo	3	Tevopilio
23 K			Jono Kapistrano	4	Karoliaus Bor.
24 P			Rapolo arkan.	5	Zakarijosziaus
25 S			Krispyno ir Krisp.	6	Leonardo izsp.
43. ned. Apie nevērņajj tarnā. Mat. 18.					
26 N			21. n. po sekminiū	7	21. n. po sekm.
27 P			Ivono naszl. patr.	8	Godeprydo v.
28 U			Simono ir Judo ap.	9	Tevodor. m.
29 S			Narciso v.	10	Andrēj. Avel.
30 K			Marcelyno mucz.	11	Martyno v.
31 P			Liucijos p. m.	12	Martyno p.

Mēnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventēs:

1. spal. 4 ad. ryte pilnatis.

8. spal. 4 ad. po p. delczia.

18. spal. 8 adynoje pirmpietu jaunatis.

22. spal. 6 ad. po p. prieszpilnis.

30. spal. 8 ad. vak. pilnatis.

Szintmetinis kalendorius.

Spaliu m. prasideda su nesmagiu oru; nū 10. iki 17. szarma; tada graži vasaros diena; 25. szalta, po tam vēl gražus oras; nū 27. iki 30. vidutinei szalta.

2. spal. — žydu lapbudziū szv.

3. spal. — žydu 2. szventē.

8. spal. — žydu verbu szventē.

9. spal. — žydu lapbudziū gal.

10. spal. — žydu zok. džiaugsm.

Lapkritis,

novemberis, vēliu m. tur 30 dienu. 1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zenklai.	Szvecziū, atminties ir vardu dienos	senosios gadynēs:	nauj. gadynēs:
1 S			Visu szventuju d.	13	Stanisl. Kostk.
44. ned. Apie czjžēs graszj. Mat. 22.					
2 N			22. n. po sekminiū	14	22. n. po sekm.
3 P			Vēliu, dusziū diena	15	Gendrutēs p.
4 U			Karoliaus Bor.	16	Edmundo v.
5 S			Zakarijosz. ir Elzb.	17	Grigoriaus Sal.
6 K			Levonardo izsipaž.	18	Paszv. bažn. R.
7 P			Erkulano ir Engelb.	19	Elzbētos karal.
8 S			4 broliu m.	20	Bencyno
45. ned. Apie zenklus sudnosios dienos. Luk. 21. Apie biarybiu iszpustyjimā. Mat. 24.					
9 N			23. n. po sekminiū	21	23. n. po sekm.
10 P			Andrējaus Avel.	22	Cēcylijos p.
11 U			Martyno v. izsp.	23	Klemenso pop.
12 S			Martyno pop. m.	24	Jono nū kryž.
13 K			Didako izsp.	25	Katrynēs p.
14 P			Serapijono ir Pil.	26	Kunrado v.
15 S			Gertrudēs p.	27	Bazyliaus m.
46. ned. Apie Javyro dukteraitē. Mat. 9. Apie zenklus sudnosios dienos. Luk. 21.					
16 N			24. n. po sekminiū	28	1. n. adventu
17 P			Grigaliaus v.	29	Saturnyno m.
18 U			Paszvent. bažn.	30	Andrējaus ap.
19 S			Elzbētos kar. naszl.	1	Grūdis
20 K			Pelikso Val.	2	Paulynēs m.
21 P			Apēravonē s. Mar. p.	3	Pranciszko Ks.
22 S			Cēcylijos p. m.	4	Barbaros p. m.
47. ned. Apie dangaus ir žemēs sugaiszīmā. Mat. 24. Jonas kalėjime. Mat. 11.					
23 N			25. n. po sekminiū	5	2. n. adventu
24 P			Jono nū kryž.	6	Mykalojaus v.
25 U			Katrynēs p. m.	7	Ambrozēj. v.
26 S			Petro, Kunrado v. m.	8	Nek. pras.p.M.
27 K			Pakundo izsipaž.	9	Valērijos m.
28 P			Rupyno v. m.	10	P. Marijos Lor.
29 S			Saturnyno v. m.	11	Damaso pop.
48. ned. Apie zenklus priesz sudo diena. Luk. 21. Apie Jono liudymā. Jono 1.					
30 N			1. n. adventu	12	3. n. adventu

Mēnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventēs:

6. lapkr. 12 ad. per vidurn. delczia.

13. lapkr. 8 ad. vak. jaunatis.

21. lapkr. 3 ad. po p. prieszpilnis.

29. lapkr. 10 ad pr. p. pilnatis.

Szintmetinis kalendorius.

Lapkritis: szalta iki 10., vienok popieczeis paprastai gražei szalta; 12. prasideda ukanotas oras su migla ir lytumi iki 21.; tada szala iki 30., popieczeis vienok saulēta.

1. lapkriczio = žydu 15. marsseszvan' 05647m

16. lapkriczio = žydu 1. kislev'o 5647 m.

Grūdis, dēcemberis, kalēdis, siekis tur 31 diena. 1886 m.

Dotumas.	Dienos.	Dangaus zēnkiai.	Szvcncziu, atminties ir vardu dienos	senosios gadynēs:	nauj. gadynēs:
1	P	☾	Elygijaus v.	13	Liucijos p.
2	U	☾	Krizologo m.	14	Nikazijaus v.
3	S	☾	Pranciszko Ksav.	15	Kristynēs p.
4	K	☾	Barbaros p. m.	16	Eizēbijaus v.
5	P	☾	Sabos op.	17	Lozorijaus v.
6	S	☾	Mykalojaus	18	Lauk. p. s. M. p.

49. ned. Jonas kalējime. Mat. 11.
Apie 15 metu valdzios Tibērij. Luk. 3.

7	N	☾	2. n. adventu	19	4. n. adventu
8	P	☾	Nekalt. prasid. szv.	20	Tevopilio m.
9	U	☾	Cyprijono [Mar. p.]	21	Tamoszias ap.
10	K	☾	Szv. Marij. p. Loret.	22	Anastazijos m.
11	K	☾	Damas pop.	23	Viktorijos p.
12	P	☾	Spiridono v. m.	24	Adomo ir Jiev.
13	S	☾	Liucijos p. m.	25	Kalēdos

50. ned. Apie Jono liudymā. Jono 1.
Apie Symonā ir Onā. Luk. 2.

14	N	☾	3. n. adventu	26	2. d. kal.
15	P	☾	Kristynēs p.	27	Jono ēvangēl.
16	U	☾	Eizēbijaus v.	28	Nekaltu vaik.
17	S	☾	Lozorijaus v.	29	Tamoszias v.
18	K	☾	Lauk. pag. Mar. p.	30	Dovydo kar.
19	P	☾	Nemēzijas v.	31	Silvestro pop.
20	S	☾	Tevopilio m.	1	N.met. Saus. 1887

51. ned. Apie 15 metu valdzios Tibērijoszias. Luk. 3.
Apie bēgimā isz Egipto. Mat. 2.

21	N	☾	4. n. adventu	2	N. po nauju m.
22	P	☾	Anastazijos m.	3	Genevaitēs p.
23	U	☾	Viktorijos p.	4	Tyto v.
24	S	☾	Adomo ir Jievos	5	Telesporo pop.
25	K	☾	Kalēdos, užg. p. Jez.	6	Trys karalei
26	P	☾	2. d. kalēdu	7	Raimuud. iszp.
27	S	☾	Jono ēvangēl.	8	Lauryno Just.

52. ned. Apie Symonā ir Onā. Luk. 12.
Jēzus 12 metu bažnycioje mokina. Luk. 12.

28	N	☾	N. po kalēdu	9	1. n. po 3 kar.
29	P	☾	Tamoszias v.	10	Agatono pop.
30	U	☾	Dovydo kar.	11	Igyno pop.
31	S	☾	Silvestro p.	12	Ernesto v.

Mēnesio bertainei, oro atmainai, žydu szventēs:

☾ 6. grūdž.
8 ad. ryte delczia.

☾ 13. grūdž.
11 adynoje pirm pietu jau natis.

Szimmetinis kalendorius.

Grūdis prasideda su szalna, veikei ukanota, lytus, szaltis ir ledas; 10. sninga; tada szala iki 19; tada lyja; veik vienok vėl pastoja szilta iki galo.

1. grūdžio = žydu 17. kislev'o 5647 m.

10. grūdžio = žydu bažnycios szventin.

16. grūdžio = žydu 1. tēbet'o 5647 m.

RODYKLĖ

saulės tekėjimo ir nusileidimo paraszyta pagal Varniu padangę padētą po 55° žingio 46' minutes sziaurēs platumos.

Sausis—Balandis.

Mēnesio dienos.	SAUSIS.		VASARIS.		KOVAS.		BALANDIS.	
	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.	Tekėjimas.	Nusileidimas.
	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.	A. M.
1	8 22	3 38	7 22	4 38	6 16	5 42	5 7	6 53
2	8 20	3 40	7 20	4 40	6 14	5 44	5 5	6 55
3	8 19	3 41	7 18	4 42	6 12	5 46	5 2	6 58
4	8 17	3 43	7 16	4 44	6 11	5 49	5 0	7 0
5	8 16	3 44	7 14	4 46	6 9	5 51	4 58	7 2
6	8 14	3 46	7 11	4 49	6 7	5 53	4 56	7 4
7	8 13	3 47	7 9	4 51	6 4	5 56	4 54	7 6
8	8 11	3 49	7 7	4 53	6 2	5 58	4 52	7 9
9	8 9	3 50	7 5	4 55	6 0	6 0	4 49	7 11
10	8 8	3 51	7 2	4 58	5 58	6 2	4 47	7 13
11	8 6	3 54	7 0	5 0	5 56	6 4	4 45	7 15
12	8 4	3 56	6 58	5 2	5 53	6 7	4 43	7 17
13	8 2	3 58	6 56	5 4	5 51	6 9	4 40	7 20
14	8 0	4 0	6 53	5 7	5 48	6 12	4 38	7 22
15	7 58	4 2	6 51	5 9	5 46	6 14	4 36	7 24
16	7 56	4 4	6 48	5 12	5 44	6 16	4 34	7 26
17	7 54	4 6	6 46	5 14	5 41	6 19	4 32	7 28
18	7 52	4 8	6 44	5 16	5 39	6 21	4 30	7 30
19	7 50	4 10	6 42	5 18	5 37	6 23	4 28	7 32
20	7 48	4 12	6 39	5 21	5 34	6 26	4 26	7 34
21	7 46	4 14	6 37	5 23	5 32	6 28	4 23	7 37
22	7 44	4 16	6 34	5 26	5 30	6 30	4 21	7 39
23	7 42	4 18	6 32	5 28	5 27	6 33	4 19	7 41
24	7 40	4 20	6 30	5 30	5 25	6 35	4 17	7 43
25	7 38	4 22	6 28	5 32	5 23	6 37	4 15	7 45
26	7 36	4 24	6 25	5 35	5 20	6 40	4 13	7 47
27	7 34	4 26	6 23	5 37	5 18	6 42	4 11	7 49
28	7 32	4 28	6 21	5 39	5 16	6 44	4 9	7 51
29	7 30	4 30	—	—	5 14	6 46	4 8	7 52
30	7 27	4 33	—	—	5 11	6 49	4 6	7 54
31	7 25	4 35	—	—	5 9	6 51	—	—

RODYKLĒ

saulēs tekējimo ir nusileidimo parasyta pagal Varniu padangē padētā po 55° žingio 46' minutos siaurēs platumos.

Gegužis—Rugpiutis.

Mēnesio dienas.	GEGUŽIS.				JAUNIS.				LIEPOS M.				RUGPIUTIS.			
	Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.	
	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.
1	4	4	7	56	3	24	8	36	3	35	8	25	4	28	7	32
2	4	2	7	58	3	23	8	37	3	36	8	24	4	30	7	30
3	4	0	8	0	3	23	8	37	3	37	8	23	4	32	7	28
4	3	58	8	2	3	23	8	37	3	39	8	21	4	35	7	25
5	3	57	8	3	3	22	8	38	3	40	8	20	4	37	7	23
6	3	55	8	5	3	22	8	38	3	42	8	18	4	39	7	21
7	3	53	8	7	3	22	8	38	3	43	8	17	4	41	7	19
8	3	52	8	8	3	21	8	39	3	44	8	16	4	43	7	17
9	3	50	8	10	3	21	8	39	3	46	8	14	4	45	7	15
10	3	49	8	11	3	21	8	39	3	47	8	13	4	47	7	13
11	3	47	8	13	3	21	8	39	3	49	8	11	4	49	7	11
12	3	45	8	15	3	21	8	39	3	51	8	9	4	52	7	8
13	3	44	8	16	3	22	8	38	3	52	8	8	4	54	7	6
14	3	42	8	18	3	22	8	38	3	54	8	6	4	56	7	4
15	3	41	8	19	3	22	8	38	3	56	8	4	4	58	7	2
16	3	40	8	20	3	23	8	37	3	58	8	2	5	0	7	0
17	3	38	8	22	3	23	8	37	3	59	8	1	5	3	6	57
18	3	37	8	23	3	24	8	36	4	1	7	59	5	5	6	55
19	3	36	8	24	3	24	8	36	4	3	7	57	5	7	6	53
20	3	34	8	26	3	25	8	35	4	5	7	55	5	9	6	51
21	3	33	8	27	3	25	8	35	4	7	7	53	5	12	6	48
22	3	32	8	28	3	26	8	34	4	8	7	52	5	14	6	46
23	3	31	8	28	3	27	8	33	4	10	7	50	5	16	6	44
24	3	30	8	30	3	28	8	32	4	12	7	48	5	18	6	42
25	3	29	8	31	3	29	8	31	4	14	7	46	5	20	6	40
26	3	28	8	32	3	30	8	30	4	16	7	44	5	23	6	37
27	3	27	8	33	3	31	8	29	4	18	7	42	5	25	6	35
28	3	26	8	34	3	32	8	28	4	20	7	40	5	27	6	33
29	3	26	8	34	3	33	8	27	4	22	7	38	5	30	6	30
30	3	25	8	35	3	34	8	26	4	24	7	36	5	32	6	28
31	3	24	8	36	—	—	—	—	4	26	7	34	5	34	6	26

RODYKLĒ

saulēs tekējimo ir nusileidimo parasyta pagal Varniu padangē padētā po 55° žingio 46' minutos siaurēs platumos.

Rugsējas—Grūdis.

Mēnesio dienas.	RUGSEJAS.				SPALIŅU M.				LAPKRITIS.				GRŪDIS.			
	Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.		Tekējimas.		Nusi-leidimas.	
	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.	A.	M.
1	5	36	6	24	6	45	5	15	7	53	4	7	8	35	3	25
2	5	38	6	22	6	47	5	13	7	55	4	5	8	36	3	24
3	5	40	6	20	6	50	5	10	7	57	4	3	8	37	3	23
4	5	43	6	17	6	52	5	8	7	59	4	1	8	37	3	23
5	5	46	6	14	6	54	5	6	8	1	3	59	8	38	3	22
6	5	48	6	12	6	57	5	3	8	3	3	57	8	38	3	22
7	5	50	6	10	6	59	5	1	8	4	3	56	8	38	3	22
8	5	52	6	8	7	1	4	59	8	6	3	54	8	38	3	22
9	5	55	6	5	7	3	4	57	8	8	3	52	8	39	3	21
10	5	58	6	2	7	6	4	54	8	10	3	50	8	39	3	21
11	6	0	6	0	7	8	4	52	8	12	3	48	8	39	3	21
12	6	2	5	58	7	11	4	49	8	13	3	47	8	38	3	22
13	6	4	5	56	7	13	4	47	8	15	3	45	8	38	3	22
14	6	6	5	54	7	15	4	45	8	16	3	44	8	38	3	22
15	6	8	5	52	7	17	4	43	8	18	3	42	8	38	3	22
16	6	11	5	49	7	19	4	41	8	19	3	41	8	37	3	23
17	6	14	5	46	7	21	4	39	8	21	3	39	8	37	3	23
18	6	16	5	44	7	23	4	37	8	22	3	38	8	37	3	23
19	6	18	5	42	7	26	4	34	8	24	3	36	8	36	3	24
20	6	20	5	40	7	28	4	32	8	25	3	35	8	35	3	25
21	6	22	5	38	7	30	4	30	8	26	3	34	8	34	3	26
22	6	25	5	35	7	32	4	28	8	28	3	32	8	33	3	27
23	6	27	5	33	7	34	4	26	8	29	3	31	8	32	3	28
24	6	29	5	31	7	37	4	23	8	30	3	30	8	31	3	29
25	6	32	5	28	7	39	4	21	8	31	3	29	8	30	3	30
26	6	34	5	26	7	41	4	19	8	32	3	28	8	29	3	31
27	6	36	5	24	7	43	4	17	8	33	3	27	8	28	3	32
28	6	38	5	22	7	45	4	15	8	34	3	26	8	27	3	33
29	6	41	5	19	7	47	4	13	8	35	3	25	8	26	3	34
30	6	43	5	17	7	49	4	11	8	35	3	25	8	24	3	36
31	—	—	—	—	7	51	4	9	—	—	—	—	8	23	3	37

Apie meto laikus 1886 m.

Pavasaris prasideda, saulei įžengiant į tekio ženklą, prisiekiant lygdienį (ėkvatorių) ir pirmą kartą metę dieną bei naktį sulyginant, 8. (20.) kovo 5 ad. po pietu. — Vasara prasideda, saulei įžengiant į vėžio ženklą, pareinant per pietus sklauto punktu arčiau ir atgabenant ilgiausią dieną, 9. (21.) jaunio 1 ad. po pietu. — Rudū prasideda, saulei į svarstyklės ženklą įžengiant, vėl pas lygdienį sugrįžtant ir antru kartu metę dieną su nakczia sulyginant, 11. (23.) rugsėjo 4 ad. ryte. — Žiema prasideda, saulei įžengiant į ožio ženklą, turint per pietus didžiausią atstumą nū sklauto punkto ir trumpiausią dieną padarant, 9. (21.) gruodžio 10 ad. vakare.

Laiko rokundas.

Dabarnyksztis 1886 metas krikščioniszkojo laiko rokundo nū Kristaus gimimo yra rokūjamas. Jis yra paprastas metas 365 dienu arba 52 nedėliu ir vienos dienos ir prasideda su pėtnyčia 1. sausio m. (13. sausio naujosios gadyneris). — Graikiszkoji bažnyčia savo, metus nū svėto sutvėrimo, pagal taip vadinamąjį byzantyniszkąjį gadyne, skaito. Pagal ju rokundą tapęs svėtas sutvertas 1. rugsėjo 5510 pirm Kristui gimus ir pradėda savo 7894 metą su 1. rugsėjo musu 1885 meto. Rusai savo metus pagal szitą laiko skaitliū iki Petro didžiojo skaitė. Iš pradžios praszokusiojo szimtmečio jie pasinaudoja musu metu skaitliū, ale szieip dar pagal senąjį (julijoniszkąjį) kalendoriū rokūja. — Žydai savo metus nū svėto sutvėrimo skaito. Jie pradėda savo 5646 metą su 10. rugsėjo 1885 m. Yra tai priedėlinis metas turis 385 dienas. 30. rugpiuczio 1886 m. ju 5647 metas prasideda, kursai budamas paprastu metu su virszumi tur 354 dienas ir su 18. rugsėjo 1887 pasibaigia. — Arabai, Persai, Turkai ir kiti iszapžintojai muamėdaniszkosios tikybės savo metus pagal Muamėdo iszkeliavimą isz Mekos į Medyną skaito, kursai pas jūs *idsredu* vadinamas. Jie pradėda 10. spalio m. 1885 m. savo 1303 ir 30. rugsėjo 1866 m. savo 1304 metą, pirmutinis yra priedėlinis metas 355 dienu, paskutinis paprastas metas 354 dienu.

Apie užtemimus 1886 meto.

Metė 1886 du saulės užtemimu nusidūs, kuriu musu krasztuse vienok nei vienas nebus matomas. Mėnū szime metė visai neaptems.

Pirmasis saulės užtemimas bus rundino pavidalo ir atsitiks vėlybose vakaro adynose 21. vasario. Jis prasidės 21. vasario, ant 7 zėg. 55 min. vakare, ties naujajė Kaledonija, pereis didįjį ocejaną ir pasibaigs netoli vakarinio kraszto Meksikos 22. vasario ant 2 zėg. 4 min. ryte. Tvirtuju žemiu tik rytinė Australija, pietvakarinė sziaurinė Amėrika ir vidurinė Amėrika užtemimą tepamatys.

Antrasis saulės užtemimas bus czėlas ir nusidūs pirmpieczio adynose 17. rugpiuczio. Jis prasidėjes karajybiszkosė jurėse prie Venecuėlos kraszto ant 11 zėg. 12 min. pirm pietu trauksis skersai per atlantiszkąjį ocejaną ir beveik visą Apriką ir pasibaigs rytiniame kraszte szios tvirtosios žemės skersai ties Madagaskaru ant 4 zėg. 26 min. po pietu. Užtemimas bus matomas sziaurinėje dalyje pietinės Amėrikos ir didesnioje pietinėje pusėje Aprikos. Diržas czėlojo užtemimo perpiauja Aprikos tvirtąjė žemė, kur nū Bengėlos vakariniame kraszte ant Sofalos link rytiniame kraszte.

Valdanczios giminės Auropoje.

Rusija. Graikiszka tikybė. Cėcorystė. Petrapilė. Aleksandras III. gim. 26. vasario 1845 m., užženg. ant sosto 1. kovo 1881 m. Pati Marija Teodorutė. *Vaikai:* Mikalojus Aleksandraitis gim. 6. geg. 1867 m.; Jurgis A. gim. 27. bal. 1868 m.; Ksenija Aleksandrutė gim. 25. kovo 1875 m.; Mikolas A. gim. 23. spalio 1878 m.; Olga A. gim. 1. jaun. 1882 m.

Brolėi ir sesers:

Vladimėras Aleksandraitis gim. 10. bal. 1847 m.; Aleksis A. gim. 2. sausio 1850 m.; Sergis A. gim. 29. bal. 1857 m.; Povilas A. gim. 21. rugs. 1860.

Analtas. Desava. Evang. vėra. Ericis Priczkus gim. 17. karv. 1831. — **Anglija,** žiurėk Britanija. — **Austrija.** Vienna. Kat. vėra. Cėcorius Franciszkas Jūzapas I. gim. 6. rugp. 1830. — **Badai.** Karlsruhė. Evang. vėra. Didercikis Priczkus gim. 28. rugp. 1826. — **Bairai.** Munchen'is. Katal. vėra. Karalius Liudvikas II. gim. 13. spalio m. 1845. — **Belgija.** Brüssel'is. Kat. vėra. Karalius Leopoldas II. gim. 28. kovo 1835. — **Braunszveikis.** Yra laike bė valdono. — **Britanija ir Irlantas.** Liundonas. Angl. bažnyčia. Karalėnė Viktorija gim. 12. gegužio 1819. — **Dėnemarkis.** Kopenhagai. Liut. vėra. Karalius Kristijonas IX. gim. 27. kovo 1818. — **Esai.** Darmsztatas. Liut. vėra. Didercikis Liudvikas IV. gim. 31. rugp. 1837. — **Italija.** Rymas. Kat. vėra. Karalius Umbertas I. gim. 2. kovo 1844. — **Grykonija.** Atėnai. Gryk. vėra. Karalius Jurgis I. gim. 12. sausio 1845. — **Liktenzšteinas.** Vasaroje Viennoje, žiemoje Eisgrubo piljo Mėruse kunijaiksztis gyvena. Kat. vėra. Jonas II. gim. 26. rugs. 1840. — **Lipė** (Detmoldas). Szatu vėra. Kunijaiksztis Valdemaras gim. 6. karv. 1824. — **Lipė** (Szaumburkis). Bükkeburkis. Szatu vėra. Kunijaiksztis Adolpas gim. 20. liepos m. 1817. — **Meklenburkis** (Szvėrynas). Liut. vėra. Didercikis Priczkus Prancas III. gim. 7. kovo 1851. — **Meklenburkis** (Sztrėlicas). Nau-Sztrėlicas. Liut. vėra. Didercikis Priczkus Vilius gim. 5. spal. 1819. — **Monakas.** Monakas. Kat. vėra. Kunijaiksztis Karlas III. gim. 26. lapkr. 1818. — **Montenėgras** (Czarnagora). Četinjė. Gryk-katal. vėra. Kunijaiksztis Nykalojus I. gim.

25. rugs. 1841. — **Nyderlantas.** Agas. Szatu vėra. Karalius Vilius III. gim. 7. vasar. 1817. — **Nurvėgei,** žiurėk Szvėdus. — **Oldenburkis.** Oldenburkis. Liut. vėra. Didercikis Petras gim. 26. jaunio. 1827. — **Portugalas.** Lisabonas. Kat. vėra. Karalius Liudvikas I. gim. 19. spal. 1838. — **Prancuzija.** Paryzas. Kat. vėra. Rėpublikė: prėzidentas Grėvis. — **Prusija.** Berlynas. Evang. vėra. Karalius Vilius I. gim. 10. kovo 1797. — **Reisas** (senoji lynija). Greicas. Liut. vėra. Kunjgaiksztis Endrius XXII. gim. 16. kovo 1846. — **Reisas** (jaunėsnioji lynija). Gėra. Liut. vėra. Kunjgaiksztis Endrius XIV. gim. 16. geguž. 1832. — **Rumėnija.** Bukaresztas. Rym.-kat. vėra. Karalius Karlas I. gim. 8. karv. 1839. — **Saksai.** Drėzdenas. Kat. vėra. Karalius Albertas gim. 11. karv. 1828. — **Serbija.** Belgradas. Gryk.-kat. vėra. Karalius Milanas Obrėnavyczia I. gim. 29. liep. 1854. — **Szpanija.** Madridas. Kat. vėra. Karalius Alponzas XII. gim. 16. lapkr. 1857. — **Szėdai.** Sztokolmis. Liut. vėra. Karalius Oskaras II. gim. 9. saus. 1829. — **Szeicas.** Rėpublikė. — **Turkija.** Konstantynopolis. Muamėd. vėra. Didysis sultanas Abdul-Hamid-Kanas gim. 16. szabaną 1258 (10. rugs. 1842). — **Valdekis.** Arolsenas. Liut. vėra. Kunjgaiksztis Jurgis gim. 2. saus. 1831. — **Vengrija,** žiurėk Austrija. — **Vokietija,** žiurėk Prusija. — **Virtemberkis.** Sztutgartas. Liut. vėra. Karalius Karlas gim. 22. vasar. 1823.

Žemaičiu ir Augsztosios Lietuvos meturgėi ir kermoszei.

Kauno rėdybos:

Balsiūse (Szilėlės parakv.) ant Pilipo Jokubo, ant szventos traicės, ant Simono Judo. — **Bėbroje** (Kursze) ant szesztiniu, ant Dievo-kuno, ant žoliu szventės, ant užgimimo Marijos. — **Biržiūse** 6. sausio, 26. liepos m., 29. rugsėjo. — **Eiriogaloje** kas ketvergą nū Jūzapo iki vainiku, ant Lauryno, ant Mikolo, ant szesztiniu, ant rožancavos. — **Gargždūse** 4. kovo, 23. balandžio, 29. rugsėjo. — **Grinkiszkėje** ant Jurgio, ant sekminiū, kas utarninką arkliu kermoszei nū Jurgio iki sekminiū. — **Gruždžiūse** ant nekalto prasid. Mar., ant Jūzapo, ant Roko. — **Ilukszte** (Kursze) ant triju karaliu, ant rytojaus po gramnycziu per 3 dienas, ant Marijos vardo per 4 dienas. — **Jokubsztate** (Kursze) ant triju karaliu, ant gramnycziu, nū pėtnyczios pirm užgav. per 8 dienas, ant Marijos vardo per 4 dienas. — **Joniszkėje** kermoszei: per didįjį ketvergą, ant Jurgio, ant szesztiniū, ant vainiku, ant Jono, ant aniolu sargu; meturgėi: ant gramnycziu, ant pusiaugavio. — **Jurbarke** kermoszei: kas 15. dieną kovo, biržio, rugsėjo ir spaliu m. — **Kaltinėnūse** ant rožancavos. — **Kalnėliūse** ant Pilipo ir Jokubo, ant szv. Lauryno. — **Kalvarijoje** meturgis: nedėlės dieną po 2. liep. m. — **Kaune** nū 24. biržio iki 24. liep. m. — **Kelmėje** 15. rugpiuczio. — **Kėdai-**

niūse 1. panedėli gāvėnės, ant s. Jurgio, ant szesztiniū, ant s. Andrėjaus, ant s. Franciszkaus, 4. spaliu m. — **Krakėse** ant s. Matėjuszo. — **Kražiūse** ant triju karaliu, ant sekminiū, ant s. Lauryno, ant s. Mikolo. — **Kretingoje** (Žemaičiu) 25. grūdž., 21. saus., 2. bal., 21. bal., 9. jaun., 21. liep., 22. rugs. — **Kurszėnūse** ant s. Jono. — **Kvėdanoje** ant s. Kazimėro, ant s. Stanislovo (8. geguž.). — **Laukuvoje** ant s. Apolonijos (9. vas.), ant szkaplėmos. — **Linkave** liepos m. — **Lydavėnūse** ant szv. Petro. — **Lukėje** ant s. Jurgio, ant szesztiniū, ant vainiku. — **Meszkucziūse** ant s. Stanislovo (8. geg.). — **Mintaujoje** Kursze: ant s. Jono (pagal naująjį gadynę). — **Nau-Aleksandrave** 1. ned. po triju karaliu, 15. rugpiuczio. — **Naumėstyje** (Paprusėje) ant nauju metu, 24. vasar., 19. kovo, 23. balandž., sekminiū 2. dieną, 10. rugpiuczio, ant rožancavos, ant s. Martyno, ant s. Mikolo, kalėdu 2. dieną. — **Nemakszciūse** ant s. Baltramėjaus. — **Pacinnėliūse** (Baisiogalos parakv.) 24. biržio, ant s. Martyno nedėlės dieną. — **Pajurėje** (Valavyezios, dabar Povstanskio) nū 19. iki 24. biržio, 15. rugsėjo, 28. grūdžio. — **Palangoje** 21. vas., 25. birž. — **Panevėzyje** nū 1. iki 10. saus., nū 1. iki 10. geg., nū 1. iki 10. rugs. — **Pasvalyje** 24. biržio. — **Plungėje** ant mugės, ant s. Jono kr. — **Ragave** nedėlioje po žoliu szventės. — **Raseiniūse** ant s. Jūzapo, kas ketvergą iki s. Jono nū minavotos szventės, ant s. Jono. — **Rietave** ant s. Mikolo, ant mugės seredos dieną pirm užgavėniu. — **Rozalyne** ant paszventinimo bažnyczios. — **Salantūse** 4. sausio, 4. kovo, 24. liepos m., 16. rugp., 2. spaliu m. — **Sartininkūse** (Vainuto parakv.) ant s. Jurgio, ant s. Martyno. — **Sedoje** ant gramnycziu, ant triju karaliu, ant szkaplėmos, ant s. Mikolo. — **Skaisgiryje** (Nauj. Žagarės parakv.) ant s. Jurgio, ant s. Martyno. — **Skaudvilėje** ant atrad. s. kryž. — **Skūdoje** ant s. traicės, 2. nedėldienė po žoliu szventės, vadinamas Marine, bobturgis panedėlio d. pirm užgavėniu; kermoszei ant linu prasideda po s. Mikolo, kurie pripūla kas antrą ketvergą iki 1. grūdžio; meturgėi ant arkliu yra kas panedėli pradėjus po verbu nedėlės ir nusitėsia iki panedėlio priesz szesztines. — **Subocziuje** (Kursze) ant s. Jurgio panedėlio dieną, ant s. Mikolo, taipogi panedėlio dieną po jo szventės. — **Sziauduvoje** ant pusiaugavio ir nū tos dienos kas ketvergą iki s. Jono, ant žoliu szventės, ant szesztiniū, ant vainiku. — **Szatūse** per isztisą nedėlę nū s. traicės. — **Sziauliūse** ant s. Petro, ant paszventinimo bažnyczios antrą nedėldienę spaliu m., vadinamas „szlapuku“. — **Szidlavoje** 8. rugsėjo per isztisą nedėlę. — **Szilelėje** (Sziladaržyje) ant triju karaliu, ant gramnycziu, ant s. Onos. — **Tauragėje** ant žoliu szventės. — **Tituvėnūse** ant s. Jono, Kalvarijos nedėlės diena. — **Tucziūse** (pakelėje nū Viekszniū, Pievėnu ir Kapėnu, ant Sedos, Viekszniū parakv.) arkliu kermosziū ant s. Andrėjaus. — **Vainute** ant szesztiniū, ant s. Jono. — **Varniūse** meturgis: ant s. Petro, 7. rugsėjo. — **Veviržėnūse** ant s. Jurgio, ant pusiaugavio, ant mugės panedėlio dieną priesz užgavėnės. — **Vidžiūse** 1. n. po triju karaliu, per pusiaugavį, 16. liepos m. — **Vieksniūse** ant sekminiū, ant s. Jono, ant ro-

žancavos. — **Vilkmergėje** 29. birž. — **Žagarėje, Naujojoje** ant s. Petro, ant atradino s. kryžiaus, ant pusiaugavio, nedėlios dieną po s. Lauryo už mēsto prie karčiziamos arti kapu (Kappu krogs) ant kelio Mintaujon. — **Žalonėje** (arti Pavirvicio pakeļėje nū Tiszkiu ant Viekszniū) kermoszius: ant s. Martyno. — **Žibikiūse** (nū Viekszniū pakeļėje ant Tirkščliū) kermoszius: 8. geguž. m. — **Židikiūse** ant sekminiū per 2 dieni, bobturgis nedėlės dieną priesz užgavėnes.

Vilniaus rėdybos:

Alytoje 4. kovo, 1. lapkriczio. — **Asmėnūse** per s. Jurgi, per s. Mikolą. — **Borunūse** per sekminės, 29. biržio, 1. spal. m. — **Butrimaucziūse** per naujus metus, 18. biržio. — **Dolginave** per devintines. — **Drujoje** 6. iki 10. sausio, 1. ned. gavėnės per tris dienas. — **Danilavycziūse** per tris karalius, 1. spalio m. — **Eiksziszkiūse** per devintines, visą nedėlę per szeszťines. — **Godutiszkiūse** per naujus metus, 20. geguž., 1. spalio m. — **Galščzėnūse** per s. Jurgi, per s. Joną. — **Krevoje** (pirmojoje sostapilėje Lietuvos ant Nėrio) 9. geg., 1. spal. — **Liūžkiūse** 25. sausio, 8. rugsėjo. — **Merecziuje** 1. spal. — **Medžialoje**, karaliszkoje: per didžiąjė nedėlę pirm velyku. — **Medžialoje**, ukiszkoje: 4. biržio, 12. biržio, 10. rugpiuczio, 30. spal. — **Musninkūse** ant s. traicės. — **Radoszkavicziūse** nū 6. iki 9. geg. — **Smarganiūse** nū 15. iki 18. sausio, viduryje gavėnės, nū 11. iki 13. gegužės, nū 29. iki 31. rugp., 8. rugs., 29. rugs. — **Stakliszkiūse** 3. bal. — **Szczuciune** nū 15. liepinio iki 15. spalinio po mėnesį. — **Szventėnūse** nū 1. iki 6. sausio, nū 2. iki 7. rugs. — **Vilniuje** nū s. Jurgio sulyg s. Zopijai (15. geguž.). — **Visznėve** per naujus metus, 9. gegužės, 15. rugp., 15. rugs., 28. spal. — **Žosliūse** 3. balandžio, 16. liepos m., 1. lapkriczio.

Suvalku rėdybos.

Augustave metturgei utarninkais: po triju karaliu, po verbu nedėlės, po s. Antano, po s. Vincento, po s. Baltramėjaus, po s. Martyno. — **Balbėriszkyje** utarninkais: po sekminiū, po s. Marijos Magd., priesz s. Mikolą. — **Kalvarioje** utarninkais: po szeszťiniū, priesz s. Joną, po s. Baltramėjaus, po s. Martyno. — **Lazdėjūse** utarninkais: po triju karaliu, po pusiaugavio, po Dievo kuno, po s. Onos, po s. Katrynės. — **Lindvikave** ketvergais: po užgim. s. Marijos, po atlankymo s. Marijos. — **Nau-mėstyje** (Vladislovave) utarninkais: po triju karaliu, po gramnycziū, po s. Stanislovo; panedėleis: po s. Petro, po paaugszťinimo s. kryž., priesz Simaną Judą. — **Pilviszkyje**, seredomis: po s. Agnėszkos, po s. Vaitėko, po s. traicės, po s. Baltramėjaus, po s. Matėjuszo, po s. Martyno. — **Prienūse** panedėleis: po triju karaliu, po s. Motėjaus; utarninkais: po s. Antano, po s. Onos, po užgim. Marijos, po s. Martyno. — **Seinūse** utarninkais: po gramnycziū, po s. Kazimėro, po s. Stanislovo, po užgim. s. Marijos, po rožancavos, priesz s. Mikolą. — **Senapilėje** (Marijam-polyje) seredomis: po triju karaliu, po s. Vaitėko, po s. Petro

ir Povilo, po žoliu szventės, po s. Mikolo, po visu szventu. — **Serejūse** utarninkais po s. Jurgio, po s. Antano, priesz s. Lauryną, priesz Simaną Judą, po s. Liacijos. — **Simnoje** utarninkais: po atsivert. s. Povilo (25. sausio), po s. Jurgio, po s. Petro, po dangun ėm. Marijos. — **Sudarge** seredomis: po triju karaliu, po s. Jurgio, priesz s. Joną, po Pranciszkaus serap. — **Suvalkiūse** seredomis: po s. Romvaldo, po s. Benedikto, po s. Stanislovo, po s. Roko, po s. Justyno, po s. Andrėjaus. — **Szakiūse** pėtnycziomis: priesz s. Pilipą Jokubą, priesz s. Lauryną, priesz kalėdas. — **Vilkaviszkiūse** utarninkais: po s. Jūzapo, priesz szeszťines, po aplank. s. Marijos, po rožancavos, po s. Martyno. — **Virbalave** seredomis: po s. Kazimėro, po s. Jurgio, po s. traicės, priesz Simaną Judą. — **Zapiszkyje** utarninkais: priesz s. Joną, po rožancavos.

Gradno (Gartyno) rėdybos.

Balstogėje [Bialvstok] 24. biržio. — **Augsztamiame Litauske** nū 25. liep. m. 2 nedėli. — **Svislocziuje** rugpiutyje metturgiui Zelvoje pasibaigus. — **Zelvoje** [prie upės Zelvos] nū 25. liep. liki 25. rugpiuczio.

Vytebsko rėdybos.

Bėsenkavycziūse 29. biržio. — **Dynaburke** nū 25. grūdž. iki 7. sausio, nū 6. iki 25. biržio. — **Liucine** nū 2. vasario ir nū 15. rugpiuczio prasidedant po 2 nedėli. — **Nevelėje** nū 6. sausio ir nū 20. liepos m. po 1 nedėlę. — **Osvėje** pėtnycziuje priesz s. Petrą, 24. liep. m., per szeszťines.

Metturgei (jomarkai) Prusu Lietuvoje.

(Pagal naują gadynės rokundą.)

Sutrumpinimai: a = arkliu turgus, g = galviju turgus, k = kromu turgus, ga = galviju ir arkliu turgus, kga = kromu, galviju ir arkliu turgus, ad = audimu turgus, kl = kumeluku turgus; kaitlius sukabose ženklina metturgio dienu skaitliū.

Alenburkyje [Vėluvos pavietyje] 13 vas. ga, 16 k, 7 geg. ga, 11 k, 10 rugs. ga, 14 k, 12 lapk. ga, 16 k. **Angerburkyje** 15 karv. ga, 16 k, 1 jaunio ga, 2 k, 14 rugs. ga, 15 k, 2 grūd. ga, 3 k. **Darkiemyje** 24 kovo ga, 25 k, 30 jaunio ga, 1 liepos m. k, 1 rugs. (2) kl, o ga, 8 k, 15 grūdžio ga, 16 k. **Galdapėje** 29 kovo ga, 30 (2) k, 28 jaunio ga, 29 (2) k, 6 rugs. ga, 7 (2) k, 29 spalio m. ga, 13 grūdž. ga, 14 (2) k. **Gastūse** [Endriksvaldėje, Pakalnės pav.] 1 vas. kga, 28 jaunio kga. **Gumbinėje** 5 kov. ga, 8 (3) k. 28 geg. ga, 31 (3) k, 21 jaunio (6) vilnu, 9 liepos m. ga, 30 rugp. (2) kl, 15 spalio m. ga, 18 (3) k, 25 (6) vilnu, 10 grūdžio ga. **Isruteje** 1 kov. a, 2 g, 3 (2) k, 24 maj. a, 25 g, 26 (2) k, 5 liep. m. a, 6 g, 3 rugs. kl, 11 spalio m. a, 12 g, 13 (2) k, 6 grūdž. a, 7 g. **Kaimūse** [Labguvos pav.] 13 karv. ga, 12 spalio m. ga. **Karaliaucziuje** 30 karv. skuru, 26 jaunio (6) ad, 2 liepos m. (8) k,

9 (3) vilnu, 5 spalio m. skuru, 17 grūdž. (10) k. **Katycziūse** [Tilžės pav.] 22. vas. ga, 25 k, 13 rugs. ga, 16 rugs. k. **Kaukėnūse** [Pakalnės pav.] 8 saus. k, 26 kovo ga, 10 jaun. ga, 11 k. 10 rugs. ga, 3 grūdž. ga. **Klaipėdoje** 7 karv. (2) ga, 5 liepos m. (7) k, 8 rugs. (2) ga. **Krance** [Fiszauzu pav.] 24 geg. k, 27 rugs. k. **Kraupiszkoje** [Ragainės pav.] 27 saus. ga, 16 jaunio ga, 6 spal. m. kga. **Kretingoje** [Prusu Lietuvos, Klaipėdos pav.] 8 saus. ga, 9 karv. ga, 8 okt. ga. **Labguvoje** 2 karv. ga, 3 geg. (2) k, 21 jaun. ad, 25 ga, 28 k, 1 spalio m. ga, 4 (2) k. **Lazdynūse** [Pilkainio pav.] 13 apr. kga, 8 jaun. kga, 12 spal. m. kga, 14 grūdž. kga. **Liska-Szokūse** [Karaliaučiaus pav.] 24 rugs. ga. **Mėlaukūse** [Labguvos pavietyje] 29 karv. ga, 30 k, 21 spalio m. ga, 22 k. **Muldžiūse** [Gerdavos pav.] 9 liepos m. ga, 19 k. **Naujojoje** [Neukirch, Pakalnės pav.] 21 jaunio ga, 4 spalio m. ga, 5 k. **Pabėczyūse** [Fiszauzu pav.] 8 kov. kg, 11 spalio m. kg. **Pavundžiūse** [Karaliaučiaus pav.] 12 geg. ga. **Piliavoje** [Fiszauzu pav.] 7 karv. (2) k, 6 spalio m. (2) k. **Pilkainyje** 10 kov. ga. 11 k, 23 jaunio ga, 24 k, 25 rugp. ga, 26 k, 20 spalio m. ga. 21 k, 8 grūdž. ga. **Piszauzūse** [Fiszauzūse] 9 vas. (2) k, 8 jaun. [2] k, 12 spalio m. (2) k. **Plaszkiūse** [Tilžės pav.] 7 geg. ga, 3 rugs. ga. **Priekulėje** [Klaipėdos pav.] 12. vas. ga, 16 karv. ga, 19 k, 18 jaunio ga, 10 rugs. ga, 13 k. **Ragainėje** 11 vas. (2) kga, 17 jaunio (2) kga, 7 spalio m. (2) kga, 16 grūdžio (2) kga. **Rusnėje** [Szilokarcziamos pav.] 25 saus. (1½) k, 24 geg. (1½) k. 25 spalio m. (1½) k. **Sekenburkyje** [Pakalnės pav.] 9 vas. ga, 1 jaunio kga, 19 spalio m. kga. **Skaisgiriūse** [Pakalnės pav.] 8 kovo kga, 6 rugs. kga. **Smalininkūse** [Ragainės pav.] 4 saus. (2) k, 21 jaun. (2) k, 18 rugs. (2) k. **Stalupėnūse** 15 kovo ga. 16 k, 17 geg. ga, 12 liepos m. ga. 13 k, 13 rugs. ga, 14 k, 25 spalio m. ga. 26 k, 13 grūdž. ga. **Szilokarcziamoje** [Szilutėje] 15 saus. ga, 18 (1½) k, 14 geg. ga, 17 (1½) k, 16 liepos m. ga. 8 spalio m. ga, 11 (1½) k. **Szirvintoje** [Pilkainio pav.] 1 vas. ga, 2 k, 3 geg. ga. 4 ka, 28 jaun. ga, 29 k, 4 spalio m. ga, 5 k. **Szoksvitėje** [Karaliaučiaus pav.] 19 vas. k, 6 rugp. k, 29 spal. m. k. **Szventoje Lipkoje** [Heiligelinde, Rastenburkio pav.] 7 jaun. (3) k ir ad. **Tepliavoje** [Vėluvos pav.] 6 karv. ga, 7 k, 26 geg. k. 5 spalio m. ga, 6 k, 15 grūdž. k. **Tilžėje** 2 saus. g, 6 kovo g, 3 geg. g, 17 jaunio (6) vilnu, 3 liepos m. g, 20 rugs. (2) kl. 20 (6) vilnu, 23 [3] a, 28 rugs. [8] k, 28 g, 6 lapk. g, 12 mažu turgu arkliu vienos dienos kas pirmają subatą kožno mėnesio. **Trempūse** [Darkiemo pav.] 3 vas. ga, 4 [2] k, 5 geg. ga, 6 [2] k. 22 rugs. ga, 23 [2] k. **Valdavoje** [Karaliaučiaus pav.] 6 geg. kga, 7 spalio m. kga. **Vargūse** [Fiszauzu pav.] 29 rugs. k. **Vėlavoje** 15 karv. a, 16 g, 12 liepos m. [6] ad, 12 [3] a, 13 skuru, 15 [2] g, 20 [2] k, o spalio m. ga, 12 [2] k. **Žiliūse** [Ragainės pav.] 12 kovo kga, 8 spalio m. kga. **Žydkiemyje** [Galdapės pav.] 20 saus. kga, 26 geg. kga, 6 spalio m. kga.

Pasveikinimas nauju metu.

Buk sveiks, naus mete, isz tukstancziu vienas!
 Liudnos ar linksmos buvo mums tavo dienos!
 Su nauja ranka kokią laimę sėsi?
 Kam bus linksmybė? Ką į grabą dėsi?
 Sveikinam tavę, visi balsu szaukiam,
 Su dūsnia ranka ateinanczio laukiam.
 Esi galingas, ką mums padarysi?
 Bėdą ar laimę tu mums apsakysi?
 Daug mes nenorim, tik mylistą vieną:
 Suteik mus' protui kū szviesiausią dieną,
 Kad naktis klydžiu, didelė tamsybė,
 Sprustu nū musu su didžia greitybe,
 O szviesų mokslą visi paregėtu,
 Broliszką meilę szirdys' apturėtu.
 Kad žilą galvą tu į grabą dėsi,
 Linksmą giesmelę nū visu turėsi.
 Atverk tik rankas, sėk savo turtelį,
 Palinksmink musu Lietuvos krasztelį,
 Gražink tą laiką, kur pirma turėjo,
 Neatmink ant to, nors kas nusidėjo,
 Pažvelgk ant nauju vaiku szirdies noru,
 Seniu kaltybes stumk isz musu oro,
 Po czystu dangum dūk szviesos norėtos,
 Ant tavo grabo buk vainiks padėtas,
 Iszeinant kelias nuklotas kvėtkeliu,
 Už laimę dūtą dėl mus' vargdienėliu . . .
 Su linksmu veidu pr'imk musu giesmelę,
 „Buk sveiks, naus mete“, norints tą žodelį.

A. B. Szpokas.

Vytautas, didis kunigaikštis Lietuvos.

Parasžė P. A. *Trupinelis.*

Prakalba.

Nusidavimūse Lietuvos vardas Vytauto yra gar-
singiausias isz visu kunigaikszceziu. Tiesa, jo pirm-
takunai prirengė jam garbingą vieszpatavimą, nės iki
jo laiku neatminto paėjimo lietuviszka tauta, pa-
vadinta į gyvybę per Mindaugą, Vitenį, Gediminą,
Algirdą, užkariavusi daugelį žemių, iszplatinusi savo
ribas ir sulaikiusi veržimą nožmiu Totoriu nuvergiti
Lietuvą, užėmė dar priesz Vytautą savrėdingą vietą
tarp vieszpatysceziu Eiropos ir isigarsino ne tiktai
narsybe, bet pergalejimu Mangolu pas Szeibaklaukį
(Lydos pavietyje) sulaikiusi veržimą ju į vakarus ir
pirmą kartą sulaužiusi gaujas Czingiskano, kuris laikė
savę už galingiausią, gal buti, iszgelbėjo visą Europą
nū verguvės; bet prie viso to Vytautas, tikras did-
vyris savo amžio, pakėlė Lietuvą ant tokio laipsnio
galybės per savą iszmintingą polytiką ir rupinimais
viso savo gyvenimo pritaisė jai tokią gražią ateigą,
kad jeigu apveizda butu teikusiesi pailgiti jo dienas,
rasi Lietuva su vakarine Gudija butu ant visados už-
laikę savrėdystę, galybę ir, gal buti, virszystę ant
kaimyniszku vieszpatysceziu.

Maža Lietuva, iszėjusi ant regyklos isz savo
traszkancziu giriu po valdžia narsiu vadovu, mokėjo
naudoti isz nelaimingo padėjimo Gudijos; kada ant
jos užpūlė Czingiskanas su visa savo svarba ir dau-
gumas kunigaikszceziu buvo iszgaiszjitas Totoriu, tai
Lietuva veikei ir netikėtai iszsiplatino, nei milžinas,
ir labai įbaugino aplinkines vieszpatystes.

Gediminas savo užkariavimais pietu szalyse Gu-
dijos atgaivino narsybę Lietuviūse, isteigimu mēstu ir
stipriu piliu, kaip tai: Vilniaus, Traku, Lydos ir kitu
— paszaukė į gyvybę nožmią tautą Lietuviu ir tokiu

budu pritaisė kelią į valstybę; o giminiszkomis ir
draugiszkomis sutartuvėmis su namais svetimu valdonu
igijo isztikėjimą ir ikvėpimą ant veikalu polytikos.
Narsus Algirdas, igijęs garbę kareivio krauju nesu-
skaitytos daugybės žmonių ir pelenais piliu, dar la-
biaus pakėlė Lietuvą akyse Eiropos; jis tai verždamas į
vienvaldystę paaugsztino vertybę didžio kunigaikszcezio.

Lenkai su baime ir užvydėjimu žiurėjo ant Lie-
tuvos; vieszpataujant Liudvikui Vengrijoje, jie turėjo
nū jo paszalpą savo nelaimėse, bet jam numirus, Lenku
žemė be paszalpos isz szalies, o viduje su nesutikimais
ir barneis, per ką buvo įvesta į silpną buvimą. Pa-
silikę betėveis ir bijodami Lietuvos, Totoriu ir Kry-
žoku, Lenkai, idant užlaikyti liūsybę, turėjo butinai
susivienyti su galinga Lietuva; tai mat dėl ko akyli
polytikai Lenku griebėsi už jos, matydami, kad tokiu
budu pertrauks savo nesutikimus ir barnius, ir beveik
verste privertė savo jauną karalėnę Jadvigą isztekėti
už Jagailos, didžio kunigaikszcezio Lietuvos.

Vakarinė Gudija susijungusi su tikra Lietuva
buvo stipriu apgynimu priesz Mangolus ir negalėjo
nė padūti baimės rytinei Gudijai. Vienu žodžiu:
Lietuva su gudrumu polytiko mokėjusi naudoti isz
barniu kaimynu, rijusi į savo nepasotinamą koserę be
paliovos naujas žemes, nebijojusi nė Lenku, nė Totoriu,
nė rytinės Gudijos, buvo panaszi į stiprų, drąsų, už-
siimantį jaunikaitį, kuris viską tur, tik be suaugimo
ir patyrimo. Bet ir dėl Lietuvos dar likosi baisus
nevydonai: tai buvo Kryžokai, kurie neperstodavo
kibiti ją tankeis ir smarkeis užpūlimais. Mažai to,
nors prigimtoji Lietuva buvo stipri ir daug turėjo
užkariautu kunigaikszceziu Gudijos, bet jos tikėjimas
buvo stambeldingas, dėl to-gi ji buvo mēriu nepaso-
tintos godulystės Vokiecziu-Kryžoku, turinczių per tai
iszteisintą priezastį kruvinu užpūlimu. Vienvaldystė
Lietuvoje buvo didei stipri: vardė didžio kunigaikszcezio,
jo iszmintyje, narsybėje buvo galybė visos žemės,
bet viduryje ir krasztūse vieszpatystės liko daug mažu
dalytiniu kunigaikszceziu, kurie nors ir prispausti per
iszmintingą polytiką Algirdo, bet dar gana stiprus į

tai, idant kelti barnį viduryje kunigaikštystės ir ne retai prieštarauti didžiam kunigaikščiui. Ne koks įstatymas, bet noras ir papratimas paskirdavo ipėdinį didžiam kunigaikščiui; dėl to-gi po numirimu kiekvieno valdono razdavosi Lietuvoje daugelis įsiektoju sosto, o isz to pakildavo visokie sumiszimai, vaidai, barnei, o Kryžokai gudriomis akimis žiurėdavo ant to, kas dėdavosi Lietuvoje ir tūjaus įsikiszdavo į jos reikalus. Sztai dėl kokių priežasčių Lietuvai, idant tapti suvisai galinga ir savrėdinga vieszpatyste, reikėjo isznaikyti galybę baisiu Kryžoku, iszsižadėti stabmeldystės, nuvergti dalytinius kunigaikščius, surėdyti palaimą visame kraszte, sujungti į vienystę visokias skaidas vieszpatystėje, pabaigtinai surishti jas saitais tikėjimo, kalbos, įstatymu, valstybės. Mat, kiek darbu reikėjo iszpildyti Vytautui; sakome Vytautui, nės jį likimas paskyrė ant įrėdymo to viso!

Daugumas raszėju nusidavimu, garbindami naršybę ir iszmintį Vytauto, stato jį darbuse polytikos žemiaus už Jagailą. Mes mislyjame kitaip ir parodysime, kad minėtinai Vytautas buvo apveizdos iszrinktas dėl įsteigimo liūsybės ir laimės Lietuvoje, ir kad daugelis jo darbu nebuvo padaryti, kaip sako tuli raszytojai, dėl troszkimo garbės arba valdžios, bet tik isz karsztos meilės ir labo linkėjimo savo tėvynei!

I.

Gimimas Vytauto. Jo tėvai. Vytautas jaunas kareivis. Sandora su Kryžokais 1378 m. Myrius Algirdo. Jagaila lieka didžiu kunigaikščiu. Ženklybė seno Keistucio prie Jagailos. Jagaila pradeda neužkėsti Keistucio. Vaidyla susidoroja su sesere Jagailos. Isz to kila barnis tarp Keistucio ir Jagailos. Jagaila susijungia su Kryžokais dėl įveikimo Keistucio. Keistutis pajunta apgavimą ir užpūla ant Vilniaus. Jagaila — vergas. Keistutis — didis kunigaikštis. Keistutis iszkeliauja į Sėverska. Jagaila vėl tampa didžiu kunigaikščiu. Keistutis su Vytautu apgula Trakus. Jagaila nor taikytiesi. Prigavimas Keistucio. Jo myrius ir palaidojimas.

Vytautas gimė Trakūse 1344 m. Jo tėvas buvo Keistutis, sunus Gedimino, brolis Algirdo, narsus kunigaikštis Žemaicziui. Motyna jo Byrutė, dūnė bajoro Vidimunto, veidalytė žinycios Praurimės, bu-

vusios Palangoje ant kranto baltosios jurės. Ji savo mergystę buvo paszventusi ant tarnavimo dievams, bet Keistutis, pamatęs ją, pamylėjo, ir nežiurėdamas ant savo prisiriszimo prie stabmeldystės, pažeidė įstatymus tikėjimo, priverstinai iszgabeno ją į Trakus ir susidorėjo m. 1338. Tėvas ir motyna iki pabaigai gyvenimo buvo karsztais stabmeldžiais ir paskutineis apgynėjais szito tikėjimo, dėl to stabmeldystėje užaugino ir sunų savo Vytautą, bet szis nū jaunu dienu linko prie karės darbu, anksti permanė, jogei atėjo laikas nustumimo pavojingos valdžios veidaliotu, isznaikinimo stabu ir kad tikėjimas į tikrą Dievą tur jau buti visoje Lietuvoje. Vytautas paczioje jaunystėje susidorėjo su Marijone, duktere Lukomo ir Starodubo, po kurios numirimui, apie 1379 m. apsivedė su Ona, duktere Sviatoslavo, kunigaikščio Smalensko. Karyboje pirmą sykį girdime apie Vytautą jaunikaitį 18. metu 1363 m., kada jisai su narsiu tėvu savo Keistucziu muszė Vokiecius pas Suldavą ir Osterodę. Pradžioje 1370 m. su savo bicziuliu Jagaila po valdžia avyno Algirdo skubina ateiti su paszalpa tėvui savo Keistucziui, tūmi tarpu kaip ans sudegino Kryžoku pilį Ortelsburgą. Sekancziame mete sykiu su tėvu dūda pagleba Mikolui, kunigaikščiu Tveros, jo karėje su Dimitru, vieszpacziu Maskvos. Vienas, kaip tikras vadovas, pasirodė 1376 m.; jis užpūlė ant Vokiecziu ir sugrįžo su pelnu namon, o sekancziame mete isznaikino ju gūlį ant Niamuno kranto 1378 m. Vytautas kartu su Jagaila ir Keistucziu prigulėjo prie sudermės padarytos Trakūse su Kryžoku mistru; ant sudermės, kuri iki szendien yra užlaikyta sename knygynė Karaliaucziuje, tarp kitu paraszu atsiranda ir Vytauto spaudelė (pezczvietė).

Numirus Algirdui, sostas didžio kunigaikščio teko pagal prižadėjimą tėvo ir rupestį motynos Julijonės — Jagailai, neturincziam būdo nė tėvo, nė tėvuko. Persenęs kunigaikštis Keistutis liūsnoringai pasidavė broliui, bet nepalikdavo jį be savo rodu ir per gimtinį statatą įsikiszdavo į reikalus vieszpatystės. Per Lietuvitį paprotį, kuris buvo isz senovės vartojas-

mas už įstatymą, Keistutis, kaip seniausia galva giminės, išzdūdavo nusprendimus apie naminius barmius saviszkiu ir apie dalinimą turtu. Jagaila vadinosi vardu didžio kunigaikščio ir turėjo dalinį didesnį ne kaip broliu ir avyno, bet įkvėpimas ant veikalu vieszpatystės dėl naudos visu pavaldiniu (padonu) prigulėjo Keistucziui, žodžiu sakant, pirmystė valdžios ant jo pusės buvo ir užsilaikė ne tiktai per meilę pavaldiniu, bet per gūdonę ir nusitikėjimą ant jo iszminties dalytiniu kunigaikščiu. Visu gūdojama didybė ir vyresnybė narsaus Keistuczio sunkino Jagailą, kuris jieszkojo tiktai priežasties, idant iszsilūsūti nū globos dėdžio. Priežastis greit atsitiko. Jagaila iszleido savo seserį Mariją už savo mylimo tarno Vaidylos, žmogaus žemos kilmės, viltavylio ir godaus. Senas Keistutis negalėjo dovanoti broliūni tokio nužeminimo giminės ir regėtina iszreiskė savo nepamėgimą Jagailai. Vaidyla žinojo, jog nenumaldaus Keistuczio ir kad puikus senis bus amžina kliuczia jo garbmeilingoms mustims; dėl to-gi vartojo visą įkvėpimą ant to, idant silpną Jagailą suvesti į barnį su dėdžiu. Su sžitūmi mēriu jis nukeliavo pas didį mistrą zokono Vinriką Kniprodę ir papasakojo jam linksmą žinę apie nesutikimą Lietuvos valdonu; mistras nusiuntė pasiuntinystę pas Jagailą po valdžia Ridigerio Elnerio. Susivažiavo augszti svecei ne toli Dovydiszkiu kaimo neva ant medžioklės, ir norėdami paslėpti tikrą priežastį sueigos, pakvietė ant medžioklės ir Vytautą. Czionai tarp garsiu pūtu buvo padarytas paslėptas suderėjimas: su padėjimu Kryžoku atimti nū Keistuczio ir jo szejmynos tėviszkinius dalinius. Vytautas nenumanydamas apgavimo ir tikėdamas į linkėjimą Jagailos, nėko nežinojo apie artimą pavojų; tėvas gavęs žinę nū angono isz Osterodės Lybszteino apie kerszymus Vaidylos daneszė apie tai Vytautui, szis ir tūmet ramino tėvą, primįdamas jam savo sėbrystę su Jagaila; bet szis jau tada rengėsi užimti Polocką. Vytautas tūmi tarpu buvo tėvo dalinyje Drogiczine; sztai Keistutis gauna nū savo bicziulio Lybszteino rasztą Jagailos į didį mistrą Kniprodę, atimtą nū pasiuntinio.

Nėra nė jokio abejojimo apie apgavimą: Keistutis szaukia sunų į Trakus, o pats renka kariūmenę, veikei užpūla ant Vilniaus (1381 m.), vergina Jagailą ir jo motyną ir siunczia jūs į Vytebską. Vaidyla, kaip priežastis szito vaido, tampa pakartas, o Keistutis apszauktas didžiu kunigaikščiu. Jagaila, prisiekęs nėkad ne kilti priesz vyresnį kunigaiksztį, gavo į dalinį Vytebską ir Kreivius. Vytautas graudingai dasizinojės apie nelabystę savo bicziulio atėjo su kareiveis pas tėvą. Keistutis pasiskubino apmalszyti kunigaiksztį Sėversko Dimitrą — Kaributą, sunų Algirdo, keliantį vaidą. Vytautas liko su maža kariūmene Trakūse. Naszlė Vaidylos Marija ir kunigaiksztėnė Julijonė negalėjo dovanoti Keistucziui: pirmoji už nužudymą paties, o antroji už nugramzdytą mylimojo Jagailos. Jos apvaldė protą silpno kunigaikščio ir prikalbino jį ant antro pakilimo. Vokieczi pasiskubino su paszalpa, ir Jagaila su stipria kariūmene netikėtai pasirodė pas Trakus ir užėmė jūs. Vytautas neįstengdamas atsispirti priesz stiprią sujungtą kariūmenę Kryžoku ir Jagailos, nuėjo į Gartyną, idant ten susivienyti su tėvu, pas kurį veikei nusiuntė pasiuntinius. Jagaila užėmė neginamą Vilnių ir apgarsino savę didžiu kunigaikščiu! Keistutis susijungęs su Vytautu pasiskubino į Trakus ir apgulė męstą; Jagaila iszėjo priesz jį, bet jausdamas, kad musza bus ne lygi ir nusitikėdamas ant sėbrystės Vytauto, susimislyjo prigauti jūs: nusiuntė savo brolių Svidrigailą su sandoreis suderėjimais ir laidavimais nedalytėjimo žmogyszciu Keistuczio ir Vytauto. Vytautas tikėjo Jagailai ir prikalbino tėvą nueiti į gūlį prieszu; bet kaip tiktai jie prisiartino, jūs tūjaus apstojimo ir privertė važiuoti į Vilnių, o tūmi tarpu nusiuntė įsakymus neva nū vardo Keistuczio, idant jo kareivei skirstytusi; szitie itikėjo ir padėjo ginklus. Jagaila szokęs ant beszarviu vyru paėmė į vergystę 5000 žmoniū, o kiti iszbėgiojo. Kaip tiktai visi atkeliavo į Vilnių ir kada Jagaila tikrai patyrė, kad jau nėra kariūmenės Keistuczio, tūjaus liepė savo tarnams atimti ginklus nū savo avyno, turinczio 80 metu senelio ir apkalti jį žabangomis;

su Vytautu mažumą maloniaus apsiėjo, nės negalėjo užmirsšti kaip pereituse metuse jis meldė už Jagailą tėvą savo. Sukankitą taip seneli nusiuntė su druta sargybe į Kreivius, kur imetė jį į gilią pažemę, o Vytautą liko Vilniuje, nės bijojo abudu soditi į vieną kalėjimą. Po penkiu dienu Keistutis paslaptoms buvo užsmaugtas penkeis isztikimais tarnais Jagailos. Kartu su kunigaikszcziu buvo nužudytas ir jo tarnaitis — jaunas Rusinas, kuris szoko ginti savo poną. Idant paslėpti piktadėjystę ir užtikrinti visus, kad Keistutis pats savę nužudė, budelei užsmaugė jį su jo skepetėle, o paskui Svidrigaila lavoną Keistuczio atvežė su didele iszkilme į Vilnių, kur jis ir buvo sudegintas pagal paprotį stabmeldžiu pakalnėje Szventragio. Padavimas sako, kad laike degimo kuno žemė po degancziu laužu atsidarė ir priėmė į savę gūdingas dulkes garbingo kunigaikszczio.

Vargas ir gėda tav, Lietuva! Jeigu tavo sunus drišta nužudyti tokį didvyrį, kuris per 60 metu gynė tavę savo krauju nū baisingu Kryžoku, kariavo už tavo liūsybę, dieną ir naktį dirbo dėl tavo laimės, o dabar mirszta nū rankos savo brolēno! Ak, baisi piktybė! Vargas tav, motynėlė — Lietuva! Kur žusta dovanai tokie vyrai kaip Keistutis, ten nebus labu dienu, ten nežibės saulė liūsybės!

O Lietuva — motynėlė!
 Asz tavę naktj sapnūju,
 Prie tav' mano yr szirdelė,
 Tav asz giedu ir dainūju!
 Kad valdonas tavo žusta
 Nū brolēno nelabystės,
 Tad ir szirdis mano džiusta
 Nū tos gėdos, nū biauzystės!
 Dūk, Diev', tokie kad neangtu,
 Ką Lietuvai nenor gero,
 Dūk, Diev', kad ji daug sulauktu,
 Tokiu, ką jai gerai daro!

II.

Tolesnis likimas Vytauto. Bėgimas jo pas Kryžokus. Vytautas 1383 m. Žemaičiuose. Apėmimas Traku. Vytautas liekasi kataliku. Jis susitaiko su Jagaila ir gauna savo dalinį. Vytautas priima stacziatikiu tikėjimą. Krokavoje vėl tampa kataliku. Jagaila važiūja į Lenkus, o Lietuvą paveda Skirgailai. Vytautas pyksta, bet kenčia. Pas Vytautą atkeliauja pirszlei isz Maskvos; Vytautą už tai kaltina, o pagaliau vargina ir siunczia į Kreivius į kalėjimą. Jam daleidžia atsilankyti į Gartyną, ir jis vėl pakelia vada. Vytautas nor su gudrumu paimti Vilnių, bet jam nepasiseka. Jis vėl bėga pas Vokieczius. Vytautas su ju pagalba apima plotą Žemaičiu. Jis apgula Vilnių, bet negal viso įveikti. Vytautas vėl pas Kryžokus. Jo dukė iszteka į Maksvą. Ženklybė Vytauto akyse svetimu valdonu. 1391 m. jis vėl pradeda krutėti. Jagaila pats nor su jumi taikytiesi; jis laimingai parkeliauja į Lydą ir tampa Lietuvos didžiu kunigaikszcziu.

Vytautas liko Vilniuje, bet kada, dasizinojės apie liudną pabaigą tėvo, pradėjo iszmėtinėti ir keikti, perpykęs Jagaila liepė ir jį nugabėti į Kreivius, kur kankino jį kalėjime. Dovanai pats mistras, kunigaikszczei ir bajorai troszko permaldauti Jagailą: jisai buvo nenumaldomas ir taisė pusbroliui likimą tėvo. Pati Vytauto Ona pasiskubino atlankyti jį kalėjime ir ryžosi iszliūsūti patį, priversdama jį persirėdyti į drabužius savo tarnaitės, kuri su ja vaikszeziudavo lankyti nelaimingą vergą.

Vytautas persivilkęs iszėjo paskui kunigaikszztėnę isz bokszto, kuriame buvo laikytas, prigaudamas sargus, o paskui atstokame ir niekūmi nelankomame kampe pilies nusileido nū sienos ir iszbėgo. Jis nuėjo į Mazoviją pas kunigaikszztį Jonuszą, savo laigoną, patį sesers Danulės; bet czionai negalėjo buti, nės ilgas jo buvimas butu užtraukęs persekiojimą Jagailos. Vytautas atsiminė pamokinimo Jagailos ir ryžosi isz jo naudotiesi. Nukeliavo jisai pas didį mistrą zokono Konradą Celnerį Rozenszteina, kurs ne senei dar buvo gavęs tą vyresnybę (1382 m.). Tasai priėmė jį kū geriausei, iszmėtinėjo jam, kaip raszo Vapovskis, dėl ko jis geresniame buvime nemaldavo pas jį pagalbos, apveidėjo jį visukūmi reikalingu, pavedė į jo valdžią diktą burį kareviu ir iszleido į Žemaičiu kunigaikszztystę. Žinoma polytika Vokiecziu; jie džiaugėsi isz

kiekvieno nesutikimo Lietuvoje, nės sumiszimai ir barnei skirtiniu kunigaikszcziu silpnino Lietuvą ir neleidavo joje isidrutiti vienvaldystei. Pritardami szitoms naminems karėms, jie plėszė, naikino szalį, mažino jos kuniszką ir dvasiszką pajėgimą ir tokiu budu greicziaus galėjo iszpildyti savo mērį: nuvergiti Lietuvą. Geriausiu iszrodymu polytikos Vokiecziu yra szis atsitikimas: tame laike, kada jie paėmė į savo globą Vytautą, su Jagaila slaptomis buvo padaryta sudermė, pagal kurią jis apsiėmė attidūti zokonui Žemacziu kunigaiksztystę iki Dubysos upės ir prižadėjo per keturis metus priimti kataliku tikėjimą, priesiekdamas nėko nedaryti, nė kariauti be žinės, rodos ir pritarimo Vokiecziu. Nežiurint ant to, Vytautas pasirodė su Kryziokais 1383 m. Žemacziuose. Czionai meilė nelaimingo Keistuczio ir jo giminės sutrukė į trumpą laiką po jo ženklais daugybę szarvūtu kareivių nė tiktai isz Žemacziu, bet ir isz Augsztocziu. Naminė karė iszsiplatino: Vytautas paėmė Trakus ir vieszpatavo jūse per szeszias nedėlias. Isz ten iszvytas, vėl atsitolino į Žemaczius, bet nepaliovė baidyti Jagailą. Kryžokai naudodami isz padėjimo Vytauto privertė jį priimti kriksztą; tai atsitiko 21. spaliaus 1383 m. Vytautas gavo vardą Vigando. Jis kaip pergalėtojas žengė tolyn ir tolyn. Tūmi tarpu Jagaila, matydamas, kad sudermė su Kryžokais abejotina ir kad jam sunku įveikti Vytautą, vėl pūlėsi prie jo didszirdystės ir vėl neapsiriko. Brolei susitaikė, ir Vytautas kakinosi daliniu paskirtu jam per Jagailą, minėtinai jis gavo: Gartyną, Brestą, Drogicziną, Melniką, Bielską, Surazių, Kremencą ir tulus kitus mēstelius Bugo apygardeje. Neveizdint ant jo didszirdystės, sunku vienok itikėti, kad Vytautas turėdamas galėjimą įgyti sostą didžio kunigaikszczio ir atkersziti už nužudymą tėvo tikrai kakinosi mažu daliniu; dėl to-gi teisingiausia bus ta žinė, kad Jagaila mustydamas apie Lenku sostą, iszprasžė Vytautą priimti tą dalinį tik ant trumpo laiko, bijodamas nusizėminimo akyse Lenku, prižadėdamas jam paskui sostą Lietuvos valdono arba nors visą dalinį Keistu-

czio. Kaip ten buvo, tai buvo, bet brolei gyveno sandaroje. Didė kunigaiksztėnė Julijonė, motyna Jagailos, vartojo visą savo įkvėpimą ant Vytauto, kad tik jis priimtu stacziatikiu tikėjimą; szitame praszyme galėjo buti ir ta mislis, idant atitraukti butinai Vytautą nū susieszimu ir sandoros su zokonu; jis ant to noringai sutiko, nės budamas stacziatikiu tikėjimo galėjo įgyti meilę savo pavaldziu skirtinai Maskoliu; jis persikriksztyjo ir priėmė vardą Aleksandro. Jagaila tada pripliekė prie jo dalinio mylimą Lucko mēsteli.

Neprider kaltiti Vytautą už netvirtumą; reikia atmūti, kad jį užaugino motyna-veidalytė. Jis neigijo su pienu motynos sėklu tikros krikszczionystės, kaczeig ir ne visai susigiminiavo su stabmeldyste. Visame jo gyvenime matomas yra vienas mēris: dėl naudos ir garbės savo tėvynės aukauti viską. Pas Kryžokus jis priėmė katalikiszką tikėjimą dėl itikimo jiems, kad arcziaus su jais susieiti ir priversti jūs kariauti dėl savo naudos; dabar vėl priima stacziatikiu tikyba, idant privileioti prie savės ir užpelnyti meilę savo pavaldziu — Gudu. Pagaliaus važiūja kartu su Jagaila į Krokavą ir tenai sekdamas brolių ir turėdamas viltį, kad greit gaus jo pažadėjimus, kartu su jūmi vėl priima katalikystę su tūmi patimi vardu Aleksandro.

Per visą laiką buvimo Lenkūse ir po sugrįžimui Jagailos į Lietuvą, Vytautas visados buvo su jūmi ir rodėsi, kad nėkas nesuardys ju sutikimo. Bet 1387 m. Jagaila, iszvažiūdamas į Lenkus po įvedimui katalikystės Lietuvoje, paskyrė ant savo vietos didzių kunigaikszcziu tikrą brolių — Skirgailą. Nuskriaustas taip Vytautas didėlei nūliudo, bet stiprinosi, laukė, turėjo viltį. Gyvendamas savo mylimame Lucke, priėmė puikui sunų Dimitro, didžio kunigaikszczio Maksvos ir sužiedojo su savo duktere Anastazija-Zopija. Apmadingas Skirgaila, naudodamas isz pragumo, praneszė karaliui, kad Vytautas daro priesz jį paslėptas sudermes su Gudija. Per szitą neitikėjimą kilo tarp jo ir Skirgailos nesutikimas, kurs paskiaus pavirto į neapykantą, įpacz kada Vytautas buvo pa-

szauktas į Liublyną ir ezion priverstas prisiekti ant tikrybės Skirgailai, kaipo karaliaus vietininkui. Žodžei priesiegos taip buvo sutaukyti, jog aiszkei rodė, kad Vytautą kaltino už prieszinystę. Jam netikėjo, jo bijojo. Bet jis su druta szirdžia iszpildė prisiega ir nusiuntė į Lenkus savo numylėtą bajorą Kurčių iszsiteisinti ir parodyti Jagailai savo nekaltybę; karalius liepė pasiuntinį apkalti į žabangas ir įmesti į kalėjimą ir baisiomis kankynėmis iszgauti pripažinimą apie sudermę Vytauto su Maksva. Nelaimingas Kurčius numirė tamsincioje. Mažai to. Skirgaila apstatė Vytautą savo žvelgais, kurie praneszdavo jam apie visus jo veikalus. Pagaliaus nusiuntė Vytautą į Kreivius su paslėpta sargyba. Atkaklybė apėmė didelę szirdį Vytauto. Jisai jau dabar aiszkei matė, kad jam nei ką nusitikėti ant Jagailos, kad vietoje sosto didžio kunigaikszczio laukia jo likimas tėvo Keistuczio.

Vytautas ryžosi geriaus numirti karėje, ne kaip baigtiesi kasdien sunkioje lukestyje, žiurint ant pražuvimo savo misliu ir sunkaus apsiėjimo su jūmi. Mylimus jo Žemaičius vargino Kryžokai, dėl to kad Vytautas budamas pas jūs buvo priverstas patvirtiti sudermę Jagailos, pagal kurią szis buvo jiems atidavęs szitą kunigaiksztystę. Lietuva dėjavo po valdžia Skirgailos. Sztai dėl ko Vytautas ryžosi numesti nū savęs dvigubą jungą: — Jagailos, į kurio linkėjimą jau jam sunku buvo tikėti, ir Skirgailos, katro apsiėjimas su jūmi buvo neteisingas ir pažeidingas. Iszmeldęs sav daleidimą atlankyti Gartyną ir naudodamas isz atsitolinimo Skirgailos, iszvažiavusio į Polocką, Vytautas ryžosi krutėti. Linksmingas gandas iszsiplatino po visus Žemaičius, Lietuvoje ir pacziamė Vilniuje, kur jis turėjo daug szalininku. Negalėdamas greitai surinkti stiprią kariumenę, jisai ant paveizdos savo tėvo nusiuntė į Vilnių daugybę vežimų su visokeis javais, kuriūse buvo paslėpti kareivėi. Bet jo gudrumas buvo iszdūtas ir jis turėjo bėgti vėl į Gartyną. Isz czia jis nukako pas savo gimines, kunigaikszczius Mazovecko (Mazovijos); bet Jagaila jau žinojo apie viską ir geidavo iszdavimo Vytauto. Už

ko buvo nusitverti? — Paskutinė prieglauda, pastarasis tarpas — buvo Vokieczei. Jis ir vėl pūlėsi prie ju: vargai vėl privertė jį dūti Kryžokams sunkei iszpildomus prizadėjimus. — Susirinko po ženklais Vytauto į 40 tukstancziu kareiviu. Jis atkakęs į Žemaičius, paėmė Meisziogalą, Kernavą ir prisiartino prie Gartyno. Daugumas Kryžoku, iszplėszę Žemaičius, sugrižo į Prusus. Ant balso Žemaičių: „jau mes krikszcionys!“ Vokieczei atsakydavo: „Mes jus krikszty-sime kalavijais“.

Vytautas liko Lietuvoje su neperdideliu buriu, bet dar užėmė Gartyną. Sztai atėjo Jagaila su didžia kariumene ir vėl atėmė mēstą ir pilį. Vytautas nenuliudo. Kryžokai geidė nauju auku ir jisai iszrinko isz didžiunu Žemaičiu Meizabudą, Dirketelį, Rukundą, Jauszą, Daukszą, Ragelį, Skuczijų ir kitus ir nusiuntė jūs pas Kryžokus dėl nauju suderėjimu. Buvo padaryta kita sudermė, žinoma, naudinga dėl zokono. Surengta nauja kariumenė 1390 m. Spaliu mėnesyje Vytautas su Kryžokais pasirodė pas Vilnių ir apsiautė jį isz visu pusiu. Apstus skaitlius bėgunu isz Vilniaus kasdien daugino stiprybę Vytauto. Szesztą dieną suvienoti kareivėi užėmė žemąją pilį. Gaisras ir viduryje liepsnos baisus piovinys padarė baimingą isznai-kinimą. Raszo, kad tada pražuvo apie 14 tukstancziu žmoniū. Isz szalies Skirgailos pražuvo kunigaiksztis Kirigaila, isz szalies-gi Vytauto — kunigaiksztis Tautavilas ir vienas isz vadovu Kryžoku, grovas Algar-das Gogenszteinas. Apgulė paskui augsztąją pilį. Czionai vadžiojo Lenkas Moskoževskis ir tokią įtaisė joje apgintuvę, kad prieszai nė jokiū budu negalėjo jos paimti. Apgulimas prasivilko iki pradžia lapkriczio. Vytautas atsitraukė. Moskoževskiui ant paszalpos pribuvo karalius Jagaila. Nuliudęs Vytautas vėl priverstas buvo sugrižti pas Kryžokus.

Metūse 1391 į Vokiecziu mēstą, Bartenszteiną, kur Vytautas gyveno su savo szejmyna, atkeliavo pasiuntinei nū Maksvos kunigaikszczio Baziliaus pargabenti nūtaką jauną Anastaziją-Zofiją, dukterį Vytauto.

Ji iszkeliavo jurėmis isz Dansko; per Pskovą ir Nau-mėstį (Naugardą) parkeliavo į Maksvą kur 21. dienoje sausio buvo sudorojimas. Ar tai ne navatna, kad didis kunigaikštis Maksvos siunczia įieszkoti paczios pas žmogų iszvaryta isz tėvynės, gyvenantį neisztikima malone Kryžoku! Ar-gi nerodo toks atsitikimas, kaip didei gūdojo Vytautą kaimynai ir tvirtai tikėjo, kad jo isztrėmimas isz tėvynės nebus ilgas ir kad giminytė su tokiu kunigaikščiu, iszsigarsinusių savo iszminczia ir narsybe gal buti kiekviename atsitikime naudinga dėl vieszpatystės.

Tūse pacziuse metųė Vytautas su Kryžokais ir su atsidavuseis jam Žemaičzeis ir Lietuveis vėl pradėjo karės darba. Paėmė tvirtynes: Vilkszki, Merezzių, Gartyną ir Lydą; prisiartino prie Vilnaus, bet dovanai. Jagaila nualszitas szitomis naminėmis karėmis ryžosi susitaikyti su Vytautu. Jis nusiuntė pas jį pasiuntinius — Enrikį, sunų Ziemovito, kunigaikščio Plocko, dėl suderėjimo. Vytautui taipogi jau senai įkyrėjo jo isztrėmimas ir neapkenziamą sandora su Kryžokais. Suderėjimai buvo padaryti: Vytautas laimingai pabėgo nū Kryžoku, atkako į Lydą, kur jo laukė Jagaila su Jadviga, paskui visi nukeliavo į Vilnių ir czia Vytautas su iszkilme pakeltas tapė ant sosto Lietuvos didžio kunigaikščio, o Skirgaila gavo į dalinį Kijavą.

III.

Vytautas — didis kunigaikštis. Jo padėjimas. Vytautas užkariautojas, rėdytojas ir polytikas. Trys jo uždavimai: sutrynimas Kryžoku, nuvergimas Mongolu ir isznaikinimas dalinytės. Didumas Lietuvos kunigaikštystės. Įpatybės Vytauto: iszmintis, narsybė, drąsa.

Įgijo ant galo Vytautas tai, ko jau senai troszko, bet per kiek iszgzaiszinimu! Buvo sostas įgytas per kraują vientauczių, per apgavimus; likimas Lietuvos buvo jo rankose. Bet dar daug stovėjo priesz jį pa-voju ir darbu, idant užlaikyti valdžią, užgydyti žaizdas, numalszyti prieszgynius, iszsigelbėti nū svetimo įkvėpimo ir isz visokiu sanskaidu įtaisyti vieną stiprią vieszpatystę! Tokios buvo mustys Vytauto, nės ver-

žimas ant irėdymo vienvaldystės yra matomas per visą jo gyvenimą. Padėjimas Vytauto viduje ir szalyje vieszpatystės buvo pavojingas: Kryžokai isz apmaudo pastojo ne sudermingais prieszais ir kiekvienoje valandoje reikėjo laukti ju kerszto. Skirtinei kunigaikščzei skaugėjo jam valdžios ir kėlė sumiszi-mus ir vaidus. Sudermė su Lenkais nesitaikė su jo užsikėsinimais, bet Vytautas turėjo iszmintį, stiprią geležinę valę, ryžimą, drąsą, narsybę. Szitos įpatybės statė jį augszcziaus už visas kliūtis, nės lygaus jam nebuvo tūmet visoje sziaurinėje Eiropoje. Apveizda, iszrinkusi jį pildytoju savo valės, apreiszkę jam, ką jis tur daryti, o pagaliaus parodė visiems, kaip neisztikima yra žmonių laimė. Jis turėjo 48 me-tus nū užgimimo. Nelaimingi patyrimai iszmokino visokio gudrumo: jo rankomis iszlietas kraujas, gaisrai ir isznaikinimai senai jau pabudino jo szirdyje gailestį, o rasi ir graužimą sanžinės. Trisdeszimts metu jis perleido karės: pas Kryžokus iszmoko gerai kariauti, vilioti ir gudrios polytikos. Apveizda jūs paczius paskyrė į mokiťojus ateinanczio savo sutrintojo. Praėjęs laikas jį vislab iszmokino, busęs — reiszkė jam garbingą ateigą.

Gavęs sostą didžio kunigaikščio, Vytautas vi-same savo likusiam gyvenime buvo garsingas kaip kariautojas, rėdytojas ir polytikas. Peržiuresime paeiliui kiekvieną isz szitu privalumu. Didelė buvo jo vieszpatystė; jis valdė žemėmis nū Naumėszcio (Naugardo) ir Pskovo iki Maldavijai; nū ribos Lenku iki Maksvos ir Rezaniaus žemiu. Szito ploto pakako dėl jo geidimo valdžios; bet idant tvirtai užsibuti ant sosto, jam pirmiaus priderėjo iszpildyti trys uždavimai: sutrinti galybę Kryžoku, nuverginti Mangolus, isznai-kinti dalinytę.

a) Karės su Kryžokais.

Kryžokai kvėpavo neapkanta. Su iszgzaszcziu da-sižinojo jie apie prigavimą Vytauto. Visa ju viltis ir geidavimai žuvo su vienu sykiu. Troszkimas kerszto užsidedė, bet jie gerai žinojo Vytautą ir iszmanė, kad

jį lengvai nepergalės. Mat dėl ko jie ne tū užpūlė ant Lietuvos, bet pirma laukė paprastu sveczių iš Prancuzijos ir Anglijos ir kartu su jais nukeliavo į Joanisburgą (1392 m.). Iš čia po puikėi pūtai szoko ant Suraziaus, kurs buvo dūtas per Jagailą kunigaikszcziui Mazovijos, o tada buvusio valdžioje Vytauto. Czionai gyveno kunigaiksztis Enrikis, tas pats, kuris atvažiavo pas Vytautą už pasiuntinį nū Jagailos, nesenei susidorojęs su sesere Vytauto—Ringale. Vokieczi paėmė pilį, nugalavo apgynėjus, sudegino mēsteli, iszdraskė apygardį, ir, sugrėbė į verguvę apie du szimtu žmonių, ant pirmo sykiø pasikakino tūmi.

Tas atsitikimas buvo tiktai pradėtinis ženklas busencziu karių; jau tame pacziame mete jie antrąsyk pasirodė Vytauto žemėse ir paėmė Gartyną.

Sekancziūse metūse mirė didė kunigaiksztėnė Julijonė, Jagailos motyna. Antras jos sunus Svidrigaila užėmė Vytebską; Vytautas jį isz ten iszvižo. — Kur buvo dingti? Jagaila, norėdamas iszsilisūti nū globos Keistuczio, paslėptomis sudermėmis su Kryžokais pirmausei parodė kelią, kaip reikia naikiti prigimtą szalį, — ir Svidrigaila bėgo tenai, tai yra — pas Vokieczių ir tū su ju pagelba iszplėszė Žemaczių dalį. Žemaczei atkerszjdamis iszdegino parubežinę ju pilį. — Tūmi tarpu Vytautas jau susineszė su Rymu: popėzius atsiuntė savo pasiuntinį į Vilnių; Vytautas puikėi jį priėmė ir darodė, kad Vokieczi užpuldinėja Lietuvą ne dėl atvertimo jos į kriksczionystę, bet tik dėl iszplėszimo. Kryžokai sudrausti isz Rymo mažumą nutilo, rodė palinkimą ant sudermės, nės susitaikė permaintyti vergus, norėdami nuramdyti apsarumą Vytauto; bet sekancziame mete (1394) neva dėl pagelbos Svidrigailai jie vėl atėjo pas Vilnių su dideliu buriu kareivių. Czionai buvo suszaukti kareivei isz Prancuzijos, Anglijos, Pliandrijos. Apgulė mēstą ir statė visą savo galybę, kad tik įveikti pilis, bet vislab buvo dovanai, nės pilys isz vidaus buvo narsei ginamos, o Vytautas isz užpakalio tolydžio jūs labino. Po keturių nedėliu apgulimo Kryžokai apturėję didelę prapultį ir visame stokodami, praszė Vytauto, kad

daleistu jiems liūсай sugrįžti į tėvynę; daleidimas dūtas, bet kartu buvo paliepta slaptomis Žemacziams užpulti ant ju laike persikėlimo ju per Stravos upę. Kryžokai tapė labai sumuszti, vos paspėjo su gėda iszbėgti. Apguldami Vilnių jie patyrė neiszpasakytą mokslumą Vytauto, kaipo kariavedžio: czionai jis pasirodė ne tik narsių kunigaikszczių, bet ir iszmanaczių strategiku ir drąsių vadovu.

Po tam kareivei per pusanthro meto sėdėjo sav tykai, kolei vėl nesuszdrutino. — Rigoje buvo iszrinktas arcivyskupu brolėnas Vytauto, Aleksandras, sunus Patirgo. Abu zokonai — Kryžoku ir Kardoku isz tos priezasties susibarė tarp savęs ir abu praszė pas Vytautą paszalpos; Vytautas naudojo isz to atsitikimo, kad įsikiszi į ju veikalus, — daug žadėjo, bet nėko nedarė. Tūmi tarpu jis paėmė Viznos pilį, kuri buvo tada kaipo užpantas atidūta Kryžokams; tada szitie vėl mėgino szelpti Svidrigailą ir paėmė jau Vytebską, Orszą ir kitus mēstus, bet Vytautas atėjęs vėl atėmė tas pilis. Mete 1397 Kryžokai surengė kelis naujus užpūlimus, bet nėko nelaimėjo. Matydami auganczią galybę Vytauto, jie mėgino patraukti jį į savo pusę kitu budu, t. y. pajuditi jo kasdieniszką mišlį: idant padaręs su jais drutą sudermę, suvis atsiszkirtu nū Lenku, ir permanę jø paslėptą mērį gali buti jau tada pasiulė karaliszką karuną. Ar buvo taip ar kitaip — nežinome, bet Vytautas isz tikro padarė su Kryžokais sandorą, kuri pagal padėjimą Vytauto ir tada galėjo buti dėl jo gėdinga. Tas sutarimas buvo padarytas 19. dienoje spalio 1398 m. ant Salinės salos prie įtakos Nevėzos. Vytautas patvirtino prizadėjimą Jagailos, pagal kurį dalis jo Žemaczių buvo atidūta Kryžokams. Nusidziugę Vokieczi ir pakurstyti per jūs bajorai tūjaus apszaukė Vytautą karaliumi Lietuvos ir Gudijos. Bet szis apszaukimas buvo tiktai vyliumi Kryžoku, norinczių prisigeriti Vytautui. Jis suprato, kad aplinkybės dar nedaleido naudoti isz szito atsitikimo ir atsiszkirti nū Lenku, ir kad susiriszimas su Vokiecziis ne viltingas. Dar skirtinei kunigaikszcei kerszinosi, Lenkai vartojo visą

įkvėpimą, idant pakliudįti atsiškyrimui Lietuvos. Vytautas, gal buti, geidė turėti Kryžokus savo pagelbinkais dėl savo busencziu sanstatu. Žemaičiai ir girdėti nenorėjo apie pasidavimą Kryžokams. Dovanai didis mistras pats atvažiavo apmalsziti jūs: vos patsai Vytautas perkalbėjo jūs ant paklusnystės. Bet Vytautas greit turėjo gailėtiesi savo sudermės su Vokieczais, nės jie vis nepaliovė užpuldinėti Lietuvą.

Metūse 1403 jie mėgino vėl paimti Vilnių, bet buvo baisei sumuszti, ir per tai pražudė Dynaburgą; 1409 m. Žemaičiai isz tikro pakilo. Jagaila pats ryžosi jūs apginti.

Vytautui to tiktai ir reikėjo: jis suprato, jog yra laikas sujungtoje karėje atkerszyti Kryžokams už daugumą nužeminimu, sutrinti ju galybę, atmuszti jūs ant visados nū Žemaičių, iszliūsiti Lietuvą nū ju užpūlimu. Norėdami iszpildyti szitą sanstatą, tūse pacziūse metūse Jagaila susivažiavo su Vytautu į Brestą ant susitarimo; tada Vytautas nuvyko į Lietuvą rinkti kariumenę, o Jagaila su daugybe didžiūnu ir dvarponiu nukeliavo medžioti į Bialaviczos miszką. Per visą žiemą muszė žvėris, sudė, dėjo į bosus ir siūsdavo Narevo, o paskui Vyslos upėmis į Plocką, kur buvo sudėkla maisto dėl ateinancios karės. Tūmi tarpu Vytautas mokino kareivius, rinko arklius ir rengė viską reikalingą; pradžioje pavasario 1410 meto kareiviū mynės pradėjo rinktiesi į paženklitą vietą: Karalius Jagaila vedė Lenku kariumenę, o Vytautas—Lietuviū, Rusinū ir Totoriū; kariumenės susiėjo Czervenske, Plocko szalyje. Jagaila už septyniū verstū iszėjo sutikti Vytautą. Baisi mynė kareiviū, degancziū narsybe ir geidavimu atkerszymo įėjo į prieszingą szalį. 15. diena liepos mėnesio musiszkei isztaisė gūlį pas Grunvaldą ir Tanenbergą. Lietuvei užėmė deszinę pusę, Lenkai kairę. Pas Jagailą buvo 51 ženklas su atskirtineis bureis, isz kuriū kiekvienas turėjo savo virszininką; pas Vytautą buvo 40 skyriū surengtu isz Lietuviū, Žemaičių, Gudu ir Totoriū. Totoriū Kipczako vadžiojo sultonas Saladinas, atėjęs drauge su Vytautu: apskriczei buvo 103,000 Lietuviū,

Gudu, Bogėnu, Moraviū ir Totoriū ir 60,000 Lenku; Kryžokai turėjo 51 skyriū ir tiek ženklū. Czionai buvo sujungtos kariumenės cėsoriaus Zygmunto, Vengru, Anglijonu, Szotliandijos ir Szvėdu. Vyriausias vadovas musiszkiū buvo didis kunigaiksztis Vytautas, o Kryžoku — didis mistras Ulrikas Jungingenas. Kada viskas buvo jau surengta dėl muszio, Jagaila nuėjo į koplyczią pasimelsti. Nekantrus Vytautas, regėdamas, jog mažiausias pasivėlinimas gal stotiesi pražvingu, atbėgo pas karaliū ir tarė: „Dėl ko nesiskubini, karaliau! tu užsidarei, lyg tartum aplinkui tavę sandora, o tūmi tarpu prieszas jau pasirengęs į kovą! Liepk pradėti!“ — Bet ir tai nėko nepadėjo! Ant laimikiū didis mistras, rodosi, prijaudamas savo prapultį, labai nuliudo ir, kaip raszo to laiko rasztininkai, gailei apsverkė. Tycziodamasi jis nusiuntė Jagailai ant dovanu du kalavijū, tarydamas: „Priimkite tą dovaną, idant turėtumete kūmi kariauti!“ Jagaila, pabaigęs maldą, su nusižeminimu priėmė vieną kalaviją, o kitą įdavė Vytautui. Paskui karaliū Jagaila tapė attolintas su iszkilme nū kariumenės ant kalvelės drauge su 60 kirasėru. Isz czia jis galėjo regėti muszio vietą ir laike reikalo trauktiesi atgal, jis visas buvo apdengtas geležineis szarvais. Vytautas apgynęs karaliū nū pavojaus, padavė ženklą ir muszis prasidėjo! Isz pradžiū galima nebuvo ispėti, katra pusė pergalės. Pradėjus muszi 300 Bogėnu isz karaliū skyriū pradėjo trauktiesi szalin, sakydami, kad jiems neužmokėta alga, bet sugėdinti už bailumą vėl sugrižo į muszi. Vytautas visur pribuvo. Vieno jo pasirodymo buvo gana, idant įkvėpti drąsybę, sugražinti bėgancziū isz muszio. Jis valdė visais veikalais kovos ir jam vienam priguli garbė garbingo pergalėjimo. Visai temstant pasibaigė muszis. Vokieczai buvo sumuszti į dulkes. Didis mistras Jungingenas, 60 Kryžoku ir 40,000 kareiviū krito ant muszio vietos; į verguvę patapė 15,000 žmoniu, ir buvo atimti visi ženklai. Vokiecziu raszytojas Voigt'as sako: „Szita diena buvo paskutinė dėl garbės ir galybės zokono, ateinanti diena rengė jiems gėdą, nužeminimą

ir amžiną nekystę.“ O Kotzebue vėl raszo: „Szitas garsus milžinas, per nožmų drasumą, bedievystę, begėdystę pastatytas ant griūvesių užkankytu tautu, pralobės išsplėsztu auksu, papūsztas kunigaikszezio žy-meis (gerbais) buvo su sykiu nutremtas lyg perkunu ir nekados jau neatsistojo.“

Prieszininku gūliūse buvo atrasta daugelis žabangu ir kitu pramonių dėl kankinimo, pritaisytu dėl Lietuvių ir Lenku, daugybė audeklu, iszmarkytu smaloje dėl uždegimo, szintai bosu vynu. Jagaila liepė visus tūs bosus sudaužyti isz baimės, idant kareivėi jo nepasigertu. Buvo paimta daugiau kaip 1000 vežimų prikrautu brangumynais ir maistu, viskas liko nusiūstas į Vilnių ir į Krokavą. Atėjo naktis. Prie žibintuvių szviesos pasirodė iszgaštanga regykla! Isztekėjęs isz sumusztu bosu vynas susimaiszė su kraujais žmonių ir apsėmė didelį plotą, panasų į baisias kruvinas jures, kuriose plaukioja lavonai, mirsztą ir sužeisti! . . . Garsas giesmės: „gimdytoja Dievo, linksminkies“ susivienėjo su vaitojimais sužeistuju ir dundėjimu bėganczių Kryžoku. Vytautas džiaugėsi! ir nelaukdamas nė valandos ketino eiti į Marepilę (Marienburgą), sostapilę zokonininku, bet Jagaila*) meldėsi per visą naktį, o paskui per tris dienas neėjo isz vietos, davė garbę Dievui už pelnytą pergalejimą; ir dar tris dienas Jagaila laikėsi ant daigto, idant parodyti visiems tikrą ir neabejotiną įveikimą Kryžoku. Dovanai jį kalbino ir meldė Vytautas! Szis didvyris geriausei už kitus numanė, jog laiminga pabaiga gal buti nū pasiskubinimo, iki Kryžokai nesurinks naują galybę ir neiszrinks sav didį mistrą. Isz tiesos, Marienburgas buvo tuszczias. Szį puiki pilis vienoje dienoje neteko didžio mistro, kamendoriu, kareiviu, brangumynu, o net ir vilties ant ateigos! . . . Padūti pagelbą nebuvo kam. Kiekvienas Marienburge laukė ateinant sujungtu kariumeniu, idant įteikti jiems raktus nū angos pilies ir maldauti susimylėjimo. Bet

*) *Statytojo pasarga.* Veidmainy, savo dėdį nesigėdėjei užsmaugdžiti!

kada praslinko naktis, praėjo diena, o prie to žvelgėjai Vokiecziu paraszė linksmingą žinią apie Jagailą, tada ir Marienburgas meldėsi Dievui ir lyg tartum atgiję statė paskutinį vėką, idant pasistiprinti, iszrinkti mistrą ir surengti kareivius; Jagailos kariumenė vos 24. diena liepos pasijudino isz vietos, t. y. ant asztuntos dienos po laimėtai kovai; paėmę pakeleje tulas Vokiecziu pilis, atsidurė pas Marienburgą. Nežiurint ant to, Jagaila ėjo mustydams tikrai paimti sostapilę, sutrinti ant visados galybę zokono, ir visus ju krasztus suvienyti su Lenkija. Bet jau buvo per vėlu! Marienburgas toje gadynėje buvo stipriausia tvirtynė; kamendorius Enrikis Pliauenas surinko likusius Kryžokus, paspėjo sutaisyti pilį ir su penkeis tukstanczeis kareiviu ketino gintiesi iki paskutineijai. Visi aprubės gyven-tojai subėgo į pilį, o mēstą patys uždegė; likosi tik bažnyczia ir rotužė. Ilgai vilkosi apgulimas pilies. Tūmi tarpu didesnė dalis menkesnių piliu noringai pasidavė Jagailai, arba buvo paimti su ginklais. Pillionys jau mislyjo apie pasidavimą, tik sztai iszgirdo kad Germanas, Livonijos mistras, traukia su kariumenė ant paszalpos Marienburgui. Vytautas su pusėtinu, buriu kareiviu pasiskubino jį sutikti. Germanas žinojo meliausias mislis Vytauto. Jisai nusiuntė pas Vytautą pasiuntinį, praszydamas paslėpto pasimatymo. Vytautas ant to susitaiķė. Germanas gudrei žadėjo Vytautui sugražžiti Žemaitiją, amžiną sujungą ir sandorą su Lietuva, o labiausei aiszkei iszguldė jam, kaip pavojinga yra dėl jo sanstatu ir vilties auganti galybė Lenku, ipacz kada jie priglaus prie savo žemės Vokiecziu krasztą. Vytautas užsidumoję. Jam kvostelėjo, kad Jagaila užkariautas pilis iszdavinėjo jau Lenkams, o jam teko tiktai dvi pileli. Apmislyjęs viską, jisai permanė, jog Tautonai daugiau nepakils, bet visiszckas isznaikinimas zokono labai padrutins Lenkiją ir tokiu budu sugriaus visą jo viltį: įsteigti ir sudrutiti savrėdystę mylimos jo tėvynės. Tūjaus Vytautas pradėjo paslaptomis mažumą szelpti Kryžokus. Per Vytauto padėjimą mistras susipažino su Jagaila, ir szis daleido jam atlankyti pillionis, bet kada mistras sugrįžo

isz pilies, apgultieji ne norėjo ir girdėti apie pasidavimą. Vytautas nū to laiko trusė nenoromis; ne buvo kam įkvėpti narsumo ir vadžioti kariumenės. Pagaliaus nežiurint ant maldavimu ir priesiegu Jagailos, Vytautas su visa kariumene nuejo namon. Dovanai apgulimas traukėsi dar iki 19. dienai rugsejo. Ant galo ir Jagaila atsitraukė, pražudydamas tokiu budu vaisius garsaus laimėjimo, nės neturėjo įpatybiu nē vadavo, nē polytiko ant to, idant gauti sav naudą. Kaip trusė Vytautas, mes regėjome: trokszdamas atkerszymo ir linkėdamas vaisiu pergalejimo dėl savo Lietuvos, o ne dėl Lenku, jis rodė stebuklingą narsumą, bet patyręs, kad visiszkas isznaikinamas zokono ir padrutįta galybė Lenkijos gal buti pavojinga dėl jo mieliausios Lietuvos, metė viską ir atsitraukė. Neveizdint ant to, garbė tos garsios kovos, isz kurios stebėjosi visa Eiropa, perdēm priklauso Vytautui. Sekancziame 1411 mete buvo padaryta sutarmė su Kryžokais, per kurią Žemaitija sugrižo prie Lietuvos; tokiu budu Vytautas tapė geradėju Vokiecziu, o szitie jo draugais.

b) Karės su Mangolais.

Rods gana buvo darbo Vytautui nuveikti Kryžokus. Czionai tai yra matoma buklumas to didvyrio ir mes dar ne sykį stebėsimeši: kada jis razdavo laiką ir isz kur imdavosi pas jį vėkas kariauti beveik vienkart su visokiomis tautomis, visokiose szalyse! Papasakosime dabar apie jo veikalus su Mangolais.

Auksinė Orda buvo tūsyk nelaimingame padėjime. Vidurinei nesutikimai baisei pasilpnino jają. Anukas Tamerlano, Timur-Kutlukas, nustumė nū sosto Taktamiszių ir apszaukė savę didžiu kanu. Vytautas neleido isz akiu Ordos ir mislyjo vartoti ją už padarynę dėl savo sanstatu. Nustumtas nū sosto Taktamiszius slėpėsi Krime; Vytautas plėszydamas Azovo krantus padavė jam viltį įgyti savo valdžią. Taktamiszius pasikėlė, bet kariumenės garsaus Edigo suvisai jį sumuszė; Taktamiszius bėgo į Lietuvą pas Vytautą. Szis priėmė jį meilingai ir daleido jam gyventi Lydos pilyje (1394 m.). Didžiam kunigaikszcziu Lietuvos ir

Gudijos, kuris veržėsi valdyti ne tik vakarnę bet ir rytinę Gudiją, dėl isteigimo galingos vieszpatystės, atskirtos ir butinai nepriklausanczios prie Lenkijos, rodėsi, kad pagelba ir draugystė Mangolu buvo reikalingi dėl įgijimo to visko. Jis geidė sutrinti galybę Edigo ir pasodinti ant jo vietos Taktamiszių po vardu savo mokestininko. Jūdu padarė tarp savęs paslaptomis sutarmę, kurios varbiausios derybos buvo szioeios: „Asz tavę pasodėsiu Ordoje, o tu man padėsi tapti didžiu kunigaikszcziu Maksvos.“ 1397 m. drauge su Taktamisziumi Vytautas nukeliavo į Azovą, sumuszė Mangolus, nuvijo jūs pas Volgą, iszplėszė daugybę brangumynu, paėmė ir verguvę kelis kiemus Totoriu ir atvarė jūs į Lietuvą. Drauge su Totoreis perkraustė jisai apie 400 giminiu Karajymu isz pusalės Krimo. Dalį Totoriu nusiuntė karžygys Jagailai, kuris jūs tūjaus apkriksztyjo. Taktamiszius nesugrižo su Vytautu; szis patyrė, kad dar neatėjo laikas gincklais isznaikinti burius Edigo.

Perkeltiems Totoriams jis dovanuoja visas provas ukystės ir liūsybę tikėjimo ir davė jiems žemę dėl gyvenimo apygardėse Vilniaus, Traku, Aszmanos, Lydos o taipo-gi Suvalku rėdyboje. Suteikdamas jiems privalumus, Vytautas įgijo jūse isztikimus pavaldinius; nē vienas isz Lietuvos valdonu nemėgino sumažiti privalumu, dūtu per Vytautą, o jie visame parodė savo linkėjimą geradėjams. Katrė didžioji, Maskolijos vieszpatėnė, 1794 m. patvirtino Totoriu privalumus už ju paveizdingą pasielgimą.

Praslinkus dvejiems metams Vytautas vėl pasirengė ant Mangolu; jo kariumenėse buvo Lietuvei ir burei isz visu pavaldiniu kunigaiksztycszciu Gudijos, skyrius Tautonu apie 500 ir didžiunai jaunikaiczei Lenkijos, atsiųsti nū Jagailos su ne menku buriu kareiviu. Pacziu kunigaikszcziu isz Lietuvos ir Gudijos buvo į 50 vyru. Lenkai bijojo szitos karės, nės itikėjo į Vytauto pergalejimą, po kuriūmi galėjo nusidūti atskyrimas Lietuvos nū ju. Vytautas pakvietė savo žentą, didį kunigaiksztį Maksvos, Bazylių

į draugystę prieš Totorius, bet sziš numanydamas, tur buti, apie pirmesniąją jo sudermę su Taktamisziūmi, netikėjo jam ir nenorėjo dūti paszalpos karėje, kuri galėjo buti pažeidinga dėl rytinės Gudijos. Bazylius išsiuntė priešai Vytautą į Smalėnus savo paczia, o pats tūmi tarpu atsiskyres nū vūszvio iszėjo ant Totoriu pas Volgą ir Rezanių. Vytautas apglamonėjes ir apdovanojes dukterį brangeis daigtais, traukėsi tolyn ir užsiturėjo prie Vorkslos upės, kur atrado jau Mangolus, pasirengusius į muszi. Tada pas Vytautą atkeliavo pasiuntinei Timur-Kutluko, kalbėdami nū vardo savo kano: „Dėl ko eini tu prieš manę? Asz nėkad neįžengiau į tavo žemę su ginklu!“ Vytautas atsakė: „Dievas paszaukė manę ant valdytojaus visu žemiu, buk mano sunumi ir mokestininku, o jei ne — tai busi vergu!“ Timuras sutiko dūti mokestį ir priimti jį už tėvą, t. y. už vyresnį. Bet Vytautas per daug ant savęs nusitikėdamas, geidė, idant Mangolai ant savo pinigų iszkaltu jo veidą ir žymę Lietuvos, bet szis dalykas nesutiko su nūmone ju tikėjimo. Laikas slinko ant derybu, tik sztai ant pagelbos Timur-Kutlukui atėjo jo dėdis Edigas su stipria kariūmene. Szis iszmėgintas senis geidė veidingo pasimatymo su Vytautu ir tarė jam: „Timur-Kutlukas dar jaunas, jis galėjo pripažinti tavę už savo tėvą, bet man gėda; asz vyresnis už tavę, o dėl to, kunįgaikszi Lietuvos, geriaus tu man pasidūk, buk mano sunumi ir padėk mano paveikslą ant savo pinigų!“ Galima suprasti apmaudą Vytauto. Nėko neatsakydamas jis stumė kariūmenę į muszi; kova pakilo kruvina, baisi! Vytautas turėjo viltį ant savo laimės, savo narsumo; bet galybė Edigo buvo kur-kas didesnė, ir patsai Edigas buvo mokytiniu baisulingo Tamerlano. Ta kruvina piutis atsitiko 12 dienoje rugpiuczio 1399 meto; jos pabaiga buvo labai pražuvinga dėl Vytauto: kariūmenė sumuszta, daugybė kunįgaikszcziū ar pražuvo, ar kliuvo į nelaisvę. Laikraszėjai pasakoja, kad isz kunįgaiksztiszku giminiu dingo 74 žmonės. Užmuszta isz abiejų pusiu buvo į szimtą tukstancziū. Pesztyneje buvo Edigo kareiviu du szimtai tukstancziū,

o Vytauto tik septynesdeszimt tukstancziū! Ne stebuklas, jei musiszkei nedalaikė . . . . .

Smarkus sumuszimas nekencziamo Lietuvos kunįgaikszcziū padarė visūtina džiaugsmą rytinėje Gudijoje ir Lenkijoje, nors daugybė augsztu Lenku pražuvo toje kovoje. Rodėsi, jogei Vytautas ant visados nutils ir ant visados atsižadės savo garbmeilingu sanstatu. Bet ne taip stojosis! Vytautas patyrė savo klaidą ir mislyjo kaip ją kū greicziaus pataisyti. Iszvydęs, kad su galybe ginklo nėra galima nuverginti Mangolus, jis ryžosi savo gudrumu, iszminczia ir polityka priversti jūs buti jam paklusneis. O kad jam tai pasisekė, rodo mums jo tikras įkvėpimas ant veikalu Mangolu, ir įsikiszimas į ju nesutikimus ir barnius. Tas pats Edigas ne vieną kartą leizdavo pasiuntinius pas Vytautą į Vilnių su labomis dienomis ir brangiomis dovanomis. Metūse 1412 Vytautas užtarė vaikus Taktamisziaus ir vyresnįjį jo sunų Zelenį-Sultaną užtvirtino ant sosto auksinės Ordos. Edigas atkerszydamas už tai 1416 m. iszplėszė Kijavą, bet tūjaus atsiuntė pas Vytautą pasiuntinius ir tris kupranugarius, apdengtus raudona gelumbe, ir 27 arkliaus dovanu, liepdamas pasakyti Vytautui: „Garsus kunįgaikszi! darbūse ir garbėje atėjo musu senatvė. Susigerikime pabaigoje savo gyvasties. Kraujas pralietas per mus musziūse — jau iszdžiuvo; musu barniu žodžei — iszsisklaistė nū vėjo; musu apmauda sudegė gaisre kariu!“ Ordoje tūse laikūse kilo sumiszimai ir nesutikimai: vienas veržėsi ant sosto, kitas tą nustumė, ir taip be galo. Ne tiktai vaikai Taktamisziaus, bet ir jo anukai daleizdavo iszmingingam Vytautui visados kisztiesi į ju veikalus.

Metūse 1420 jisai Vilniuje davė vardą Kipczaku kano kunįgaikszcziams Betsabulai ir Geremferdui ir uždėjo ant ju kunįgiszkus vainikus. Trumpai sakant, Vytautas ir be karės aptvėrė savę ne tiktai nū užpuldinėjimu Mangolu, bet prieszingai jis tapė ju globėju ir tarpininku vaidūse ir tokiu budu Mangolai pastojo jo draugais, parengtais ant paszalpos karės laike.

c) Veržimas į vienvaldystę.

Mes matėme, kad tūjaus po užžengimui Vytauto ant sosto didžiojo kunigaikščio, kilo prieš jį visi dalinei kunigaikščiui. O tokiu buvo ne mažai: neskaitant tikro broliu Jagailos, kurie laikė savę už teisingus įpėdinius didžio kunigaikščio, buvo dar tikri brolei Vytauto, o taipo-gi brolėnai ir kiti augsztos kilmės, isz kuriu kiekvienas turėjo priežastį nesikakūti savo likimu. Bet Vytautas isz pacziu pradziu prislėgę jūs savo geležine ranka ir privertė tylėti ir per visą savo vieszpatavimą veržėsi į vienvaldystę. Mes augsztiaus pasakojome jau apie prijungimą Vytebsko kunigaikštystės ir apie iszvarymą Svidrigailos, kurių szelpė Tautonu zokonas. Metūse 1395 Smalėnu kunigaikščiui ginczyjosi tarp savęs už dalybas. Vyresnysis isz ju Jurgis, sunus Sviatoslavo, buvo pas vūszvį savo Olegą Rezanijuje. Vytautas atėjo pas Smalėnus; kunigaikščiui sutiko jį su labomis dienomis; jis apgarsino, kad noris sugerūti jūs, bet sugavęs nusiuntė į Vilnių, o dalį davė tiktai vienam Glebui. Paskui su iszskilme įžengė į mėsą ir apszaukė savę valdonu. Ateinanziamete, 1396, laike pasimatymo Smalėnūse su žentu savo, didžiu kunigaikščiu Maskvos, jie paženkliu ribas savo valdybu. Isz szalies Gudijos tūsyk beveik visas krasztas Vetycziu, t. y. dabartinė rėdyba Arlavo, Kalugos ir Tulsko jau priklausė Vytautui; Rževas ir didieji Lukai taipo-gi buvo užimti. Tokiu budu valdyba Vytauto tēsėsi nū ribu Pskovo isz vienos pusės, iki Galicijai ir Muldavijai; o taipo-gi nū baltuju juriu, Vokietijos ir Lenkijos iki krantu Okos, Sulos ir Niperio (Dnėpro). Dar pirmiaus tik ką po mirimui Algirdo sunu: Vigunto, Narimunto ir Skirgailos, jis prijungė prie savęs ju dalis. Nū pusbrolio Kaributo atēmė kunigaikštystę Sėversko, o paskui pateko į jo rankos ir dūtoji Skirgailai Kijavo kunigaikštystė. Neužilgo prisisavino ir Padalijos szalį.

Po nelaimingam sunuszimui Vytauto ant krantu Vorsklos, Olegas Rezanijos paspėjo sugražūti Smalėnus savo žentui Jurgiui. Metūse 1403 Vytautas paēmė Vezmą ir slinko prie Smalėnu. Po apgulimui per

septynes nedėles jis turėjo prasiszalūti, bet ateinanziamete vėl sugrižo ir tūmet bajorai Smalėnu, iszirdę ant Jurgio, patys įleido Vytautą, ir jisai paglemžė visą kunigaikštystę dėl Lietuvos, neužmirszdamas, žinoma, iszplėszti Rezaniaus.

Vytauto sesū, Marijonė, buvo iszstekėjusi už Tvero kunigaikščio Jono; isz pradziu Vytautas buvo su jūmi sėbrystėje; bet metūse 1404 sesū mirė ir buvusi tarp ju bendryba iszdilo: Vytautas pradėjo jį spausti.

Naumėstis (Naugardas) ir Pskovas visas buvo akyse Vytautui. Nemėgo jam liūsybė, turtai ir sutarimai su Vokieczais. Metūse 1390 Naugardas prisivienėjo prie Anzos*). Tyczia dėl to susivažiūdavo Izborske pasiuntinei isz Naugardo, Pskovo, Liubekos, Darpato, Rigos, Rėvelio. Szitie mėsčiai padarė su Vytautu sutarmę metūse 1393, iszpildydami visus ju užsimanymus, bet jis ir tūmi nepasikakino ir jieszkojo priežasties į karę. Sutarę su Bazyliumi, jie nusiuntė į Naumėstį ir pareikalavo atsimetimo nū Vokiecziu. Štebėdamasi sueiga pilioniu atsakė pasiuntiniams didžio kunigaikščio Maskvos: „Vieszpatie, didis kunigaikszti, mes su tavimi turime saviszką sudermę, su Vytautu kitoniszką, su Vokieczais vėl kitokią.“ Bazyliaus pradėjo karę. To tiktai ir reikėjo Vytautui; jis geidė nusilpnūti galybę Naugardo, o paskui valdyti ju veikalais pagal savo norą.

Pskovas ne syki buvo kibūtas jo kariumenėmis. Metūse 1426 Pskovėnai apgulė Darpatą; vyskupas Didrikas praszė paszalpos pas Vytautą. Vienas pasirodymas ju apygardėje Pskovo iszgelbėjo vyskupą. Jisai apgulė Opoczką, o paskui Voronosą; Pskovėnai gynėsi stiprei, bet paskiaus meldė susimylėjimo; Vytautas atsitraukė, bet privertė užmokėti sav didelį iszpirkį: 1000 rubliu!

Sekanziamete jis traukė ant Naugardo, reikalaudamas butinai atsimetimo nū Anzos. Perėjęs pavojingas plynės jūdosis girės, jis apgulė Porkovą.

*) Anza vadinosi bendrystė prekybos keliu pajuriniu mėsčiu Vokietijos, Lenkijos ir Gudijos.

Didelę puczka, kurią vadino „vargnesza“, nutaikinta į mėsą laike apgulimo, truko ir užmūsų amatininką Vokietį, kurs ją nuliejo. Gyventojai tame atsitikime regėjo stebuklą, bet pilionis Boreckis su vyskupu, bijodamiesi Vytauto, atėjo į jo gūlį ir prasrė susimylėjimo: 15 tukstancziu to laiko rubliu, kurie pagal esančią prekę butu verti 250,000 rubliu. Pilionys Naugardo turėjo ant to sutikti ir sudermė buvo padaryta. Neveizdint ant to, jis nepaliovė kliudęs Pskovo ir Naugardo patolei, iki neprivertė jūs mokėti sav mokestį, nors neatēmė nū ju liūsybės.

IV.

Stebėtina izsmintis Vytauto. Jo pobudis. Prekyba Lietuvos laike Vytauto. Ženklybė Kijavo prekyboje. Veikalai Vytauto dėl pakėlimo prekybos. Vytauto rupestis apie pilionis ir kiemionis. Klaidinga nūtartis Kryžoku apie Vytautą. Jo apsiėjimas su didžiunais ir kiemionimis.

Ne vieni karės darbai užimdavo didelę izsmintį Vytauto. Temsta žmogaus protas, žiurint ant to nepaprasto krutėjimo, ant to nepalijananczio veržimo ir neizspasakytu darbu dėl naudos tėvynės! Vytautas, jei atsiminšime laiko, kuriame gyveno, izszirodys mums stebėtinu valdonu. Nebuvo beveik szakelės valdžios vieszpatystėje, kurios jisai nebutu pats permanęs. Neizspasakytai mokėjo naudoti izs kiekvienos progos, izs kurios tiktai galima buvo įgyti naudą dėl savo pavaldiniu. Jis nesitolino ir nū naujavedyseziu, bet neužmirszdavo ir to, ką gerą paliko prosenei. Nauji įstatymai budavo įvesti tik tūmet, jeigu jie negadino szakniniu įstatu tautos, jos paprocziu ir padavimu. Su Gudū jisai buvo Gudas, su Lenku — Lenkas. Mokėjo susitaikyti su budu ir izszmanymu kiekvieno. Užsitvirtinęs ant sosto, jis ir karėse su Kryžokais, Mangolais, dalytineis kunigaikszceis razdavo laiką ant įvedimo visokiu izszmintingu įstatymu, apie kuriūs atminimas iki sziam laikui pasiliko žmoniū padavimūse. Prie Vytauto taipogi prasidėjo plati prekyba Lietuvos: kiekvienas susigerinimas su zokonu, kiekviena sutarmė su Naujapiliu ir Pskovu arba su

kunigaiksztystėmis Maskvos budavo priezasczia dėl paplatinimo prekybos. Tūse laikūse didžiausią naudą ir pelną dūdavo prekyba girėmis. Laivai ir vytinės Lietuvos szen ir ten plaukiodavo Niamunu, važiodami į tolimas szalis medžius ir visokius javus. Su rytinėmis szalimis prekiaudavo per Teodozijos žemę, su Vengrija — per Lenkiją; o labiausei su Naujapiliu ir Pskovu, kurie priklausė prie Anzos, nors dėlei kitu mēriu vertė szitūs mēstus pertraukti susidėjimą su Anza. Ant Niperio (Dnėpro) upės salos vadinamos Tovanija, buvo įsteigtas rubežbutis pramitas paskiaus „Pirczia Vytauto“. Buvo įvestas rubežinis mokestis ant įgabenamū pirkiniu. Sykiu su tūmi buvo uždėta pinigū kora už slaptai įvežtus tavorus izs svetimos žemės; tapė įtaisyta budri sargyba dėl saugojimo. Kijavas turėjo didelę ženklybą dėl prekybos Lietuvos. Czionai buvo sudėtinė vieta prekavū atgabėtu izs rytiniu žemiu, kuriūs paskui izszvažioduvo į visas szalis Lietuvos ir Gudijos. Idant apginti prekybą nū svetimu vieszpatysecziu, buvo įsteigta daug apgintuviū arba tvirtyniu ant Dnėpro, Dnėstro, Bugo upiu ir nū Padalijos kraszto. Izs tvirtyniu garsingiausios: Kremencziugas, Benderai, Misurinas, ir kit. Prieplauka buvo: Palangoje, ant kranto baltuju mariu, ir Kaczi-bai (szendien Odesa) pas jūdusias jures. Drutinant krantus jūduriu, Vytautui daug padėjo izszmintingas Kipezako kanas Girėjus, kuris ilgai buvo gyvenęs Lietuvoje. Vytautas labiausei rupinosi apie izszplatinimą amatystės savo vieszpatystėje. Su szitūmi mēriu jis Lietuvoje ir Gudijoje taisė kelius ne tik dėl kariu, bet ir dėl keleiviu ir prekėju, norėdamas jiems su-trumpiti ir palengviti kelionę. Statė didelius tiltus ant Bugo ir ant kitu upiu; darė smagias pereigas per klampynes ir nepereinamas gires. Visą savo gyvenimą perleido darbūse: vislab jis pats geidė prižiūrėti, visūse įsteigimūse pributi. Nulenkęs dalytinius kunigaikszceius, apmalsziinęs savrėdytę puikaujancziu bajoru, suteikė visokius palengvinimus ukininkams. Laisvingi žmonės ir ukininkai baudžiauninkai visūmet buvo po jo užveizda ir įstaba ir per tai budavo ap-

ginti nū prispaudimo didžiunu. Mėstūse įvezdavo Magdepilės įstatymus, o pilionis apdovanodavo įvairiais privalumais. Trumpai sakant — didžiausias jo rupestis buvo — palengviti ir pageriti stoną ukininku ir pilioniu.

Padididams savo turtą per kares ir prekybą, jis buvo labai dūsningas, bet visados su nauda: arba dėl pakėlimo savo garbės, arba dėl naudos pavaldiniu savo. Bet nežiurėdami ant to viso tuli raszėjai tu gadyniu nor darodyti, kad Vytautas nežinojęs susimylėjimo, kad buvęs budeliu; kad neva kartą, kada jisai liepęs pakarti du kareivių už išzplėszimą bažnyczios, tie du vienas pirma kito skubinosi ant kartuvėju, idant tikt daugiaus nesupykiti rustaus kunigaikszcio. Bet tai yra tik pikta paskalba ir pramanymas Vokiecziu. Tiesa, ne laikas buvo dovanoti ir atleisti kaltes, kada reikėjo viską tremti, griauti ir naujai steigti ir tarp sumiszimu ir vaidu — artitiesi prie paskirto mērio, o tas mēris buvo — labas jo pavaldiniu.

Visur ir vistimet jis buvo puikus su kunigaikszczeis ir didžiunais, bet mielaszirdingas su mažu stonu; susiraukęs ant kariavedžiu ir urėdininku, jis akylai prižiurėdavo išzpildymą tiesadarystės, nelaimė tam, kuris peržengdavo aną: pasigailėjimo nebuvo. Kiekvienas žemas kareivis, kiekvienas ukininkas galėdavo eiti prie jo be jokios baimės. Mėgdamas kareiviszką tvarką ir tiesadarystę veikalūse vieszpatystės, jis buvo lyg baisulis dėl tu visu, kurie geidė pralobti per skrynės arba žemo stono skriaudą. — Mums stoka raskytu darodymu apie įstatymus Vytauto; bet kad tokie įstatymai buvo, nėra nė jokio abejojimo, nės atmintis apie jo išzmintingus įvedimus ilgai pasiliko tautoje ir kada 1492 metūse Lietuvei be draugystės Lenku pasodino ant savo sosto Aleksandra, marszalas Kreptavyczius idūdams jam lazda ir kalaviją, meldė, kad jisai vieszpatautu ir darytu tiesą žmonėms ne pagal įstatymus Italijos arba Vokietijos, bet pagal įstatymus Lietuvos ir Vytauto. Žemaiczūse buvo paprasti susirinkimai dėl susitvūrimo apie visokius daly-

kus. Vytautas uždraudė tas kūpas. Patsai tankei suszaukdavo kunigaikszcius ant sueigos, o paskui pakviesdavo ir bajorus — didžiunus.

V.

Vytautas ipatiszkas polytikas. Privalumas — žydams. Vytautui nepatinka susijungimas su Lenkija. Vytautas įsteigia sostą arcivyškupo Kijave.

Ne mažiaus garsingi darbai Vytauto, kaipo garsingo savo amžyje polytiko. Mes ne sykį matėme, kaip jisai mokėjo viloti Kryžokus. Veikalai su Mangolais, su puikaujancziu Naugardu ir Pskovu, paėmimas Smalensko — rodo jo didelę iszmintį, ryžimą ir drasą. Dėl įgijimo numėklito daigto visi kelei pagal jį buvo geri, bet daėjęs savo mērio, rupinosi ko greicziaus iszdilditi blogus darbus. Tokiu budu apgautinai — paėmė 1404 mete Smalenską su pagelba vietiniu bajoru, kurie prigavo savo kunigaikszti, vildamiesi patys valdyti szalį ir rinkti doklę; bet Vytautas tūjaus atstumė jūs ir paskyrė kitus isztikimus urėdininkus, o pilionims ir kaimionims suteikė įpatingus privalumus, apglostė jūs, uždengė nū prispaudimu ir per tai suvisai atitraukė nū Jungio, o prijungė prie savės. Taipogi perkraustęs Totorius ir Karajymus į Lietuvą, Vytautas davė jiems visą liūsybę tikėjimo, tūmi tarpu kaip Jagaila Lenkijoje vertė jūs į kataliku tikybę. Lietuvoje jie naudojo isz visu įstatymu vieszpatystės ir gyveno ramei kaimūse tartum savo tėvynėje, užlaikydami savąjį tikėjimą, kalbą ir paproczius. Per savo didszirdystę Vytautas sulaukė to, kad daugumas Totoriu, palikę tėviszkę, noringai persikeldavo į Lietuvą įieszkoti prieglaudos po jo stipria valdžia! Dar 1388 m. jis davė Lucke privalumą žydams, kurie gyveno jo kunigaiksztystėje, apgindamas jūs nū persekiojimu kitu pavaldiniu: „Jeigu kas užmusztu žydą — kalba Vytautas savo raszte — o per teiravimą galima nebutu tikrai iszrasti, kurs tai padarė, tada mes patys apkaltinsime tą, ant kurio bus užmētinėjimas. Taipogi jeigu krikszczionis nuskriaus žydą, tada bus baustas pagal įstatymus žemės musu.“

Gudijos žemėse ir pacioje Lietuvoje Vytautas užtartinėjo stacziatikius, nejudino senovės paproczių ir padavimų. Vytautas turėjo įkvėpimą ant politikos visos Eiiropos. Tai parodo jo nepaliaują labiausei paslėpti susineszimai su cėsoriumi Zygmuntu, kurs suprasdavo Vytautą, o net ir gerinosi jam ir patsai padėdavo iszpildyti jo mislis. Bogēmijonai taip labai gūdojo Vytautą, kad trisyk (1422 m.) atsiuntė pasiuntinius į Vilnių siulydami jam karuną Bogēmijos; bet Vytautas, turėdamas kitoki mērį, nepriėmė karunos, o nusiuntė pas jūs savo brolēnā Zygmuntā - Kaributā. Vytautas, kaip mes jau ne kartā regėjome, tankei dumojo apie atsiskyrimā nū Lenkijos. Jam didei nepatikio sueigos, buvusios Vilniuje ir Gorodelske, per kurias susijungė Lietuva su Lenkija ir buvo dūta Lietuvos bajorams tokie lygei privalumai, kaip Lenkams.

Jis mislyjo ir kerszyjo butinai atskirti Lietuvā nū Lenkijos, įsteigti stipriā vieszpatystę isz tikros Lietuvos ir priklausanczių jam kunigaiksztysezių Gudijos, geizdamas įvesti ją į eilę didžiū Eiiropos vieszpatysezių po karalystės vardu. Pirmiaus sanstata jo buvo dar platesnė. Rodosi, jam mažai buvo priklausanczių kunigaiksztysezių. Mes matėme, kad jisai dar 1397 m. mislyjo su pagelba Mangolu nustumti savo vūszvį nū sosto Maskvos ir tokiu budu sujungus rytinę Gudijā su Lietuva padaryti vienā galingā vieszpatystę. Bet po nelaimingam atsitikimui ant krantu Vorsklos (1399 m.) jis permanė, kad nuvergiti galybę Mangolu neatėjo dar laikas ir kad suvienojimas rytinės Gudijos su vakarine nebuvo dar galimas, ir dėl to sumislyjo įsteigti ipatiszkā karalystę.

Vytautas užaugėtas stabmeldės veidalytės, trisyk permainės tikėjimą negalėjo buti tvirtū tikyboje. Bet jis gūdojo krikszczionystę, kuri isztraukė jį ir mylimajā jo tautā isz tamsios stabmeldystės, apszvietė iszmintį, pravedė keliā į tolimesnius veikalus ir parodė ateigā amžiname gyvenime. Vytautas noringai pildė visas priderystes tikėjimo, bet ginczūse mokytu vyru, kuriu jis su noru klausydavo ir pats kaip kada pritardavo, tankei iszreikszdavo abejojimą apie am-

žinā gyvenimą: taip jame buvo stipri nūmonė, įkvėpta jaunystėje. Bet priesz numirimā pamokėtas per vyskupā Motėjų atsižadėjo savo mažtikystės ir gailėjosi už tai. Vytautas vienokei globojo katalikus ir stacziatikius, bet kataliku apkriksztytu per Jagailā tikru Lietuviu buvo tiktai keturiolikta dalis visu jo pavaldiniu. Sztai dėl ko jį labiaus užėmė veikalai stacziatikiu. Jis gerai numanė, kokį įkvėpimą turėjo ant vakarinės Gudijos arcivyskupas Maskvos Kyprijonas. Laike susivažiavimo Vytauto su Maskvos kunigaikszczzių Bazyliumi Smalėnūse buvo ir vyskupas Maskvos Kyprijonas. Vytautas patvirtino jo valdžią dalykūse tikėjimo ant stacziatikių gyvenanczių Kijave, Valyniuje ir kitose szalyse. Kyprijonas gerinosi Vytautui: tankei atlankydavo savo aveles Kijave, o per tai buvo mylimas ir gerbiamas Vytauto. Suvis kitaip elgėsi jo ipėdinis Pocijuszas. Gindamas savo bažnyciā, jis nemislyjo apie Vytautą, o vakarinę savo avinyciā pavedė vietininkams. Vytautas, matydamas, jog negalima suvienyti rytinę Gudijā su vakarine, sumislyjo szioje pastovoje įsteigti ipatiszkā arcivyskupystę, idant tokiu budu turėti paramā laike nelaimės per įkvėpimą vyskupo ant savo aveļu. Maskvos arcivyskupas turėjo vakarinėje Gudijoje savo turtus (ukius), isz kuriu nauda ējo į Maskvā. Dėl to Vytautas geidė turėti arcivyskupu žmogų isztikimą ir jam pasidavusį ir tokiu budu neiszleisti isz savo kunigaiksztystės tiek gerybiu (turtu).

Vytautas liepė savo vyskupams pavaldiniams susazyti skundā ant Pocijuszo; szitie skundai vyskupu Czernygavo, Polocko, Vladimirsko, Lucko, Galicko, Smalensko, Kolmsko kaltino Pocijuszā už tai, kad jis aesirupina apie savo aveles, neatlanko ju, renka naudā r vežā į svetimą szalį — ir daug kitu priezascziu. Vytautas pirmiausei atėmė turtus (ukius) nū arcivyskupo. Neužilgo jis gavo nū tu paczių vyskupu gronatā, kurioje taip buvo raszyta: „Daug darai ne pagal statymus apasztaliszkus; mes pagal tūs įstatymus lgai kentėme ir laukėme tavo pasitaisymo; tavo sąžinė iszmėtinės kaltybes, o mes nelaikome tavę už

arcivyskupa, kaip priguli.“ Pocijuszas skubinosi į Smalenską ir isz czia raszė į Gartyną pas Vytautą, bet szis buvo nepakrutinamas. Jis liepė iszrinkti vyskupams naują arcivyskupą „Kijavo ir lietuviszkos Gudijos“. Vyskupai iszsigandė atsakė, jog netur ant to valdžios. Tada Vytautas pats iszrinkęs Jurgį Cemblaką nusiuntė jį į Konstantynopolį su skundu ant Pocijuszo, praszydamas patrijarko, idant szį pateptu ant arcivyskpo. Patrijarkas ant to atsakė, Pocijuszą ēsantį arcivyskupu Lietuvos ir Gudijos. Bet Vytautas nenusiminė. Jis suszaukė surinkimą vyskupu ir visu dvasiszku vyrų į Novogradką ant 15. lapkriczio 1415 m. Vyskupai sutarė: „Jis (Vytautas) su mumis teiravosi isz tikro ir teisingai, kaipo tikras musu kunigaikszis; surinkęs visus kunigaikszcius Lietuvos ir Gudijos, kurie tik jam priklauso, visus dvasiszkus vyrus szventos musu stacziatikiu bažnyczios, su visu sutarimu paskyrė į arcivyskupus Kijavo ir Lietuvos — Grėgorių.“

Vienkart Vytautas iszleido visūtina apszaukimą po savo kunigaiksztystę apie atskyrimą arcivyskupystės Kijavo ir apie iszrinkimą Grėgoriaus Cemblako. — Tokiu budu atsiskyrė Kijavas nū Maskvos dalykūse tikėjimo; iszrinktasis arcivyskupas galėjo gyventi Vilniuje, Novogradke arba Kijave; bet tankiausiai gyveno Vilniuje, kur dėl jo buvo įsteigta įpatinga bažnyczia. Vytautas neapsiriko paskirdamas Grėgorių, nės szis nekūmet nepainiojo sanstatu jo, bet prieszingai visame jam padėjo iki savo numirimui 1419 m.

VI.

Ribos Vytauto kunigaiksztystės. Laimingas stonas jo pavaldiniu. Vytautas nor karaliszkos karunos. Suszrinkimas Lucke. Lenku didžiunai prieszinas jo karunavimui. Nuliudimas ir numirimas Vytauto.

Mes matėme, kokiame padėjime Vytautas rado Lietuvą. Matėme, ką jis norėjo įgyti savo ilgu vieszpatavimu: žvilktėrkime dabar, ką gero jis padarė savo tėvynei ir ar pasiekė paženklintą mērį.

Vieszpatystė jo tēsėsi nū baltuju iki jūdaju juriu ir nū Bugo iki Maskvos kunigaiksztystės. Jo valdžioje buvo szios rėdybos: Kaunas, Vilnius, Gartynas,

Miskas, Magilevas, Vytebskas, Smalenskas, Padalija, Valynius, Kijavas, Czernygavas, Ekaterinoslavas, Kersonas ir Suvalkai, isz viso 14 rėdybu! Kryžokai pamuszi pas Grunvaldą ir dėkavodami už savo butybę vienuvienam Vytautui, nutilo ir rupinosi buti visados sandoroje su jūmi. Iszminginga polytika Vytauto surėdė tai, kad baisingi Mangolai laikė jį savo tarpininku dalykūse įpėdinystės. Puikus Pskovas ir Naujapilis priesz jį žeminosi ir mokėjo doklę. Negalėdamas suvienyti rytinės Gudijos su vakarine, jis pamylėjo savo anuką Bazylių ir sutiko su jūmi iki smerties. Kunigaikszcei Rezaniaus ir Tvero vadino jį savo ponu. Popėzius ant ženklo savo gūdonės padarė jį globėju Rigos arcivyskupystės. Rymo cėcorius Zygmuntas geidė sandaros ir bieziulystės Vytauto. Bogėmija praszo jį į savo karalius. Visa Eiropa gūdoja jį. Viduje vieszpatystės asztrei yra iszpildyti įstatymai: žemesni stonai apginti nū prispaudimo didžiunu. Prekystė platinasi. Ukystė pasigerino, ir Lietuva savo javais prikemsza ūstus baltuju ir jūdaju juriu. Ateivei ir praszaliecei Totorei, Žydai, Karajymai, Vokieczei užlaiko savo tikėjimą. Katalikai veda stacziatikes, o stacziatikei katalikes; visi gyvena sandoroje, stato savo szventinyczias viena szale kitos ir meldžia nū augszcziausiojo už karalių palaiminimo. Visi gražei sutinka, ir žinoti nenori apie įstatymą Jagailos, pagal kurį stacziatikei vezdami katalikes turėjo priimti kataliku tikėjimą. Szalis pastojo stripi, turtinga ir didelė. O Vytautas? Tur 84 metus. Matė jis iszsipildymą savo misliu ir senei jau įgijo laukiamą mērį; tik vieno reikėjo dar žingsnio — ir jis butu galėjęs ramei eiti į kapines. Kokeis keleis Vytautas daėjo to viso? Daug buvo pralieta kraujo vientaucziu, daug buvo viltvylyseziu ir klastu — bet mēris įgytas; idant užtvirtiti palaimą ir apginti ant ateigos savrėdystę — priderėjo tiktai užsidėti karaliszką karuną ir po smerties įdūti ją vertam įpėdiniui. Vytautas buvo smagus ir stiprus, ir tikrai tikėjosi dar ilgai pagyventi; Jagaila-gi buvo senas ir silpnas, bet dar labiau neryžas. Kaip prigimtas Lietuvis jis džiaugėsi isz laimės savo

tėvynės, beveik kasmets važiūdavo į svečius pas Vytautą, didelei jį mylėjo ir gūdojo. Bet Lenku didžiunai kitaip mislyjo. Jū labiaus didinosi galybė Vytauto, jū didžiaus jie rupinosi sujungti Lietuvą su Lenkija. Pagal suderėjimus Goredeliuje (1413 m.) Lietuvei negalėjo po Vytauto numirimui iszrinkti sav kunigaikszcio be Lenku pritarimo, o lygei ir szitie nedrįso sav rinkti karaliaus be teiravimo Lietuviu. Bet nū to laiko iszgalei persimainė; Vytautas nors nenoringai, bet turėjo Gorodeliuje sutikti ant derybu apie ipėdinystę ir sujungimą Lietuvos, nės dėl naudos savo numylėtos tėvynės jis matė reikalingai vientiesi su Lenkija iki geram laikui. Skubintiesi nebuvo galima; veikdamas kartu su Lenkais, jis pamaži rupinosi nustumti kliutis, nedaleidžianczias jam įsteigti savrėdingą Lietuvos kunigaiksztytę! Sztai viskas parengta! Bet jis senatvėje nenorėjo kelti kares su Jagaila, bendru jaunystės. Jis norėjo taip vesti iszmintingai szitą dalyką, idant Lenkai patys sutiktu jį karunūti. Kliuties nebuvo: popėžius susitaikė, Zygmuntas ir Kryžokai senei to geidė; priderėjo tiktai perlauzti stangą Lenku didžiunu.

Paskutinei sutarimai apie tą dalyką buvo Lucke 1429 m. Pradžioje sausio atvažiavo į Lucką didelis Maskvos kunigaiksztis Bazylis; kunigaikszcei Tvero ir Rezaniaus; karalius Jagaila su paczia; karalius Danijos Erikas; kanai Mangolu; pasiuntinys popėžiaus Andrėjus; mistras Livonijos zokono Zygyrydas; pasiuntinys nū mistro Kryžoku. Ant galo atkako cėcorius Rymo Zygmuntas su didžiu buriu kunigaikszcziu ir dvarponiu. Ar regite, koks susirinkimas? Ką jis reiszkia? Ar-gi nenorėjo vieszpaczėi visos Eiropos Vytautą karunūti? — Jie geidė, bet to nenorėjo Lenku didžiunai: Olesnickis, Szamotulskis, Mikalauskis, Ostraragis ir kiti, kurie buvo atvažiavę su Jagaila ir žadėję, kiek bus galima drausti Vytautą nū karunos.

Svetingas gaspadorius szirdingai vaiszino savo svečius. Laikraszėjai sutartinai sako, jog kasdien dėl vaiszinimo svečių iszėjo po 700 bosu vyno, mi-

daus, alaus; po 700 jaucziu ir karviu, po 1400 avinu, po 100 briedžių, po 100 stumbriu ir po 100 meiteliu! Ir tokia pūta tęsėsi 49 dienas! Tokia puikybė ir gausybė buvo visame: papūszime butu, miegotuviu, valgytviu, kuriose ant stalu tankei stovėjo sidabrinei ir auksinei indai po pudą ir daugiaus. Pirm to buvo iszmislyti visokie szokei, linksmybės, medžioklės su szunimis ir sakalais. Buvo pagal paprotį tos gadynės naminei jūkdarei, isz kuriu tankiausei yra minavojamas koks tai Enkis. Didžiausiu prieszininku Vytauto buvo Olesnickis, kuris kitkart iszgelbėjo pas Grunvaldą gyvastį Jagailai, už ką buvo pakeltas į augszcziausiają Krokavos vyskupą; per savo drąsą ir iszmintį igijo didelį įkvėpimą ant Jagailos ir ne syk gazdino prakėikimu silpnam ir maldingam karaliui. Zygmuntas pirmiausei ėmė melsti Jagailos, idant daleistu noringai Vytautui karunūtiesi kaipo tikram Lietuvos apasztaului. Melavo, nės jis visu vėku geidė atskirti Lietuvą nū Lenkijos; senelis Vytautas to nedasiprotėjo, kad jam Vokietys kilpas taisė. Jagaila atsakė, kad jis be pritarimo savo senatu nėko negal veikti. Senatai susirinkę ilgai teiravosi ir davė tokį nusprendimą, kad užsimanymą Vytauto nėra galima iszpildyti, nės Lietuvai ir Lenkijai prider kruvoje laikytiesi dėl abėju labo. Kada Vytautas atėjo ant sueigos, Olesnickis pasakė į jį bylą ir užbaigė szeis žodžeis: „Rodosi metai ir garbė galėjo tavę pasotiti, kunigaikszti! Tu jau pasikėlei augszcziaus už visokią svėtiszką didybę ir dėl to prider tav atmūti priesiegą, suvienojanczią tavę su Lenkais.“ Vytautas supyko ir aiszkei pasakė, kad ir be sutikimo Lenku priimsęs karuną; užsirustinę didžiunai tą paczią naktį drauge su Jagaila nuvažiavo namon, neatsisveikinę su Vytautu.

Vytautas ryžosi veikti slapczia priesz Lenkus. Nuleido pasiuntinius pas popėžių, sutarė su savo geradėjais, paskyrė dieną ir atsisveikino.

Olesnickis iszsizgando; jis pats dar bandė praszyti Vytauto, bet nėko negavo. Tada Jagaila atleido pas Vytautą pasiuntinius, žadėdamas jam Lenku karuną; žinoma, tai buvo daryta dėl sutaikymo iszirdusiu bro-

Iiū isz patarimo senatu; bet Vytautas mylėdams savo tėvynę atmetė Lenku karuną! Ar tai neyra tikras parodymas, kad Vytautas ne garbės geidė, bet budamas tėvu savo pavaldiniu rupinosi palikti laimėje savo Lietuvą!

Naujas suvažiavimas buvo paskirtas Trakūse ant 1430 meto. Tie patys svečiai vėl buvo sukviesti. Atkako ir Jagaila su dvarponeis, rasi turėdamas dar truputį vilties Vytautą perkalbėti. Paskirta diena 8 rugsėjo. Vėl toks-gi vieszėjimas. Laukė visi tiktai karunos, kurią Zygmuntas tikrai žadėjo ant to laiko pristatyti. Olesnickis tvėrėsi už paskutinio tarpo: jis apstatė ribas Lenkijos sargais, idant sugautu vežančius karuną. Zygmuntas tai iszgirdęs raszė Vytautui, jog bijosi siųsti karuną. Vytautas jam rodė kitą kelią, ne per Lenkiją. Bet veidmainys gudrus Vokietys ir nemislyjo siųsti: jis džiaugėsi, kad brolei jau susipyko ir laukė naminės karės Lietuvoje. Vytautas nesuprasdamas klastos visame kaltino Lenkus ir didei apmaudavo; isz to sunkei susirgo ir 27. dienoje spalinio 1430 meto atidavė dvasę Dievui numylėtūse Trakūse. Numirė ant ranku Jagailos, su kuriūmi priesz smerti susitaikė; paskutinis jo žodis buvo: „Tėvynė!“ Septintoje dienoje sekanczio lapkriczio jo kunas su didele iszkilme buvo palaidotas Vilniaus katedros bažnyczioje. Diena jo numirimo buvo paskutinė diena galybės ir garbės savrėdingos Lietuvos ir Gudijos.

VII.

Vytauto ugis ir iszveizda. Budas ir paprocei. Mokslas. Meilė prigimtos kalbos.

Vytautas buvo vidutinio ugio, bet dužas ir stiprus. Į senatvę mažumą sutuko. Barzdos ir usu suvis nenesziojo. Valgyme ir gėrime didelei buvo blaivus: nėko negėrė, tiktai szaltą vandenį. Dideliu pūtu nemėgo; neKentė girtūkliu ir žmonėms palinkusiems į girtūklystę suvis netikėjo. Keldavo labai anksti; pietus valgydavo apie treczią valandą, o po pietu susirinkdavo pas jį giesmininkai, žaidikai arba mokītėjai dievmokslio ant ginczu, kureis jis mėgo ir pats pri-

tardavo; bet szitie veikalai nebudavo ilgi: vakare vėl buvo tyka. Kiekvienoje valandoje rupinosi padaryti arba apmislyti ką-nors naudingą. Didžiunai, pirkėjai, kareivei, ukininkai — visi galėjo eiti prie jo drąsei. Jis kiekviena drąsei iszklausė ir tūjaus davė nusprendimą. Buvo didelei tvirto pobudžio; ką sumislyjo, tai butinai iszpildė. Subatomis raszinėdavo daugybę laiszkų į praszalaiczius arba svetimus vieszpaczius.

Vytautas gerai mokėjo lietuviszkai, szlovėniszkai, lotyniszkai ir vokiszkai. Valdžios dalykūse vartojosi szlovėniszkas liežuvvis, bet namėje su broleis, giminėmis, su karaliumi Jagaila kitaip nekalbėdavo, tik lietuviszkai.

Vytautas buvo geras vyras ir tėvas. Dėl vargingu buvo labai dūsningas. Kaip valdonas, jis buvo tūmet garsiausias ir iszmingiausias isz visu karaliu Eiiropos. Jei reikėjo koroti ką dėl naudos abelnos, tada pas jį nebuvo mielaszirdystės ir pasigailėjimo. Nei vargai, nei nelaimės negalėjo permaintyti valės szito geležinio žmogaus. Amžiną atilsį dūk jam, vieszpatie!

G a l a s.

Senybinis aukuras (altorius).

Isz Vilniaus važitju Lietuvį lankyti,
Kurs myli tėvynę, geidž prieszus vaikyti;
Malonu su anūm bent pasikalbėti,
Nės dvasė Lietuviu aname girdėti.
Apleidęs vagzalą*) — szitą Ignalyną,
Į Vydiszkę traukiu per didį smiltyną,
Ant kurio ir žolės menkai ką regėti.
Nususėli žydą imu klausinėti:
Sakyk, ukininkai ezia yr iszmingingi?
— Ui, jau ir tarp anu randasi turtingi,
Nės jiejie paliovė degtinę ragauti,
O vargszams žydeliams paglobos neb'gauti:
Kaip nėkas jau neger, ir žydo neb'reikia,

*) Vagzalas, gelžkeldvaris.

Ir daugis ant musu dar gieda ir keikia.
 — O kunigs tu žmoniu ar yr iszmingingas?
 — Girdėti per žmones, kad geras, szirdingas. . . .
 O pykstu asz didei, kad aną kur matau.
 Jau gana kalbėti, savo akis statau:
 Maž miszku regėti, vis daugiaus kalnelei,
 O tarpo kalneliu maži ežerėlei:
 Viens medžeis, kits krumais krasztūse apaugęs,
 Kits blizguleis saulės su dangum suaugęs;
 Czia užia puszynas, ten krokia eglynas,
 Ten toliaus girdėti cziaszkoja beržynas.
 Szit matos jau dvaras, jo žemos trobelės,
 Bet nėkur regėti negal koplytėlės;
 Nėks ją ir pro szalį einas nematytu,
 Kad gerai koks žmogus pirsztu nebadytu.
 Kokia koplytėlė, kaip kunigs gyvena,
 Szitose eilelės protas neprimena:
 Kad ponas but geras, bažnycioj nekisztus,
 Ir su kunigėleis, it bernais neristus.

Lietuvos bicziulis po keliu nedėliu
 Liep man jau važiuoti nežinomu keliu,
 Už varstu buk penkiu yr aukuras senas,
 Istorijoj kursai dar nėkur nemenas,
 Su džiaugsmu važiuju norint paregėti,
 Ir atmintyj savo lik smerties turėti.
 Kiek kaimu praleidus — szit Dudu dvarelis,
 Ten toliaus kalnelei, nedidis miszkelis,
 Kapai ant kalnelio gražei aptaisyti
 Untakminio kiemo, puszims apkaiszyti.
 Už kapu pakalnej ir aukuras matos,
 O man-gi nenoris sėdėti jau ratūs;
 Per dirvas be kelio bėgu dvasę gaudams,
 Su kojoms isz vietu akmenėlius raudams,
 Neveizdžiu, kur javai, kur pievos, kalnelis,
 Bet žengiu per visus, it lekiąs pauksztelis.
 O aukurai senas! sakyk man teisybę:
 Senūse laikūse ar buvo liūsybė?
 Ar musu tėvynė taip spaudžiama buvo?
 Ar kalba gražioji tarp senuju žuvo?

Bajorai, ponelei tėvynę ar peikė?
 Ar sakė: Lietuviu girdėti nereikia?
 Ui buvo gadynė — tai saulė teisybės,
 Ir kalbai Lietuvos neginta liūsybės:
 Kunigaikszcei, ponai vis buvo Lietuveis
 Ir savo tėvynės apgynejais guveis*),
 Bet virto gadynė, mainės rundo tiesa,
 Ir musu Lietuviu nyko giedros szviesa.
 Su Lenkais sus'trynus, pacziu kalba nyko:
 Per ponus, bajorus lenkiszka užvyko.
 Ir szendien tebnyksta nekurios vietose,
 O už vis daugesnei ten Vilniaus krasztūse,
 Kur kunigai musu kitąkart sėdėjo,
 Lietuviszkai visad su savais kalbėjo.
 Atminus, per skrustus tik aszaros bėga,
 Kad visi Lietuvei nebunda isz miego.
 Paminklai Lietuvos, kame kokie yra,
 Užgaut tur Lietuvį, kaip teisybės vyrą.
 Ir aukuras szitas yr nemažos vertės:
 Istoriją raszant — negana gal kertės.
 Isz tolo pamaczius, it akmū iszrodo,
 O gers pažvelgims kū aizszkiaus parodo,
 Jog muras tvircziausias; nebaidos Perkuno,
 Kurs skaldo kaip ūlas, taip žmogaus-gi kuną.
 Perkunai dievaiti! ko dėl jį negrauni?
 Tūm savo vaikacziams dar szirdis užgauni,
 Kad savo tėvynę karszcziausei mylėtu,
 Ir savo tėveliu vis kalbą kalbėtu?
 Tas yra dar ženklas, jog musu tėvelei,
 Prabocziu praboczei ir ju kunigėlei
 Tėvynę ir kalbą karszcziausei mylėjo,
 Kad aukurą tokį užmuryt mokėjo;
 Jisai ir szę dieną po szimtais meteliu
 Yra paskaitytas tarpo akmenėliu.
 Lietuvos bajorai, ką kalbą naikinat
 Ir savo tėvelius už apszius vadinat,
 Nūbraukkit nū akiu gadynės tamsybę,
 Bus gera jums kalba, turėsit linksmybę

*) Guvus zrzeczny.

Vadinties Lietuveis ir Lietuvos vaikais;
 Jos visas brangumas nenyksta dar laikais.
 Kas savo tėvynės kalbos neapkenčia,
 Toks žmogus, regėties, ant proto prikenčia:
 Juk žmogų protingu negalim vadinti,
 Kurs motyną savo nenori gaivinti.
 Ak, iszgamiu randas, kas nekencz tėvynės
 Ir nor neapkęsti geriausios gadyinės.
 O Lietuva mano, tu mano mieliausia,
 Dėl manęs tu brangi, tu visu brangiausia,
 Dėl tavęs negailūs padėti ir spēkā,
 Jei mano tik szirdis prie tavęs palieka.
 Ar sziokiu, ar tokiu lai manę vadina,
 Tacziaus tavo meilę dar nepagadino.
 Ką kalbu?!... dar karszcziaus su tavim rymoju
 Ir tavo lengvumo su auszra lukoju.
 Nors Rokiszkės Szimkus; kaip girdžiu, man kanda,
 Bet manasis vargas ir daug tokiu randa,
 Ant kuriu pažvelgus kiekviens gal sakyti,
 Kad tokius pamaczius reik rankas kratyti,
 Idant ju szviesybės daugiaus nebmatyti:
 Isz savo ar proto su vis iszdildyti.
 O Lietuva mano! asz tavę sapnūju
 Ir savo mislyse kas diena alkūju,
 Kad visiszkai greitu greitai praregētum
 Ir vaikus-gi liūsus nū tamsos regētum,
 O brolei Lietuvei! suglauskime rankas:
 Tegul-gi nors dabar nū mus' prieszai lenkias!
 Tik savo jieszkokim, kas amžeis praptūlė,
 O bus padėjėjais gal kaimynai brolei.
 Jieszkodami savo, kito nenorėkim
 Ir pagelboj Dievo dar viltį turėkim!

1881 m.

Pailius.

Nelaimingoji motyna.

Liudningi dalykai Lietuvoje. Isz atminimo Gužuczio.

Buvo viena kunigaiksztėnė didelei turtinga ir padori, katra turėdama daugel vaiku visus lygei mylėjo, o glauzdama anūs prie savęs apdovanojo įvairiomis gėrybėmis. Isz pradžios tie nelaimingieji vaikai už laikę prisakymus savo gimdytojos ir karsztai aną mylėjo. Daugel praėjo metu tos szventosios malonės tarp motynos ir vaiku. Toliaus atėjo naujos gadyinės, o su anomis nauji pabuklai ir naujas sekimas misliu. Vaikai tos geros motynos suklydo, ėmė per daug pūsztiesi, uliavoti ir ant visokiu nėku iszskleidė visus turtus savo motynos. Ne gana to, vaikai pastoję tokeis blogais, jog szventvagiszkomis rankomis nuplėszę brangiūsius rubus savo mylimiausiosios motynos, aną paczią iszstumė ant plyno lauko. Baisus speigas, vėjas vilnis sniego varo, akiu atmerkti negalima, rodosi dangus su žeme susimaiszė, o nelaimingoji motyna, kentėdama szalezio mukas, netur kūmi apsiszildyti ir užsidengti nū geležinio sziaurės vėjo.

Paklauskite, kas tai yra per motyna ir kas per vaikai? Atsakysiu jums drąsei, jog liudningoji ta motyna yra musu brangioji Lietuva, o tais blogaisis ir nemielaszirdingaisis vaikais ėsame mes visi be iszskyrimo stono, ūkininkai, bajorai ir ponai.

Musu mieliausiajė tėvynė Lietuvą Dievas sutvėrė didelei gražia, apdovanojo aną derlingais laukais, iszvadžiojo kriksztalinėmis vandens upėmis, o anu antkranczeis iszskleidė puikias lankas (pievas), uždiegtas milijonais kvepianczių žoliu ir gražiausiu kvėtku.

Ponas Dievas įpatingai numylėjo musu žemę papūszdamas aną puikiausiomis girėmis ir miszkais, kuriūse auga visokios atskirties medžei, kaip tai:

Anžūlas. Vos keleis glėbeis apimamas, iszskietęs dideles szakas it milžinas stovėjo ant sargybės giriu. Medis didei tvirtas, prideris visokei padarynei ir laivams, žemėje gal tvirti szimtais, o vandenyje tukstanczeis metu; lapai jo kieti, tamsžali, su dailei

iszkirptais krasztais; vaisiumi to medžio yra gilės, kiaulėms labai tinkamos.

Ūsis. Su kutomis pailgu lapu, medis tvirtas, su gražiu ugiu, padorus stalininkams (stalioriams) ir padarynei.

Skroblas. Lapai pailgi, gurbiniotais pakraszceis, didelei kietas medis, prideris malunams (melnyczioms) ir visokioms maszynoms.

Skirbstgobis (vinkszna). Su pailgai rundiniais lapais, virszus jo szurksznas (grublėtas), medis gana tvirtas, patogus padarynėms.

Skirbstas. Didžiausios tvirtybės medis, storas it anžulas, su pailgais blizganczeis lapais, viskam tinkamas.

Kliavas. Prigulis prie kietuju medžiu, lapai jo didelei puikus, rundini su iszkirptais krasztais. Medis iszdūda saldžią sulą; patogus stalininkams.

Beržas. Nū visu kitu medžiu iszsiskiria baltumu savo žievės, lapiukai jo gerai kvepia; tinka stalininkams, o labiausei kurenimui. Žievė to medžio macziau padėtą po balkeis senovės muru, dėl ju užlaikymo nū supuvimo; tos žievės, nū keliato szimtu metu, tveria sveikos, kaip szendien nū beržo luptos.

Apuszė (drebulė). Medis ne labai tvirtas, bet tinkamas troboms ir loviams; lapiukai jo nū mažiausiojo vėjo juda.

Alksnis. Yra dvi atskirti, jūdalksnis ir baltalksnis, geras kurenimui. Jūdalksnis žemėje ir vandenyje didelei ilgai laiko, sugadus szuliniams ir spuskams malunu.

Liepa. Didelei iszaugas medis, su rundiniais, iszkirptais į dantikes lapais, tur kvepianczius žiedus, katras bitės didelei mėgsta. Medis savimi minksztas, padorus iszraižymui stovyly. Isz žievės sugėb dirbti vyžas, rėczius ir ragaszkas.

Obelis ir griuszė (kriauszė). Atnesza vaisius, katrie nunokė valgomi.

Szermuksznė. Lapai pailgi, garbinioti, nesza raudonas ūgas, girės paukszcziams didelei tinkamas.

Ieva. Lapai pailgi, szviesžali; ūgos jūdos aitrios, nū kuriu burna pajūsta ir prisivelia.

Glūsnis su keliatu atmainu.

Sadula. Nedidelis medelis, storio geros lazdos, lapai pailgi; rudenyje ant jo atsiranda tamsraudonios ūgos, katros stovi ant medžio liki pavasario, paukszczei neužkabina anu. Patsai medis yra geležinio sunkumo, imestas į vandenį skęsta. Aplink kelmuką tarpais yra jūdi guzulai, o tarp tu guzulu lygiūse tarpūse po žeme iszilgai medžio tęsiasi jūdos ir szviesgeltonios jūstelės. Patogus lazdoms.

Skirbstanglis. Mažas medelis, lapai pailgi, blizga, ūgos jūdos.

Szunobelė. Nedidelis medelis, lapai kaip oobelies, ūgos jūdos; dūda tamsžalį dažą.

Lazdynas. Mezga riesztus, ant katru vaikai ir voverės didelei smailus. Medis tinka lankams ir iszdeginimui potaszo.

Ūžeksnis. Nedidelis medelis, su pailgais lapais, ūgos lyg kvėtkos, kantūtos, szviesraudonės. Patsai medis geltonas, prider szauksztams.

Putinas. Su raudonomis it karolei ūgomis, kuriomis girės paukszczei didelei mėgsta.

Karklas. Keras keliato atskireziu.

Iszrokavęs medžius su lapais nepaliksiu ir medžiu su spygleis (skujomis). Sziu yra:

Maumedis. Atskirtis puszies, didelei tvirtas medis, pastrunyjimai isz jo tveria keliatą szimtu metu. Musu szalyje su visu isznyko. Girdėjome, jog apie Suvalkus dar yra.

Puszis. Su ilgais szviesžaleis spygleis, sakūtas. Užauga didelei augsztas, prider raštams ir pratiesams (mastams, stypams) laivu.

Eglė. Su tamsžaleis spygleis, sakūtas medis, patogus butams.

Kadagys. Kiaras su spygleis ir jūdomis ūgomis.

Taipo puikei užžėlusiose girėse buvo visokiu žvėriu ir paukszcziu, o už viską daugiaus bicziu, katru nemėrūta daugybė spietė.

Vandens upiu ir ežeru kribždėjo milijonais įvairios žuvies.

Tokais tai brangeis turtais apdovanojo mumis mieliausioji motyna Lietuva. Už tiesą galėjome drąsai sakyti, jog mnsu žemė buvo medumi ir pienu plustanti. O kaipo vaikai elgėsi su tais skarbais savo motynos, pažiūrėsime.

Liki pat pradžios devynioliktojo amžiaus žmonės gana turėjo medžių padargoms ir szilumai. Nū to laiko kas kartas pradėjo nemielaszirdingai mažintiesi girės. Dėl to nekuriose vietose gyventojai netekę malku ėmė kasti pelkes, bet ir tos jau bengiasi. Su isznaikinimu girės iszgiszo ir jos gyviejie daigtai. Apie bites girėje su visu negirdime, tiktai per nevalę laikosi kur-ne-kur atėjunas vilkas, lapė, zuikelis prisiglaudęs prie krumu ir medžių virszunėje voverė. Bet ir tai nėra valės. Vieną kartą budamas troboje girdžiu didelį szauksmą žmoniu, mislyju sav, ar szuva padegęs, ar vilkas pasirodė. Asz ant greitosios sugrėbęs geležinę kacziargą iszbėgau. Žiuriu, asztūni vyrai pametę žagres ant lauko, užsidėję mytus (kūlus) ant peczyte, lekia szaukdami, kaip tik galva leidžia: „Lai-kykite, laikykite!“ Klausiu, kas czia yra? Atsako, voverė. Sugėdinau neiszmintingus žmones, o tū czėsu voverė czerkszdama įspruko į miszką.

Saugok, Dieve, jeigu kur norins pasivaidins stirna, szimtas strėlcziu aną gauda, lyg bijodami, kad czėsaus neįvistu. Kur czia gal užsilaikyti koksai girės pauksztelis? Kožnas piemū tur puczką, ir kiek tinkamas medžioja, nedabodamas nei svetimo rubežiaus, nei ant iszmintingo įstatymo vyriausybės, draudžianczio medžioti nū 1. kovo liki 29. birželio. Kožnas dirba, kaip jam patinka, o nėkas tu palaidunu nevaldo.

Dabar papasakosiu, kaipo buvo naikintos girės, laike nū 1801 liki 1859 m.

Visose girėse, kaip karaliskose taip ir poniskose, su didelei mažu iszskyrimu, nevedė geros ukės. Neiszdalino giriu ant tiek daliu, kad iszkirsta pirmoji dalis galėtu suaugti, kol prieis kirtis prie paskutinės dalies. Kirto įpuldami, kur tinkamai, dėl to nukirsti

medžei, grudami į tankumyną, daugel jaunu medžių iszlaužė. Szakos, o niavet ir virszunės, taipogi ir vėju iszverstiejie medžei, nebuvo suvalyti ir puvo girėje, o į szėksztus ir kelmus nėkas ir skersas nenorėjo veizdėti. Prie tokio neszvaraus giriu užlaikymo didelei tankei tropyjosi gaisrai, katrie dideles platybes miszku prarijo. Ėmė po visas gires ganyti galvijus, ožkas ir nevielytas kiaulės, per ką isztrypdino ir isznaikino atžalas. Taipogi piemenys, nesuvaldomi ukininku daugel gadino medžių, brazdūdami beržus, apuszės (drebules) ir lupdami lūbus nū egliau. Ne gana to, iszdykę piemenys kurdavo girėje ugnį, nū katros — o czėsaus ir nū pypkio kokio neatsargaus pypkoriaus — sausūse metūse iszdegė didelei daug girės. Prie to reikia pasakyti, jog buvo (o ir dabar dar yra) tokiu mulkiu, katrie, reikalaudami mažo szmotelio medegos, nejieszko girėje tam tikro medžio, bet įlindę į svetimą girę pateszkia kū mieliausią medį, o atėmę mažą gabaluką visą medį paliukti. Apie tai papasakosiu tikrą jūkingą atsitikimą, katrą girdėjau nū pono Vaižgiriu dvaro, Vinco V.

Vaižgiriu girėje buvo viena eglė, storiausia ir augszcziausia už visas savo drauges. Du vyru jos negalėjo apkabinti, o augsztumas buvo gal į dvi-deszimtį sieksniu. Budavo, kad koksai narus ir drąsus vaikinas įlips į virszunę tos puikiosios eglės, tai per virszų visu giriu, riogsancziu tarp Vaižgiriu ir Raseiniu, galės matyti mēstą, atstojantį apie tris myles tolumu. Tą eglę kaipo paminklą senovės gadynės, prabobotę ir karalėnę visu medžių, ponas didelei gūdojo ir nėkados neketino kirsti. Vieną kartą ponas V., vaiksucziodamas po girę, iszgirdo baisų trenksmą ir pasiskubino ant to balso. Su dideliu apmaudu pamatė savo mieliausią eglę jau gulinczią ant szono, žmogų su kirviu besiliūbiantį apie jos sveikatą. „Pagone, ką tu padarei?“ Nusigandęs žmogus pūla po koju ponui ir verkdamas szaukia: „Ponuti, dovanok! ponuti, dovanok!“ — „Kam pakirtai tą didžiausiąjį medį?“ — „Girdėjau, poneli, jog isz didžiausiojo medžio yra labai garsi skripka (garsus smuikas), to dėl ir

pakirtau skripkai“. Supykęs ponas, norins ir iszdirbo kirtėjui kailį, vienok didžiausioji eglė jau savo gyvasties neatgavo.

Norins prie tokio neiszmintingo elgimosi ponai, bajorai ir ukininkai, katrie turėjo giriu, kirsdami patys ir per nemėrą parsamdydami szejp jau žmonėms ir žydams ant kupczystės, didelei gires numażino, vienok nekirsdami nřlatai, o rankiodami tinkamus medžius po visą girę, anos visiszka neisznaikino. Prie to koźnas savo girę buklei daboja nų vagiu, o daug buvo ir tokiu, katrie paczėdydami pacziu girę, samdė karaliszka, dėl to girelės, jau ne girės, liki 1850 m. szejp-ne-taip laikėsi.

Pažiurėkime, kas per tą czėsą dėjosi karaliszkose girėse. Tenai buvo uždėti lėsininkai isz vietiniu ukininku, o užveizdėtojais „abėszczikai (žandarmai)“ daugiaus isz atstaunu kareiviu, ant tu dar buvo uždėti vyresneiseis apicėrei, vadinami lėsnycziomis. Tie ponai gyvendami mēste vieni ir žinoti nežinojo, kas dėjosi girėje, o kiti ir žinodami per pirsztus žiurėjo, o lėsininkai su abėszczikais dailei dėl savęs rokavosi. Kas pasamdė penkis rąstus ir aktainį malku, tas czėlą žiemą vežė, kiek tiktai jo sylos valiojo, o norins jau buvo iszvežęs keliatą kapu rąstu, deszimtį aktainiu arba daugiaus malku, ir magarycziomis trisdeszimt ūsiu lentoms, vienok sakėsi dar nepabaigęs kirsti. Tiems amatoriams (mylėtojams) girės, katrie nesamdė norėjo sav kirsti, truputį buvo sunkiaus, ant ju geriaus užžiurėjo, vienok ir jiems maczyjo. Budavo lėsininkas pasidaręs budą prie kelio, gul girtas — atvažiūja prie tos budos žmogus su vienu arba keliatu vežimu medegos ir žiuri. Jeigu jau lėsininkas su visu nusiszlavęs, nėko nejunta, tai amatorius laimingai slenka namon, o matydamas lėsininką dar juntantį, deda jam butelį sknapso ir po 15 kapeiku nų koźno veźimo — paskiaus važiūk sveikas, kur nori. Buvo ir taip, jog ukininkai susitarę, viena nakczia isz raseiniszkės girės nugabens į Niamuną 50 ūsiu senoliu, katru koźnas vertas po 6 rublius, o ten pardūs po pusantro rubliaus.

Visi dabotojai karaliszku giriu dailei į kisznę pinigų bruko, o medžiams paczėdyjimo nebuvo. Savo czėse garsingas Szimkaicziuse abėszczikas Cz . . . . . patsai sakė, jog tai bloga žiema, jeigu jisai negauna pripilti kepurę sidabriniau rubliu, o reikia žinoti, kad pas jį kepurė buvo ne bile kokia . . .

Ką-gi dirbo, ko veizdėjo ir už ką algas ėmė visi tie ponai apicėrei paviecziu ir rėdybos, lėsnycziuos, o taipo-gi girinei revizorei? Ant to užklauso atsakyti galime tiktai žodžeis Anglijos rasztininko Szekspyro: „Yra daigtai, apie kuriūs nei musu galvoczei nesapnavo.“

Tur buti pas mus buvo didelei daug karaliszkos girės, kad yra toks užveizdėjimas; nesuspėjo anos norins pakraszczeis visiszka isznaikint, liki antros pusės 19. amžiaus. Laikas persivėrė į antrą pusę 19. amžiaus, o už deszimcziu metu isztiks didelės permainos visūse rokundūse musu žemės. Iszliūsavimas valseczioniu, nelaimingas sumiszimas 1863 metu ir naudingi žmonėms nauji įstatymai vyresnybės suteikė atmainas ukei artoju, o drauge vėl atėjo dideli isznaikinimai giriu. Apie tą tada ėpoką (czėsą) pasznekęsime. Pirmiaus žvilgterėsime ant karaliszku giriu. Czia užveizdėjimas stojosi buklesnis, pradėjo ukę vesti kitaip. Pardavinėjo ne po visą girę, bet szmoteleis isz licitacijos (pardavimo daugiausei siulantiems) kas daugiaus dūs. Tokiu budu ir skarbas pelnė ir vagystės su visu nusimažino. Jeigu kas norėjo pavogti isz girės medį, tai darė tai su žine lėsininko ir didelei atsargei. Nupiovēs žemai szakas suvalė ir kelmą uždėjo samanomis, arba sukriovęs ant jo laužą uždėgė. Atsirazdavo ir tokiu, katrie nėko nesiklause nuglemžė ką isz girės.

Vienok ir tas vedimas ukės buvo dar ne su visu naudingas giriu užlaikymui. Isz pradžios su koravone vertė žmones, kad nupirktūse szmotūse iszkirstu liki mažiausei ryksztikei. Žmonės buvo dar iszdykę, nenorėjo vežti namon geru szaku, o ką sakyti apie atžalas mažuju eglikiu? Visas tas atžalas medeliu ir szakas krovė į laužus ir degino ant vietos. Didelei

norētumēme žinoti, dėl ko toksai buvo parokavimas! Iszkirstu vietu nearė, bet jas užleido ant giriu; kam-gi buvo naikinti ugius tos vėl auginamos girės? Tur buti ponai lėsnycios bijojo, kad girė nesuaugtu greičiaus, ne kaip jie aprokavo.

Sumiszimas 1863 metu vėl po truputį apmažino gires. Isz valės vyresnybės buvo iszkirstos placzios lynijos, o medžius isz tu iszgaudė žmonės. Nerokėjant to bile kas įlindo į karaliszką girę ir kirto, kiek norėjo, o lėsininkai nedrįso priesztarauti. Tie patys dalykai atsitiko ir poniszkosė girėse.

Metūse 1867 ir 1868 karaliszkušė valsečiuše tapė iszmėrūtus žemės ir dirbosi liustracija, tai yra iszrokavimas, kiek kas valdė žemės ir kiek už aną tur mokėti. Per tą tada liustraciją didelė daugybė karaliszkos girės isznyko. Visi pakraszcei giriu su puikiauseis medžeis tapė atidūti kaimams ir pleciauninkams (buteliams). Buteliu tu įsteigė nemėrūtą skaitlių, visur jie iszdygo ant ganyklų, net iktai antkraszceis giriu bet ir po vidgiriūs, o tie paskutinieji daugiaus girei iszkadingi, nės kožnas isz ju reikalauja medegos, o nudaboti tūs gyvatininkus iszsimėcziusius po visus užkampius didelei sunku. Labai klystumete, jeigu mislytumete, jog tie visi žmonės, isz vyresnybės geradėjystės gavę veltui girę, aną czėdyjo ir dabojo it akį kaktoje — ne, to ir buti nebuvo. Kožnas isz ju tikėjosi pasižyvyti karaliszkoje girėje, mislyjo jog daugiaus gaus girės ir žemės. Dėl to vieni butelei pardavė už nėkus gražiausiajė girę, o kiti dar pasistatė sziovias tokias trobeles. Kaimas tekusias anam gires iszsidalino, nukirto, o žemę iszplėszė dirvai arba iszvalė pievai. Veltu gavimu girės žmonės iszdykę įgijo durnystę tvėrimo visur tvorū, laukus, pievas ir ganyklas aptvarstė, o tai vis darė lepindami sunelius piemenius, bene dėl to, kad iszaugę geriaus paimtu tėvus už cziupros, kas tarp ukininku tankei atsitinka. Tokiu tvarstymu daugybė girės iszpustyjo. Dabar ne daug tokiu yra ukininku, katrie tur girę, vienok ir tie neljub anos czėdyti.

Ukininkai pavertę savo ganyklą į laukus ir pievas veržėsi su gyvoleis į karaliszką girę. Vyresnybė parsamdo ganyti po neiszkirstas dar gires, vienok tas ganymas daugiaus atnesza iszkašos ne kaip naudos. Visus jaunus medelius gyvolei nugriaūzia ir isztrempia, o ir skarbas nedaug isz to pelno. Paprastai taip yra: Jeigu ukininkai jau negal slapta ganyti, tai dėl lycziaus samdo keliatą desetinu o po tam dailei pasirokavę su lėsininkais ir žandarū gano po visą girę, tankei dar įpuldami į draustinę, po katrą lėsininkai ir žandarei ne tiktai gano, bet tankei ir szieną piauna. Dėl to auginamoje girėje retai pamatysi dailei užsiėmusį eglynaitį, daugiausei baltalksniukai, o taipo iszeina 15 metu ir vis tiktai yra szatros ir bruzgai. Dar po girę yra pievos, katras rodosi parsamdo skarbas, bet daugiaus isz to tur pelno lėsininkai ir žandarai, patys piaudami ir parsamdydami, o dar pruskindami pakraszceius tu pievu, girę mažina. — Dabar pakalbėsimė apie gires prigulinczias szejp žmonėms.

Nū 20 metu užniko noras turėjimo dideliu lauku ir ėmimo naikinti girę, kirsdami ir versdami isz szakniu nabagus medžius. Rods ir padarėme nemėrūtą platybę lauku, o koks pelnas isz to? Įpatingai dideliuose ukėse sylos tiek neturime, kad tas lauku mares gerai iszgyventi ir užmėszlinti, dėl to ir vaisiaus neatnesza, o arūdai tankei tuszti. Į vieną dvarą įsikraustė po klėtimi vagys, pragrėžė asztūnes skyles, o nē vienas grudas neiszbiro. Nabagai spiaudydami nuspuđino szalin. Tasai per nemėrą platinimas lauku didelei girę nuskriaudė.

Su iszliūsavimu valseczioniū darbininkai didelei pabringo, dvarai turėjo samdyti szejmyną ir taisyti viską priderinczią ukei. Czia užėjo nelaimingas sumiszimas 1863 metūse, pasididino mokeszcei nū žemės, ir ne vienas ponas isz bėdos pardavė girę, o daug buvo ir dar yra tokiu, katrie per neiszmintį ir per lengvų apsiėjimą ant nėknėkiu nugalabyjo gireles. Pasakysiu keliatą tokiu atsitikimu: Važiūtjant isz Raseiniu į Jurbarką, senas žmogus, gana turtingas,

isz godumo ant pinigų pardavė žydams už 10000 rubliu mažne visą savo girę, o pinigus įdėjo į banką. — Kitas, išimylėjęs gyventi Vokiečių, didelei puikią girę su žeme išpustyjo. — Vienas turėdamas nedidelę teviszkę stato dvarą, kasztūjanti 10000 rubliu, o tai vis ant rokundo žaliosios girės. — Tėvai paliko sunui gražų gabalą girės, katrą czėdyjo it akį kaktuje. Sunelis pardavė žydui. Rudbarzdis uždirbęs keliatą tukstancziu rods pastojo ponu. Ponaitis netur nei pinigų nei girės, o czia triobos jau griūva. — Szimet ponė gyvenanti Paniamunyje pardavė žydams 500 desetinu girės, pavelydama kirsti per 10 metu ir per tą laiką valdyti esanczias girėje pievas ir ganyklas. Žmonės sako, jog žydai pirkto pusdarme. — Jaunas ponas dabar nesenei pardavė paskutinę savo girę žydui už 1000 rubliu. Kupezius parvedė į tą girę kamarninką taip jau žydą ir su jūmi parėjęs klausė, kiek czia gal buti girės. Atsakė: 32¹/₂ desetinos. Tai girdėdamas vienas turtingas ukininkas, sakė kupcziai: „Kam tamstai tas klapatas? Asz dūsiu 2000 rub.; pastupik man tą girę.“ Uždarbis rodosi neblogas, vienok žydas atsakė: „Koks czia man uždarbis rublius ant rubliaus? Tai ne kupezystė, kad rublius triju rubliu neatnesza.“ Po to ukininkas pasakė ponui tūs žodžius: „Tamsta parsamdydamas tą girę mums, sėdėdamas pakajuje, butum paėmęs 3000 rubliu, o gal ir daugiau, o dabar savę nusiubagyjei, o žydą padarei ponu!“ Gana minavoti tu liudninguju prieklodu, szirdį skauda, užmeskime uždangą ant tu smutnuju moliavoniu. Taip besielgdami, nuplėszėme brangius rubus savo motynos ir aną iszstumėne ant plyno lauko.

Baisu yra ir pamislyti, jog nū 1859 m. liki szio czėso liko giriu gal tiktai szesza dalis, o penkias dalis prarijo musu neiszmintis ir nepasotinamiejie norai. Szirdis plyszta isz skausmo, žiurint ant tu vietu, kur buvo puikios girės, o dabar tenai riogso pajūde kalnai. Keliu ir padėjimu negalima atsekti, viskas persimainė ir nuliudo.

Ir liko szitie kalnai pliki ir kelmūti,
Aplaisyti aszaroms ir giesme apdainūti.

Ir giesmė nepabaigta, kaip szirdis susopo,
Ant duszios labai sunku ir neramu tapo.
Mat, ta pati galybė, ka miszkus sugriauzė,
Szirdį, duszią apgriuvo... ir giesmę nulauzė.

(*Anykszcziu szilelis.*)

Girdime kalbant: „Užteks mums girės, o kas paskui bus, kas mums darbo?“ Tokia neiszmintinga kalba neverta apszviesto žmogaus. Jeigu tėvai musu nepaliktu mums butu, katrūse stovime, ir tos tėviszkės, katrą valdome, neturėtumėme kur gyventi ir kūmi misti. Visas mandrybes ir visus mokslus gavome nū savo pranokėju. Žmogus nėra abstraktu (atitrauktu) nū visos žmogystės. Valandos jo buvimo ant svėto yra stiprei sukergtos su valandomis ateinancziuju giminiu.

Jus visi neprotingiejie isznaikintojai giriu, drebėkite priesz baisųjį o teisingąjį sudą pono Dievo ir ateinancziuju giminiu, katru žmonės sulindę į nudrėbtus isz molio biaurius butelius, sukaulėję nū szalczio, keiks jusu svavale, neiszmintį ir neapžvalgą!

Valdimėrai (valdytojai) giriu, jeigu dar turite norins krislą sąžinės ir artimo malonės, nepardavinėkite czėlu platybiu girės vieniems žydams, katrie į kumpaniją susirinkę perka nū jusu už nėkus, o mes už atliekanczius nū kupezystės nėkus, bruzgus, turime, brangius pinigus mokėti žydams, katrie atėjusiai pastoja ponais, o mes, sunus tos žemės ir brolei jusu, pasidarome ubagais. Tegul ir žydai perka girę savo reikalui, nėkas jiems to neužgina, bet ju pirkimas dėl to, kad mums atpardūtu su dideliu uždarbiu, yra labai neteisingas. Daleiskite mums isz pirmos rankos pirkti girę, be iszikiszimo žydu, o daugiau pelnysite.

Liaukimėsi naikiti girę, nės jau prisiartina valanda, katroje vyresnybė atsižvelgs ant to dalyko ir stipria savo ranka apžabos savvalninkiszkus isznavytojus giriu. Ką ir greicziaus dūk, pone Dieve.

19. kovo 1884 m.

Aleksandras Gužutis.

T ė v y n ė. *)

Tėvynė mano, Lietuva brangiausia,
 Myliu asz tavę, myliu kù karszcziausei!
 Ir kalbą tavo kù augszcziaus statydams,
 Ginu nù prieszo kaip tik įmanydams.
 Turim susėdus negero troszkimo,
 Kurie tik laukia musu pražuvimo;
 Isz triju szonu kalbą musu spaudžia,
 Kasa jei dūbes, o Lietuvei snaudžia!

Ne ktitai snaudžia, bet ir tokiu asti,
 Kurie ir dūbes dar padeda kasti!
 Ne tik ką su vis nenor kalbos ginti,
 Bet dar susėdams padeda naikinti!
 Ar-gi tai vienąs yr szendien Lietuvis,
 Kuriam netinka prigimtas liežuvis,
 Kursai jau gėdis kalbos Gėdimino?
 Toksai piktesnis dar ir už kaimyną.

Saugok nù ugnies ir tokiu Lietuviu,
 Kurie sav jieszko svetimu liežuviu!
 Tokie mums blėdies daro daugiaus toli
 Už mistrą Feiktvangą ir szunies broli.

? †

Tolraszis be vielu.

Pirmieji tardymai telegrapiszcai susisznėkėti be pagalbos vielu jau siekia ilgos praeitės; buvo mėginta padaryti vandenį padūtoju elektriszkos sriovės. Jau 1844 m. garbingasis Morse drauge su Rogers'u bandė tokiu budu telegrapėrūti ne toli nù Baltimorės pagal Susquehanną. Kad 1870 m. Vokieczei apsiautė Paryžių, iszardė visas telegrapiszkasias vielas ir atradę du kabeliu įleistu į gelmę Seinės upės, sugadino, tūmet stengėsi Bourbouze vien Seinės upe ir be vielu sujungti sostapilę su kitais krasztais. Bet visi tie mėginimai, lygei kaip ir anie 1876 m. tarp tiltu Jenos ir Austerlitzo, Paryžiuje darytiejie, neturėjo pasisekimo.

*) Gaida ta pati kaip ir Mickaus „Wilija naszych strumieni rodzica“.

Vienok lukestis nepražuvo, kad tai gal pasisekti; dėl to nekurie amėrikoniszki ir anglijoniszki inžinėrai tyrinėjo tą klausimą, taip jau ir elektrininkas Preece isz Londono, kurs pirm dvieju metu stengėsi be vielu susisznėkėti tarp salos Vight ir mėsto Southampton'o. Su visu nesenei propesorius Bell'is atkėlė tyrinėjimus savo pranokėju ir pamokino svėtą nauju budu padūti telegrapiszkus ženklus be vielu pagalbos susirinkime amėrikiszkos draugystės dėl mokslu pakėlimo.

Bell'is labiausei rupinosi papildyti susineszimą tarp laivu ant marės, kas yra sunku pasiekti vien optiszkais ir akustiszkais ženklais, ir savo tardymą darė szit kaip. Ant vieno laivo randasi tolkalbis (teleponas), kurio viena viela laivo prieszakyje, o antroji jo užpakalyje skend marėje; kitame laive visa padarynė yra ta pati, tiktai į tolkalbio vietą yra padėta stipri galvaniszka baterija arba dynamoelektriszka maszyna, kuri dūda sriovę didelio spandumo. Sudarytinis skritulys prie to viso dar tur sriovės pertrauktoji. Sriovės pertraukimai, tai greicziaus tai palengviaus padaromi to sriovės pertrauktojo, pakelia telefone kito laivo įpatingą garsą, kurio įvairus pertrukei ženklina sutartus žodžius ir sakinius. Savo mėginimūse, kuriūs Bell'is darė ant Potomako upės, jis atrado, kad garsai padaromi per veiklumą sriovės pertrauktojo viename laive, labai gerai girdisi per tolkalbį kitame laive, atstumo į du kilometru. Dėl iszkeitimo misliu (mąszciu) tokiame susineszime yra pramanytas alpabėtas ir tardytojai lengvai prisipratino prie tos naujosios kalbos. Bell'is savo tardymūse nėko kito naujo neįvedė palyginant su darbais pirmnykszcziau elektrininku, kaip tiktai tiek, kad ėmė vartoti užūt galvanometro, kaip buvo pirma — tolkalbį (teleponą). Norint tas buklas yra dar gana neiszdailintas, vienok jis jau dūda didelį pelną ir naudą kelionėse laivu tūmi, kad, kilus ant mariu ukui (ukanai), akrutininkai gal žinoti apie artumą kito laivo, norint jo nei mato, nei kaukiant girdi. Daugumas garlaiviu jau tur elektriszkas maszynas dėl apszvietimo, ir jiems nebutu sunku pasitaisyti susi-

sznekėjimą su prisiartinanczeis kitais laivais. Smarkei pasidauginus laivu kelionėms ir padidėjus garlaivių greitumui, baisei didinasi nelaimingieji susitrenkimai, susimuszimai keliaujancziuju laivu. Kasmets kiek tai laivu ir žmoniu randa pražutį isz tos priežasties! Tegul-gi naujasis ir praszmitlusis pasinaudojimas tolkalbio iszpildo lukestį (viltį) garsaus jo pramanytojo, kad tūmi menkūju ir prastūju įtaisų pasimažis ojumai (pavojumas) keliaujant laivams ir kad liausis susitrenkinimai tarp laivu dienos ir nakties metą (laiką).

8. II. 85.

J. Szl.

M e l a g i s.

Isz didžiu kelionių pargrįzes namon jaunikaitis,
Ar puikus bajoras, o rasi ir menks kunigalksztis,
Po lauką su sėbru jis savo vaiksztinėjo
Ir meilei vis dyvus anam pasakinėjo.
Gyrėsi, kur buvo, ką matė ir girdėjo,
Bėbleberiuđams daugel prie to vis pridėjo.
Ir viską gyrė per mēr tolimūse krasztūse,
O viską peikė, kas buvo savūse namūse.
„Ak, ką asz ten dabar macziau!
To nematysiu jau daugiau;
Kas czia per dyvins jus' kampas?
Tai giedrios dienos, tai tamsios,
Tai szilta, tai vėsu, tai szalta,
Tai tvankas, tai žiema dar balta.
O tenai, tai tikrai kaip rojus:
(Man rodos, ten visad gražus mojus),
Nė sermėgu, nė skrandu
Nevalchioja ant sprandu;
Nė giedriausios liampos,
Nė liamputės tamsios;
Nereik ten nė naminiu žvakuczių,
Nėks negadina skaisczių akuczių,
Nės per visą brangų metelį
Tik szildo, tik blizga saulelė;
Nė ten sėja,
Nė akėja
Ir to visko žmonės nereikalauja,
Žodžiu sakant, negyvena — laimingauja;
O kad matytum, kas ten auga ir tarpsta!
Pamenant, dar dabar szirdis man alpsta:

Beje, kaip Ryme buvau,
Tai asz tenai macziau
Agurką . . . . .
Tokį didį, o tokį didį, didžiausią . . . . .
Kaip kalną augszcziausią
Apie Peterburką . . . . .
Czia antras jau sėbras netrivojo,
Nors kantrei klausydams tylėt nustojo
Ir tarė:
„Dyvai visam pasvėtyj
Matai yra iszplėkti,
Tik ne kožnas jūs regėjo,
Kits visaik nė negirdėjo;
Ir mudu dabar tiesiog einam ant dyvu,
Kokiu nematei nėkur, kaip esi gyvu.
Ana, antai,
Ar matai
Ant anos upės
Szeszupės
Tilta . . . . .
Jisai, kad ir rodos nė koks,
O budas jojo yra toks:
Kaip tik malagis per įjį eina,
Pusiaukeliuj jam szitaip ats'eina:
Tūjaus sugriuva, suklump
Ir į vandenį tik pliumpt! . . . . .
O kuris, mat, nemelūja —
Tegul ir karėtoj važiūja“ . . . . .
Nusimin keleivis tad jaunias
Ir klausia: „upelis ar sriaunas?“
— „O! mus' upė ir didė ir gili:
Melagis nė viens pereit negali,
Tai matai, prietelėli mano brangus,
Kokiu prajovu Dievs nesiuncz isz dangaus;
Kad tavo agurkas rymiszkis
Nė toks menkas, kaip musiszkis,
Juk kaip kalnas, tu man kai pasakei,
Asz neginczyju, tegul bus ir tai.“
— „Kalnas kaip kalnas, ar kalnelis,
Vis bus kaip geras butelis.“
— „Bet tik nė suvis noriu tikėt,
Kaip namai, sakai, ką jau sznekėt!
O mus' tiltas tai ir vė tremtas,
Kad be viens melagis nelemtas,
Eidams per įjį tur nabags nupult
Ir ing vandenį tiesiog įpult,
Kaip antai pennai pavasaryj buvo:
Du gazėtraszei ir kriauczius įgriuvo.
Tegul bus jau agurkas didoks,
Jei teisybė — nė dyvas nė joks . . . . .“

— „Taigi, taigi, nē dyvas nē joks,“ tarē pirmasis,
 „Ar tu misļj, kad czia toks butas menkutis rasis,
 Kaip ana tenai stubelēs mažytēs,
 Tartum ne dēl žmoniū jos statytos,
 Vos dvieja gali iszsitēkti:
 Nei tav atsisēst, nei-gi atsistot,
 Nē nēko pasidēt, nē pasiklot,
 Nežinē, kā ten gali veikti . . . . .“
 — „Tegul bus ir taip,“ tarē antrasis,
 „Kad agurkas tas rymiszkis,
 Tai ne baikos, ne musiszkis,
 Kur gal lindot net vyriszkiš,
 Bet ir tiltas pas mus ne prastasis
 Kad melagis ik pus' daina,
 O per jį nēkaip nepereina.
 I vandenį tik drumst!“ . . . . .
 Czia dar jūdu daug but kalbējē,
 Kad prie to tilto nebut prējē;
 Bet tas keleivis pabugēs tilto
 Savo sēbra taip jau užkirto:
 „Tamsta, meldžiams, ar nerasiš mes lieptelį.
 Ar neperbrisim tą upelį?“ . . . . .

13. balandžio, 1884 mete.

Szunkarys.

Paslaptinēs mīslēs.

I.

Dievs pasaule tverdams,
 Ir manē sutvērē,
 Kitiems vietas skirdams,
 Man žemiausią skyrē.
 Nors vietoj žemiausioj,
 Bet esmi didžiausias,
 Gyviems ir pusgyviams
 Asz reikalingiausias.
 Gyslos ir gyslelēs
 Mano iszsklaidytos,
 Po visas daleles
 Zemēs iszdalītos.

Kaip kada pakīlu
 Asz augsztai i ora,
 Slenku, žarstau, prunkszcziu
 Ant doro, nedoro.
 Dar asz esmi stiprus.
 Pasaulēj stipriausias;
 Bēgdams: greits ir vikrus
 Kaip tarns pakarniausias.
 Kol asz esmi tarnu,
 Tol visi laimingi;
 Kaip pastoju ponu,
 Liekt žmonēs baimingi.

(ГруаΔ)

II.

Nū saulēs ir mēnesio slepiūs,
 Už kiekvieno lendu,
 Bet spindincziūse daigtūs
 Puikią vietą randu;

Tyram vandenēlyj
 Manē pamatysi,
 Stūmenį, veidelį
 Savo pats pažiši.

(Szszszlls.)

III.

Asz nē but neesmi,
 O balsą turiu;
 O kas gied giesmę,
 Vis asz priduriu;
 (Atskambis, atbalsis, aidas.)

Žigunēs (pasztos) taisyklēs.

- 1) Atviras rasztas ant žigunēs kortikēs 3 kap.
- 2) Uždarytas prastas rasztas liki 3 svaru i kitus mėstus po 7 kap. už lotą, bet mėstinei rasztai Petrapilēje ir Maksvoje po 5 kap., kitūse mažesniūse mėstūse po 3 kap. už lotą.
- 3) Po raiszteliu, jūstele: apgarsinimai, laikraszczei, katalogai ir t. t., taip pat ir tavoru pavidalai ir mėgintuvēs, sunkumu liki 4 lotu po 2 kap., liki 8 lotu — 4 kap., 12 lotu — 6 kap. ir t. t. Sunkesni už 2 svaru siuntinei nėra priimami po raiszteliu. Atmetant antraszą daugiau negalima raszyti ant siuntiniu.
- 5) Siuntinei aptaisyti drobe, be paženklinimo verczios arba su tūmi, sunkumo liki 3 pudu, o brangumo liki 5000 rubl. yra apmokami pagal sunkumą ir tolumą

su daigtais ir t. t.:

liki 300 viorstu — 3 kap. už svarą,
 nū 300—2500 viorst. — už kiekvieną 100 viorstu reikia pridėti po 1 kap. nū svaro,
 Virsziaus 2500 viorstu ant visokio tolumo prisideda po 1 kapeiką už kiekvieną 250 viorstū.

su knįgomis:
 liki 300 viorstu — 3 kap. už svarą,
 nū 300 — 1000 viorstu už kiekvieną 100 viorstu — reikia pridėti po 1 kap. už svarą,
 nū 1000—2500 viorst. po 16 kap. už svarą,
 „ 2500—5000 „ „ 18 „
 „ 5000 ir tól. „ „ 20 „
 už svarą.

- 6) Pinįginei rasztai sunkumo liki 20 svaru po 7 kap. už lotą.
- 7) Rasztai su dokumentais ir kitais didelios verczios popėreis po 7 kap. už lotą.

Tolraszcziio taisyklēs.

Dėlei to Maskolija yra padalyta i tris dalis: 1) auropinę Maskoliją su Kaukazu ir Pinlantija, 2) pirmąjį sklypą Sibėrijos nū Ekaterinburgo liki Srietensko su Turkestanu, 3) antrąjį sklypą Sibėrijos liki didžiosios didjurēs. Kiekviena isz tu daliū skiriiasi

dar į 3 rūžus — liki 200 viorstu, liki 1000 viorstu, ir viršiaus 1000 viorstu.

Mokestis. Už tolrasztį 10 arba mažiaus žodžių imasi liki 200 viorstu 30 kap., liki 1000 viorstu 60 kap., ir viršiaus 1000 viorstu 1 rub. 20 kap. — Už kiekvieną žodį viršiaus 10 žodžių prisimoka 1-ame rūže $2\frac{1}{2}$ kap., 2-ame rūže 5 kap., 3-ame rūže 10 kap.

Tolraszczei, leidžiami į užrietį (užrubežį).

Už kiekvieną žodį, leidžiamą į Vokietiją, mokasi 10, 25, 45, 70 kap. pagal tai, kokiame rūže siuntėjas jį padūda. Taip sav už 20 žodžių tolrasztį mokasi: į Aigiptą 6 rub. 30 kap.; į Australiją 75 rub. 60; Belgiją 2 rub. 25 kap.; į Kynu ir Japonu žemę 24 rub. 25 kap.; į Daniją 2 rub.; į Angliją 3 rub.; į Pranciją 2 rub. 75 kap. (už 10-žodinį „avis télégraphique“ 1 rub. 65 kap.); į Graiku žemę, nepriskaitant salu, 2 rub. 50 kap.; į Italiją 2 rub. 75 kap.; į Nyderlandiją arba Ulandiją 2 rub. 25 kap.; į siaurinę Ameriką 15—21 rub.; į Nurvėgiją 2 rub. 13 kap.; į Vengro-Austriją 2 rub.; į Portugaliją 3 rub. 63 kap.; į Švediją 1 rub. 88 kap.; į Šveicariją 3 rub. 38 kap.; į Turkiją 2 rub. 25 kap.

R. Šz.

Apgarsinimas

virszininko Senapilės paviečio apie pasisergėjimus
nū koleros.

Turėdamas akyveizdoje perspėjimą išsziplėtimo kaimūse, naujokynūse (kolonijose) ir palivarkūse pavestos man apygardės kokiū norints apkrecziamu ligu, užkenkiamai įtekmingu žmoniū sveikatai, asz pripažinstu neapsieitinai reikalingu nurodyti ant szitu persergėjimu, kuriūs liepiu iszpildyti:

1. Idant gyventojai, kiek yra galima, butu aprupinti ganėtina daugybe skaistaus ir sveiko vandenio, to dėl reikia iszkasti restus szulinius, ne-gi srutatekes dūbes.
2. Jeigu dabar ēsancziose dūbēse, prūdūse, grabēse ir k., isz kuriū girdosi gyvūlei, yra prasmirdēs vandū, ne ilgai trukus reikia iszvalyti (bet jeigu tik tame neatsiras kokiū kliucziū).
3. Duminēse bakavose virsz kudamentu reikia įsitaistyti gobturus su kaminu net per namu stogą pervestus dėl iszleidimo dumu ir pagedusio oro, taipo-gi sausai ir szvarei reikia užlaikyti molinius namus, be to pastarus atstata-tinėti plytineis ar medineis.
4. Nereikia daleisti podraugei gyventi žmonēms su namineis gyvūleis vienoje stuboje.
5. Kūmi tankiausei reikia atidarinti pirtyse langus, vėdinti rubus ir patalyne, be to ir langus reikia taisytiesi, kiek galima, didesnius.

6. Kiek tik galėdami saugokitēsi daug vienoje pirtyje nak-voti, įpacz sveikieji su ligonimis.
7. Laikykite tikroje szvarybēse ne tiktai rubus, drapanas ir gyvenimus, bet taipo-gi kiemus, tvartus ir paczius gyvūlius.
8. Nemėtykite arti namu nē jokios stervėnos, bet užkaskite ją į žemę atokei ir gilei.
9. Saszlavas, pamazgas, gyvūliu mėszlą mėtykite ir kraukite į kruvą atokei nū gyvenimu.
10. Reikia vesti blaivą ir nūmonų gyvenimą, ne valgyti pagedusiu žuviu, ir kitu valgiu, nenunokusiu vaisiu, nenu-sirpusiu vėgu, ne gerti drumsto ir seno vandenio ir alaus.
11. Jeigu atsirastu apkrecziamos ligos, įpacz kolera, neiszi-gaskite jos ir be priežasties nepermainykite paprasto gyvenimo budo.
12. Ligonius visados laikykite skyriumi klėtyse, klūnūse, — žiema-gi svetlycziose ir kamarose.
13. Mėszlą, vėmalus ligoniū, įpacz-gi laike koleros ar krau-jinēs trydos, tūjaus suvalykite ir supylę į vieną vietą, užberkite negesįtomis kalkėmis (vopna).
14. Apsirgusiam žmogui neszaukkite bobas, burtininkus, kerė-tojus ir užadėtojus; negerkite ju slapcziu vaistu, bet grėžkitēsi prie gydytoju ar prie mokintu žmoniū.
15. Pradžioje tos ligos reikia tūjaus nusirengus gulti į sziltą ir sausą patalyne ir užlaikyti dyjėtą (sergētiesi nū už-draustō valgio); jeigu-gi reikalas vėmti, reikia ryti trupinius liado; jeigu sopētū vidurius, tai dėti ant pilvo karsztus ir sausus szutinimus pagamitus isz avižu, klyniu, sēlenu, pelenu, plytos; jeigu geistu gerti — tai dūkite virito vandenio užpildo ant džiovitos plutos dūnos, ryziū, remuniū ir mētos.
16. Jeigu ligonis nū koleros, raupu, dipteryto ir tam panasziū ligū numirtu, tai daigtus lavono, neturinczius įpatingos brangenybēs ir sutersztus vėmalais ar jo mėszlais, ant tu pėdu sudeginkite, pirtį, kurioje jis numirē, isztsuztinę, pravėdinkite ir apszvarinkite szitaip: nusipirkę aptēkoje skystimu geležies kuporoso ir vieną svarą su gorcziumi vandenio sumakalavę iszklastykite jūmi sienas, lubas ir grindis.
17. Atsitikime nepaprastos ligos arba apsirgimo vienoje va-landoje keliū žmoniū vienokia liga, ant tu pėdu dūkite žinę apie tą ar žemskiams ar valscziaus (gmino) urėdinin-kams, ar szaltysziui.
18. Draudžiamas yra susirinkimas žmoniū ant szermeniu ko-lera numirusio, giedojimas, valgymas valgiū ir girtūklia-vimas.
19. Smarkiausei yra draudžiama sodinti vaikus ant grabu nu-mirusiū laike pervežimo kuno į kapines. T. J. Jūzynas.

„AUSZROS“ rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas, Tilžė-Tilsit) galima pirkti szitas kniugas:

1. **Auszra**, laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju, isz-einas kas mėnesi kartą pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia ant metu su prisiuntimu 4 rublei (kitose žemėse, ne Rusijoje, 4,50 m.). Auszra 1883 m. gaunama už 3 rbl., o 1884 m. už 4 rbl.
Szisa! laikrasztis kreipiasi prie kiekvieno nūszirdaus Lietuvio ir Zemaiczio, dar neužmirsusio savo giminės praeitinės ir savo tėvu kalbos. Jame kožnas mokjtas ir nemokjtas, bagoczius ir vargužis, atras skaitydamas szirdies ramumą; skaitytojaus mislys susijieszkos kelią, kuriūmi jisai eidamas galės savo paszalpa atneszti prie atai-symo giminės ir kalbos. „Ir ką amžei pagadino — laikas yra sutaisyti.“
- ✓ 2. **Nėrio trys pamokslai apie gspadorystę dėl gspadoriu.** 1883. 43 pusės. 15 kap.
- ✓ 3. **Jūzapo Miglovaros rasztai.** Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiame pavyzdyje. 25 kap.
- ✓ 4. **Drazdauschio svėtiszkos ir szventos giesmės.** 1884. 16 pusiu ant raszomo popėriaus. 15 kap.
5. **Jankaus seniausios lietuviszkos dainos.** 1882. 36 pusės. 15. kap.
- ✓ 6. **Dagilio lietuviszkas szciupinys.** I. laida. 1884. 16 pusiu. 15 kap.
- ✓ 7. **Dagilio lietuviszkas szciupinys.** II. laida. 1885. 16 pus. 5 kp.
- ✓ 8. **Vyturio tėvynainiu giesmė.** 1884. 24 pusės. 15 kap.
- ✓ 9. **Jono Basanavycziaus Ožkabaliu dainos.** 1884. 48 pusės. 25 kap.
10. **Auszros kalendorius 1886 metu.** 35 kap.
11. **Auszros kalendorius 1885 m.** 72 ir XXVIII pusės 25 kap.
12. **Jankaus mužikėlis.** I. laida. 1885. 74 pusės. 15 kap.
- ✓ 13. **Basanavycziaus žirgas ir vaikas.** 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
14. **Nėrio pamokslai apie galviju ir aveliu auginimą ir gy-dymą ju nū nekuriu ligu.** 1885. 15 kap.
15. **Gailūczio uždūtynas.** Uždūcziu rankius aritmėtikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusiu. 40 kap.
16. **Basanavycziaus žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu.** 1885. 30 pusiu didžiame pavyzdyje. 25 kap.
17. **Trupinėlio Vytautas, didis Lietuvos kunigaiksztis.** 1885. 48 pusės. 20 kap.
- ✓ 18. **Kraszevskio Vytoliorauda, giesmė isz Lietuvos padavimu lietuviszškai iszguldyta J. A. V. Lietuvio.** 1880. 320 pusiu. Byrutės sąnariams po 1 rbl., ne sąnariams po 1½ rbl.

Perkupcziams po 50 eks. ant sykio vienos knigos imant, dūdame 33 $\frac{1}{3}$ ⁰/₀ rabato (leidžiame už du treczdaliu prekios). Pri-dūtiosios knigu prekios iszsimano be nusiuntimo į užrubežį. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubežį veltai prisiusti; to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

Mikszo Jurgis.

